

Nettverksmobilisering – familie- og nettverksorienterte tiltak

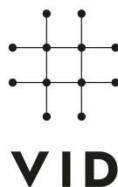
Delrapport 3 i prosjektet «Virkning av hjelpetiltak i barnevernet»

Delrapport 3 i prosjektet «Virkning av hjelpetiltak i barnevernet»

Nettverksmobilisering – familie- og nettverksorienterte tiltak

Inger Oterholm, Ellen Syrstad og Veronika Paulsen

VID rapport 2023/5

 NTNU
Samfunnsforskning

Denne rapporten er utgitt av

VID vitenskapelige høyskole
Postboks 184, Vinderen
N-0319 Oslo
<http://www.vid.no/>

Rapport: 2023/5

ISBN: 978-82-8456-029-8, elektronisk

ISSN: 2464-3777

Elektronisk distribusjon:

VID vitenskapelige høyskole
www.vid.no

Omslag

Dinamo

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele rapporten er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopino

Forord

Denne rapporten oppsummerer funnene fra ett av delprosjektene i prosjektet «Virkning av hjelpetiltak i barnevernet». Prosjektet er et samarbeid mellom NTNU Samfunnsforskning og VID vitenskapelige høgskole, og gjennomføres på oppdrag fra Bufdir. Prosjektet består av 5 delprosjekter som omhandler 1) pålagte hjelpetiltak¹, 2) besøkshjem og støttekontakt, 3) nettverksmobilisering – familie- og nettverksorienterte tiltak, 4) tiltak til barn og unge med minoritetsbakgrunn og 5) COS-P. I tillegg skal det skrives en sammenfattende rapport om virkninger av barnevernets hjelpetiltak.

Denne delrapporten handler om virkningen av nettverksmobiliserende tiltak. Delrapporten er utarbeidet av Inger Oterholm, Ellen Syrstad og Veronika Paulsen. Andre deltakere i prosjektgruppen har også bidratt med intervjuer og gjennomgang av barnevernsmapper: Gro Ulset og Mari Bore Øverland (begge NTNU Samfunnsforskning) og Mari Dalen Herland, Margrete Aadnanes og Gunhild Regland Farstad (VID). I tillegg har Ida Fjærestad Utmo (NTNU Samfunnsforskning) jobbet med å tilrettelegge, gjennomføre og analysere data fra mappegjennomgangen.

Nettverksmobilisering – familie- og nettverksorienterte tiltak, er ulike tiltak som retter seg mot arbeid med nettverket. De har i liten grad vært studert med unntak av familieråd. Hovedmålet med dette delprosjektet var derfor å belyse hvordan nettverksmobiliserende tiltak gjennomføres, virkningen av tiltakene, hva som kan være utfordringer og hvordan kvaliteten på tiltakene kan styrkes.

Vi vil takke alle som har bidratt i gjennomføringen av dette delprosjektet. Først og fremst vil vi takke foreldrene som har stilt opp til intervju. Deres bidrag har vært avgjørende for å få frem nyanserte forståelser av virkninger av tiltakene som studeres. Vi vil også takke de ansatte i barneverntjenestene som har stilt opp på intervju i en travel hverdag under en pandemi. En spesiell takk til de tjenestene som har inngått som samarbeidskommuner og som har gitt oss mulighet til å være til stede og observere på møter og lagt til rette for at vi har hatt mulighet til å gjennomføre undersøkelsen. Samlet har dette gitt et solid grunnlag for å belyse og forstå kompleksiteten i virkninger av barnevernets hjelpetiltak.

Vi vil også takke alle som har vært med i referansegruppa til prosjektet: Caroline Myklebost, Jannicke Rosseland og Tuva Smedstad ved Landsforeningen for barnevernsbarn, Knut Oftung ved Likestillings- og Diskrimineringsombudet, Øivin Christiansen ved NORCE forskningsinstitutt, Hilde Lorentzen og Mona Bratberg Gaarde ved Grünerløkka barneverntjeneste, Hilde Rakvaag ved Sør-Helgeland barneverntjeneste, Mari Hagve og Frøydis Trædal barneverntjenesten i Bærum og Bente Nederberg, Lillestrøm barneverntjeneste. Takk for at dere har gitt gode innspill, stilt kritiske spørsmål og vist stort engasjement for prosjektet.

Vi vil også takke våre kontaktpersoner i Bufdir Hedvig Torvik, Ellen Galaasen og Elise Skarsaune, for godt samarbeid og konstruktive innspill og diskusjoner underveis i prosjektet.

Trondheim/Oslo, februar 2023

Veronika Paulsen, prosjektleder NTNU samfunnsforskning og Inger Oterholm, VID

¹ <https://samforsk.no/publikasjoner/palagte-hjelpetiltak-i-barnevernet-delrapport-1-virkning-av-barnevernets-hjelpetiltak>

Innhold

Forord	1
Innhold	2
Sammendrag	4
Summary	9
1. Innledning.....	15
Lovgrunnlaget for barnevernets hjelpetiltak	16
Kjennetegn ved familier som mottar hjelpetiltak	18
Mål og problemstillinger	19
2. Utvikling av nettverksmobiliserende tiltak.....	21
Nettverkstiltak – teoretisk bakgrunn	21
Nettverksmøter – opprinnelse og gjennomføring	23
Omfang av nettverkstiltak	25
3. Metodisk tilnærming	28
Litteraturgjennomgang	29
Feltarbeid og intervju med ansatte i barneverntjenesten	30
Ethiske hensyn.....	38
Analyse	38
Studiens begrensninger og styrker.....	39
4. Litteraturgjennomgang.....	41
Tidligere studier om hjelpetiltak	41
Nettverksmøter	45
Mentorordninger.....	50
Oppsummering.....	51
5. Foreldres erfaringer og synspunkter på nettverksmøter	53
Begrunnelse for nettverksmøte – sammensatte utfordringer.....	53
Nettverksmøter – gjennomføring	54
Foreldrenes vurdering av virkningen av nettverksmøtet.....	56
Foreldrenes syn på betydningen av møtene for barna	59
Oppsummering.....	60
6. Barnevernansattes erfaringer og synspunkter på nettverkstiltak	62
Nettverksperspektiv og vektlegging av nettverksarbeid.....	63
Bruk av ressurspersoner	64
Nettverksmøter som hjelpetiltak	66
Forskjeller mellom nettverksmøter og familieråd	86
7. Analyse av mapper	90

Kjennetegn ved familiesituasjon	90
Begrunnelse for tiltaket.....	92
Målsetting.....	93
Gjennomføring	94
Vurdering av virkning	95
Oppsummering.....	98
8. Oppsummerende diskusjon	99
Innhold og omfang av nettverksmobiliserende tiltak	99
Målgruppe	101
Begrunnelser og virkning av nettverksmøter	103
Nettverkstiltak og medvirkning	105
Hva kan bidra til å styrke kvaliteten?	106
Behov for videre forskning	108
9. Referanser	110
Vedlegg.....	115

Sammendrag

Denne rapporten handler om nettverksmobilisering – familie- og nettverksorienterte tiltak og er en delrapport i prosjektet «Virkninger av hjelpetiltak i barnevernet». Ulike begreper brukes om nettverksmobiliserende tiltak i barnevernet og i litteraturen. I dette prosjektet har vi brukt nettverksmobiliserende tiltak, nettverksarbeid og nettverkstiltak om hverandre. Vi forstår det som tiltak der familie og/eller øvrig nettverk involveres i barnevernets arbeid med hjelpetiltak. Nettverksmobiliserende tiltak bygger på en systemteoretisk og utviklingsøkologisk forståelse.

Statistisk sentralbyrå har statistikk på omfang av nettverksarbeid i en overordnet kategori «nettverksarbeid/samarbeid med andre tjenester». I denne kategorien inngår: Familieråd, individuell plan, nettverksmøter, ansvarsgruppemøter og andre tiltak. Ansvarsgruppemøter er det klart mest brukte tiltaket, deretter kommer familieråd. I 2021 var det i overkant av 600 barn og unge som mottok nettverksmøter som tiltak. I overkant av 2000 hadde familieråd.

I prosjektet som helhet har vi tatt i bruk flere metodiske tilnærminger; litteraturoppsummering, kvalitative intervjuer med foreldre og ansatte i barneverntjenesten og feltarbeid i flere barneverntjenester der vi har vært til stede på drøftingsmøter. I tillegg har vi gjennomført en studie av barnevernsmapper. Intervjuene, feltarbeidet og mappegjennomgangen omfatter alle tiltakene som inngår i prosjektet om virkninger av hjelpetiltak; også tiltakene besøkshjem, støttekontakt og COS-P, som alle har egne delrapporter.

I gjennomgangen av litteratur finner vi at nettverksmobiliserende tiltak i barnevernet er lite studert. Det er noen studier av nettverksmøter og noen kombinasjoner av nettverks- og miljøterapeutiske tiltak. I litteraturgjennomgangen har vi inkludert både evalueringsstudier og beskrivelser av praksiserfaringer.

Det vises til gode erfaringer med disse kombinasjonene av nettverkstiltak og miljøterapeutiske tiltak, men det varierer i hvor stor grad nettverket utover foreldre og

ungdom og enkelte offentlige instanser som skole har vært involvert i tiltaket. Familieråd omtales både som en beslutningsmodell og også nettverksmobiliserende tiltak. Det er mye forskning om familieråd, men dette inngår ikke i denne studien.

Det foreligger noen beskrivelser av praksiserfaringer og studier om bruk av nettverksmøter i barnevernet i Norge og Sverige. Sverige har en mer utbredt tradisjon med nettverksmøter i barnevernet enn i Norge. Begge landene har hentet inspirasjon fra nettverksterapi innenfor familievernnet i USA. Erfaringene med nettverksmøter viser at de bidrar til å samle ulike aktører og skape felles strategier for arbeidet, gir økt sosial støtte og bedre samarbeid mellom familien og det profesjonelle nettverket. Det vises til at nettverksmøter har bidratt til å forhindre at barn må flytte ut av hjemmet og dersom det likevel har vært nødvendig har flere beholdt kontakt med familie og nettverk. Det fremheves at det er lettest å mobilisere familiens nettverk i kriser som oppstår akutt, og det er mer aktuelt som hjelpetiltak der det er introdusert allerede i undersøkelsesfasen. Selv om de fleste deltakere i nettverksmøtene, både private og offentlige er positive til nettverksmøtenes bidrag, er det også eksempler på at deltakere ikke opplever at det kommer frem noe nytt. I studiene konkluderes det med at forberedelsen er viktig for at nettverksmøtet skal bidra til en endring av situasjonen. I noen studier pekes det på viktigheten av å ha en forpliktende oppfølging for å sikre at planene som utvikles i møtene følges opp. Erfaring med nettverksmøter med ungdom viser til at det kan bidra til at ungdommene blir mer engasjert i egen problemløsning, at de ansatte opplever en mer samarbeidende rolle og at det er gode erfaringer med nettverksmøter i en fase der ungdom skal etablere seg på egenhånd. Selv om ungdom gir positive tilbakemeldinger på at nettverksmøter har bidratt til endring i deres livssituasjon, er det også eksempler på at ungdommene kan oppleve det som flaut å delta på møtene og ubehagelig at det rettes så mye oppmerksomhet mot dem. En nettverksmobiliserende tilnærming bygger på en ressursorientert tenkning der medvirkning også står sentralt. Det advares likevel i enkelte studier om at nettverksmøtene kan innebære skjult maktutøvelse og at en ikke legger nok vekt på sårbarheten til deltakerne.

En type nettverkstiltak, som er lite beskrevet i Norge, er ulike mentorordninger. En scoping review om barnevernets arbeid med å skape og opprettholde nettverk for ungdom i overgangen til voksenlivet, viser hovedsakelig til mentorordninger for unge i fosterhjem.

Men det er også eksempler på at mentorordninger for unge som bor hjemme har bidratt til en bedret omsorgssituasjon. I Norge er Nattergalen et mentorprogram som har bidratt til bedret språk og sosiale ferdigheter for barn med minoritetsbakgrunn. Dette programmet benyttes ikke som et tiltak i barnevernet.

Litteraturgjennomgangen synliggjør et behov for å studere hvordan nettverkstiltak gjennomføres og virkningene av dem. I intervju med ansatte i barneverntjenesten i denne studien, kommer det frem at det varierer hva de legger i begrepet nettverkstiltak. Det kunne være både familieråd, nettverksmøter, familieveileder, ressursperson mm. Det varierer også i hvilken grad disse tiltakene blir brukt. Mange av de ansatte beskrev at de inkluderte familiens nettverk på ulike måter i arbeidet, likevel var det også flere ansatte som pekte på at de kunne ha et større fokus på familiens nettverk og involvere dem mer i barnevernets arbeid.

Nettverksmøter som hjelpetiltak har hatt et hovedfokus i denne studien. I intervju med foreldre formidler de en positiv opplevelse av nettverksmøtene. Deres beskrivelser synliggjør at familiene har sammensatte utfordringer og at de som foreldre opplever å ha krevende omsorgsoppgaver. Foreldrene fortalte at nettverksmøtene bidro til å gi det private nettverket informasjon om deres situasjon, og at det førte til at de som foreldre fikk mer hjelp og støtte med å stå i krevende omsorgsoppgaver. Nettverksmøtene bidro også til at foreldrene følte seg bedre forstått og mindre alene. De la særlig vekt på at det å samle alle instansene førte til et bedre samarbeid og at det igjen ga barna en bedre oppfølging. Foreldrene beskrev at særlig det første møtet kunne være utfordrende da de ikke helt visste hva de gikk til, og det kunne være tøft å fortelle om sin egen situasjon. Slik foreldrene beskriver erfaringene med nettverksmøter bidro de til støtte både emosjonelt, praktisk informativt og som anerkjennelse.

I intervju med de ansatte kom det frem at det var stor variasjon i om nettverksmøter ble benyttet. Noen brukte det mye, mens andre hadde lite eller ingen erfaring med dette tiltaket. De pekte på flere grunner til at det var variasjon i bruk av nettverksmøter; i noen tjenester var familieråd prioritert, det kunne ha sammenheng med ansattes og lederes holdninger, tid, kompetanse, om nettverksmøter var brukt i undersøkelsesfasen og

organisering. De som hadde mye erfaring med nettverksmøter formidlet at det egnet seg i de fleste saker, med unntak av bekymring for vold og overgrep der over griper ikke var kjent eller erkjente overgrep. Flere understreket behovet for bruk av tolk i møter med minoritetsfamilier, og at det kunne være utfordrende å få gode nok tolker.

Slik de ansatte opplevde det, bidro nettverksmøter til økt informasjon både for barneverntjenesten, privat og offentlig nettverk. Møtene la også til rette for og førte til økt involvering fra familiens nettverk. Innsikten som ble utviklet gjennom møtene så ut til å føre til både økt støtte til familiene og at det private nettverket i større grad kunne utgjøre et sikkerhetsnett for barna. Det kunne likevel være belastende for foreldrene å vise frem sine utfordringer. Nettverksmøtene bidro, ifølge de ansatte, til at arbeidet ble bedre koordinert og at både familie og ulike instanser jobbet mer i samme retning. Betydningen av dyktige møteledere ble fremhevet, og at det var behov for en særskilt kompetanse for å lede disse møtene. Det ble også vektlagt at møtene måtte forberedes godt og at dette kunne ta tid. Selve møtet tok også lenger tid enn andre møter, og det kunne være utfordrende for noen samarbeidspartnere. De ansatte mente likevel at det var en møteform som bidro til mer hensiktsmessig oppfølging og støtte til familien.

Selv om de ansatte formidlet at de hadde positive erfaringer med nettverksmøter, tematiserte de også flere forhold de beskrev som dilemmaer eller utfordringer i forbindelse med nettverksmøter. Det handlet blant annet om hvordan sikre informert samtykke, håndtering av taushetsplikt, ivaretagelse av familiens sårbarhet og maktforhold, både barnevernets makt, og maktforhold innad i familien. I intervjuene kom flere av de ansatte inn på forskjeller mellom nettverksmøter og familieråd. De mente at det var to møteformer som supplerte hverandre. En fordel, som ble formidlet om nettverksmøter, var at det ga større mulighet for dialog mellom familie og venner i det private nettverket og ansatte fra involverte instanser, og at møtene bidro til at barnevernet var mer deltagende i prosessen.

I gjennomgangen av barnevernsmappene fremstår det som om både foreldre, barneverntjenesten og forskerne vurderte at nettverksmøter hadde en positiv virkning på flere områder. Nettverksmøtene bidro til en bedre koordinering av samarbeidet mellom ulike instanser og at familiene fikk økt avlastning og støtte i vanskelige livssituasjoner. I

mange situasjoner ble det også vurdert at det hadde bidratt til positive endringer i barnets situasjon. Utfordringene var ikke nødvendigvis borte, men de kunne være lettere å forholde seg til. I noen situasjoner kunne også nettverksmøtene ha bidratt til at barnevernstiltak ikke lenger ble ansett som nødvendig. Det er samtidig viktig å understreke at i barnevernsmappene vi undersøkte hadde flere familier mottatt tiltak fra barnevernet, og at tiltakene fra barnevernet også virket sammen med oppfølging fra andre instanser.

For å styrke arbeidet med nettverksmobiliserende tiltak ser det ut til å være behov for å øke kunnskap om nettverksmøter generelt og kompetanse i å lede nettverksmøter. Det vil bidra til at gjennomføringen av denne type tiltak blir mindre avhengig av enkeltpersoner, og at flere tjenester benytter dette. Det kan også være nyttig å se arbeid med nettverksmøter i større grad i sammenheng med bruk av familieråd og hvordan disse tiltakene kan supplere hverandre. Ulike mentorordninger er lite utviklet i Norge, og det kan være aktuelt å se nærmere på erfaringer fra andre land, og også se disse i sammenheng med tiltak som drives i Norge med f.eks. miljøterapeuter som følger opp ungdom og samarbeider med familie og nettverk.

Det er få evalueringsstudier av nettverkstiltak, særlig der barn og unge får formidlet sitt syn på tiltaket. Selv om det er komplisert å evaluere virkningene av enkelttiltak, er det likevel viktig å få mer systematisert kunnskap om ulike typer tiltak som benyttes i dag som bruk av ressurspersoner, mentorlignende tiltak, og også nettverksmøter. Det gjelder ikke minst barn og ungdoms erfaringer, men også andre deltakere fra det private nettverket og tiltaksutøvernes synspunkter.

Summary

This report is about network mobilisation – family- and network-oriented measures and is one of several reports from the project «Effects of support measures in the child welfare services». Various terms are used for network mobilisation in child welfare and in the literature. In this project, we have used network mobilising measures, networking, and network measures interchangeably. We understand these as measures where family and/or other networks are involved in the child welfare service's work with support measures. Network mobilising measures are based on systems theory and a developmental ecological understanding.

Statistics Norway present statistics about network measures in an overall category «networking/collaboration with other services». This category includes: Family group conference, individual plans, network meetings, responsibility group meetings and other measures. Responsibility group meetings are by far the most used measure, followed by family group conference. In 2021, more than 600 children and young people received network meetings as a measure. Just over 2,000 had family group conferences.

In the overall project, we have adopted several methodological approaches; literature review, qualitative interviews with parents and employees in child welfare service and fieldwork in several child welfare services where we have been present at discussion meetings. In addition, we have conducted a study of case files. The material from interviews, fieldwork and review of case files covers all the measures included in the overall project focusing the effects of support measures, including visiting homes, support contact and COS-P (Circle of Security-Parenting), all of which have their own sub-reports.

In the literature review, we included both evaluation studies and practitioners summarising their experiences of these measures and found that there were only a few studies about network mobilising measures in the context of child welfare. There are some studies of network meetings and some studies of interventions combining different kinds of networking interventions.

The measures combining different kinds of network interventions are given good evaluations, but the extent of involving the network beyond parents and adolescents and some public services varied. Family group conferences are referred to both as a decision-making model and as a network mobilising measure. It is published a substantial amount of research on family group conferences, but this type of measure is not included in this study.

The literature reviewed shows some descriptions of practical experiences and studies on the use of network meetings in child welfare in Norway and Sweden. Sweden has a more widespread tradition of network meetings in child welfare services than Norway. Both countries have drawn inspiration from network therapy within family counselling services in the United States. Experience from network meetings shows that they help to bring together different actors and create common strategies, provide increased social support, and improve the collaboration between the family and the professional network. It is noted that network meetings have helped to prevent children from having to move out of the home, and in cases that this nevertheless has been necessary, several have maintained contact with family and network. It is emphasized that it is easiest to mobilise the family network in crises, and it is more often used as a support measure in cases where it has been introduced already in the investigation phase. Although most participants in the network meetings, both private and public, are positive to the contribution of the network meetings, there are also examples of participants not feeling that the meetings are helpful to the follow up of the situation. The studies conclude that preparation is important if network meetings shall contribute to a change in the situation. Some studies point to the importance of having a follow-up meeting to ensure that the plans developed in the meetings are carried out. Experience with network meetings with young people shows that it can help them become more engaged in their own problem solving, that the employees experience a more collaborative role with the young person, and that network meetings are helpful to establish support for youth in transition to adulthood. Although young people give positive feedback that network meetings have contributed to a change in their life situation, there are also examples of youth finding it embarrassing to participate in the meetings and being uncomfortable about the attention paid to them. A network approach focusses on people's resources and emphasis user participation. Nevertheless, some studies warn that network

meetings may involve hidden exercise of power and that insufficient attention is given to the vulnerability of the participants.

One type of network intervention, which is scarcely described in Norway, is various mentoring schemes. A scoping review on child welfare services' efforts to create and maintain networks for young people in the transition to adulthood mainly refers to mentoring schemes for young people in foster care. But there are also given examples of mentoring schemes for young people living at home and that they have contributed to an improved care situation. In Norway, Nattergalen, is a mentoring program that has contributed to improved language and social skills for children with minority backgrounds. However, this program is not used as a measure in child welfare.

The literature review highlights a need to study how network measures are carried out and the effects of dem. In our interviews with employees in child welfare services in this study, it appears that the concept of network measures varies. The concept could be associated to family group conferences, network meetings, family counsellors, resource persons etc. The extent to which these measures are used also varies between services and professionals. Many of the employees described that they included the family's network in different ways in their work, yet there were also several employees who pointed out that they could focus more on family's network and involve them to a greater extent.

Network meetings as a support measure for families with children and youth living at home have been the focus of this study. In interviews with parents, they convey a positive experience of the network meetings. Their descriptions show that families have complex challenges and that they as parents experience demanding care tasks. The parents said that the network meetings helped to provide the private network with information about their situation, and that this led to the parents receiving more help and support in carrying out demanding care tasks. The network meetings also helped the parents feel better understood and less alone. They placed particular emphasis on the fact that bringing the services together led to better cooperation, and that this in turn gave the children better follow-up. The parents described how the first meeting particularly could be challenging as they did not quite know what to expect, and it could be tough to talk about their own situation. The way

the parents describe their experiences with network meetings, the meetings seemed to provide support both emotionally, practically, and informatively and as recognition.

In interviews with the employees, it emerged that there was considerable variation in whether network meetings were used. Some used it a lot, while others had little or no experience with this measure. The employees pointed to several reasons why there was variation in the use of network meetings; In some services, family group conferences were given priority, which could be related to both employees' and managers' attitudes, time, competence, whether network meetings were used in the investigation phase and organisation. Those who had a lot of experience with network meetings conveyed that the method it was suitable in most cases, except for concern about violence and abuse, where the abuser was not known or in situations where abuse was confirmed to have taken place. Several emphasised the need to use language interpreters in meetings with families of minority background, and that it could be challenging to get competent interpreters.

The employees' experienced that the meetings contributed to increased information both for the child welfare services and for the family's private and public network. The meetings also facilitated and led to increased involvement from the family's network. The insights developed through the meetings seemed to lead to both increased support for the families and that the private network could to a greater extent provide a safety net for the children. Nevertheless, it could be stressful for parents to talk about their challenges. According to the employees, the network meetings helped to ensure that the work was better coordinated and that both family and different services worked more in the same direction. The importance of having skilled leadership of the meetings were emphasised, and that there was a need for special expertise to lead these meetings. It was also emphasised that the meetings had to be planned and prepared well and that this could take time. The meeting itself also took longer than other meetings, and it could be challenging for some of the agencies involved. The employees nevertheless believed that it was a type of meeting that contributed to more appropriate follow-up and support for the family.

Although the employees communicated that they had positive experiences with network meetings, they also addressed several factors they described as dilemmas or challenges in

connection with network meetings. Among other things, it dealt with how to ensure informed consent, handling of confidentiality, safeguarding the family's vulnerability and power relations, both the child welfare service's power, and power relations within the family. In the interviews, several of the employees touched on differences between network meetings and family group conferences. They believed that they represented two kinds of meetings that complemented each other. One advantage, which was communicated about network meetings, was that it provided greater opportunity for dialogue between family and friends in the private network and employees from involved agencies, and that the meetings contributed to the child welfare services being more involved in the process.

In the review of case files, it appears that both parents, the child welfare services, and the researchers consider network meetings to have had a positive effect in several areas. The network meetings contributed to better cooperation between different services and increased respite and support for families in difficult life situations. In many situations, it was also considered that it had contributed to positive changes in the child's situation. The challenges had not necessarily disappeared, but they could be easier to deal with. In some situations, the network meetings may also have contributed to child welfare measures no longer being considered necessary. At the same time, it is important to emphasise that in the case files we examined, several families had received a number of measures from child welfare services, and that the support from the child welfare services also worked in conjunction with follow-up from other agencies.

In order to strengthen the use of network mobilising measures, there seems to be a need for increased knowledge about network meetings in general and competence in managing network meetings. This will help to reduce the danger of this type of measure being depended on individual professionals, and to ensure that additional services make use of network mobilising measures. It may also be useful to view work with network meetings to a greater extent in the context of the use of family group conferences and how these types of meetings can complement each other. Various mentoring schemes are not well developed in Norway, and it may be relevant to take a closer look at experiences from other countries, and also see these in the context of initiatives that are run in Norway with, for

example, social workers who follow up young people and collaborate with family and networks.

There are studies evaluating network interventions where the views of children and young people are conveyed. Although it is complicated to evaluate the effects of single measures, it is nevertheless important to obtain more systematic knowledge about different types of measures that are used today such as the use of resource persons, mentor-like measures, and network meetings. This applies not least to the experiences of children and young people, but also to other participants from the private network and the views of the practitioners.

1. Innledning

Denne rapporten handler om nettverksmobilisering – familie og nettverksorienterte tiltak og er tredje delrapport i prosjektet om virkninger av ulike hjelpetiltak i barnevernet, finansiert av Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Den første rapporten omhandler pålagte hjelpetiltak (Paulsen, Ytreland & Oterholm, 2020), den andre handler om støttekontakt og besøkshjem (Herland, Syrstad, Oterholm & Paulsen, 2023). Videre er det delrapporter om COS-P og en om tiltak til barn og unge med minoritetsbakgrunn. I tillegg vil det skrives en sluttrapport med en samlet analyse på tvers av tiltakene med fokus på virkning av de utvalgte hjelpetiltakene.

Ulike begreper brukes om nettverksmobiliserende tiltak i barnevernet og i litteraturen. I dette prosjektet vil nettverksmobiliserende tiltak, nettverksarbeid og nettverkstiltak brukes om hverandre. Vi forstår det som tiltak der familie og/eller øvrig nettverk involveres i barnevernets arbeid med hjelpetiltak. Det å ha et nettverksperspektiv innebærer at den profesjonelle tar i betraktning den sosiale sammenhengen barn, unge og familier inngår i (Forsberg & Wallmark, 2021).

Samarbeid med familiens nettverk har blitt vektlagt i økende grad særlig knyttet til fosterhjemsarbeid. I dag skal barnevernet alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem (barnevernloven, 1992 § 4-22; barnevernsloven, 2021 § 9-4; Dimmen & Trædal, 2013; Holtan, Thørnblad & Skoglund, 2020; Prop. 133 L (2020-2021), s. 105). Det er ikke på samme måte føringer for barnevernets arbeid med hjelpetiltak. Nettverkstiltak har imidlertid vært en del av det norske barnevernets tiltaksrepertoar i mange år (se bl.a. Klefbeck & Ogden, 1995; Qvale, 1993). Tidlig på 90- tallet var det i Norge prosjekter i barnevernet der en jobbet med nettverkstiltak og særlig nettverksmøter både i undersøkelsessaker og som hjelpetiltak (Qvale, 1993). Familieråd ble tidlig på 2000 tallet prøvd ut som en beslutningsmodell i barnevernet (Einarsson, 2002). Senere har familieråd blitt tatt i bruk i mange barneverntjenester. Det kan variere hvordan familieråd gjennomføres, men det er vanlig å inndele det inn i en planleggingsfase, selve familierådsmøtet og oppfølgingen etter møtet (Havnen & Christiansen, 2014; Vik, 2009). I planleggingsfasen har en innleid koordinator en viktig funksjon med å forberede møtet

sammen med familien. Selve familierådsmøtet består av tre deler. I den første delen deltar koordinator og aktuelle offentlige tjenester i tillegg til familien og det private nettverket. I den andre delen er det bare det private nettverket som deltar og de skal komme frem til en plan. I den tredje delen deltar koordinator og barneverntjenesten sammen med familien. Planen, familien har utviklet, skal som et hovedprinsipp godkjennes av barneverntjenesten dersom barnets sikkerhet ivaretas (Havnen & Christiansen, 2014). Familieråd har i større grad enn andre typer nettverkstiltak vært gjenstand for evalueringer (bl.a. Havnen & Christiansen, 2014; Sentio Research, 2019, Slettebø, et al., 2020; Slettebø et al., 2021, Slettebø, Paulsen & Axberg, 2022). Derfor er ikke familieråd som tilnærming fokus i denne studien.

Rundt 2000-års skiftet ble det et forsterket søkelys på familie- og nettverksarbeid gjennom forskningen som fokuserte på unge som bodde på barnevernsinstitusjon og uheldige sider ved institusjonsomsorgen (Andreassen, 2003). Denne forskningen aktualiserte familie- og nettverk som tiltak i barnevernet, og flere manualbaserte metoder som hadde som mål at familier skulle få hjelp og bistand i hjemmet. Det var særlig manualbaserte metoder rettet mot bestemte målgrupper som eksempelvis MST (multisystemisk terapi), FFT (funksjonell familieterapi) og PMTO (Parent management training Oregon). Det foreligger flere RCT-studier om disse metodene og det pågår en kvalitativ studie av barn og unges medvirkning i disse tiltakene (Ulset et al., 2023). Disse tiltakene er derfor ikke tatt med i denne studien om nettverksmobiliserende tiltak.

[Lovgrunnlaget for barnevernets hjelpetiltak](#)

Nettverkstiltak benyttes i alle faser av barnevernets arbeid. I denne studien er det nettverkstiltak som hjelpetiltak som er tema. I barnevernloven² av 1992, som gjaldt når studien ble gjennomført, sto det om hjelpetiltak at: «Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien» (barnevernloven, 1992, § 4-4, 2. ledd). I barnevernloven av 2021 heter det tilsvarende:

² I barnevernloven av 1992 skrives loven og barneverntjenesten uten s, mens i barnevernloven av 2021 skrives begge deler med s, barnevernloven og barneverntjenesten.

Når barnet på grunn av sin omsorgssituasjon eller atferd har et særlig behov for hjelp, skal barnevernstjenesten tilby og sette i verk hjelpetiltak for barnet og foreldrene. Hjelpetiltak skal være egnet til å møte barnets og foreldrenes behov og til å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien (barnevernsloven 2021, § 3-1).

Det er også presisert i loven av 2021, som tidligere, at tiltak skal være til barnets beste (barnevernsloven, 2021, § 1-3; barnevernloven, 1992, § 4-1). Hjelpetiltak er i utgangspunktet frivillige, men noen tiltak kan også pålegges (barnevernsloven, 2021, § 3-4; barnevernloven, 1992, § 4-4, 3. ledd). I 2014 skjedde en endring i barnevernlovens formuleringer om hjelpetiltak. Hensikten med endringen var å tydeliggjøre formålet med hjelpetiltakene og rette oppmerksomheten mot hva som er ønsket virkning av slike tiltak (Prop. 106 L (2012–2013)). Opplistingen av eksempler på hjelpetiltak ble fjernet, og det ble innført en formålsbestemmelse om at hjelpetiltak skal bidra til en positiv endring. I retningslinjer for barnevernets arbeid med hjelpetiltak vises det til at barneverntjenesten bør ha et ressursperspektiv, ta utgangspunkt i barnets- og familiens konkrete situasjon, og være målrettet mot de risikofaktorene som skaper eller opprettholder barnets og familiens vansker (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016). I drøftingen av lovendringen fra 2014 ble det beskrevet et skille mellom kompenserende og endrende tiltak (Prop. 106 L (2012–2013)). Kompenserende tiltak ble omtalt som tiltak som kompenserer og avhjelper familiens eller barnets omsorgssituasjon. Besøkshjem, støttekontakt og økonomisk støtte ble gitt som eksempler (Prop. 106 L (2012–2013) s. 148). Endrende tiltak ble omtalt som tiltak som skal skape mer varig endring blant annet ved å øke foreldreferdigheter, utvikle samspill og aktivere nettverk rundt barnet. Eksempler som ble gitt på slike tiltak var ulike foreldreveiledningsprogrammer som Marte-Meo, Parent Management Training – Oregonmodellen (PMTO) og familieråd. Det å aktivere nettverket og tiltak som familieråd ble da vurdert som endrende tiltak. Mens besøkshjem og støttekontakt ble omtalt som kompenserende tiltak. Skillet mellom endrende og kompenserende tiltak er imidlertid ikke entydig og bygger heller ikke på forskning (Christiansen, 2015b). Kompenserende tiltak kan i seg selv virke endrende, men også bidra til at barnevernet kommer i posisjon til å f.eks. arbeide med veiledningstiltak. Det er derfor ikke nødvendigvis hensiktsmessige betegnelser. I studien om barnevernets hjelpetiltak fra 2015 svarte saksbehandlerne i en survey at besøkshjem var det tiltaket som nest etter råd og veiledning ble mest benyttet når formålet

var å bedre det sosiale nettverket (Christiansen, 2015c, s. 98). Andre begreper for å skille mellom disse tiltakene er «tiltak for å styrke utviklingen til barnet» og «tiltak for å styrke foreldreferdigheter», som er en inndeling Statistisk Sentralbyrå benytter. Denne inndelingen er heller ikke entydig. Tiltak som er kategorisert under det å styrke barnets utvikling, kan også bidra til å styrke foreldreferdigheter og motsatt. Det har skjedd en dreining i tiltaksbruk mot tiltak for å styrke foreldreferdigheter de siste årene, eksempelvis foreldreveiledningstiltak (bl.a. Christiansen et al., 2015; Drange et al., 2021; Kojan & Storhaug, 2021).

Kjennetegn ved familier som mottar hjelpetiltak

Studien Det nye barnevernet (Fauske, Kvaran & Lichtwarck, 2017) viser kompleksiteten i livet til familier i kontakt med barnevernet. Mange foreldre hadde selv en vanskelig oppvekst, lav utdanning, var unge da de fikk barn, strevde økonomisk og var uten arbeid. Flere var enslige foreldre, den ene forelderen var alvorlig syk, eller det var store konflikter mellom foreldrene. I studien om barnevernets hjelpetiltak (Christiansen, 2015d), der en så nærmere på 245 barn med hjelpetiltak, fant en også at over halvparten bodde med én av foreldrene. En lavere andel enn befolkningen ellers hadde arbeidsinntekt (55 % mot 80 %), færre eide egen bolig (i underkant av 50 % mot i overkant av 80 %) og færre hadde høyere utdanning.

Flere studier har over år pekt på at familier med kontakt med barnevernet oftere har lavere sosioøkonomisk status enn foreldre uten kontakt med barnevernet (bl.a. Andenæs, 2004; Drange et al., 2021; Fauske et al., 2017; Kojan & Storhaug, 2021). Registerdatastudier viser at sannsynligheten for å få tiltak i barnevernet varierer med foreldres inntekt, utdanning og trygdeytelser (Drange et al., 2021). Det skjer en seleksjon i alle faser av barnevernets arbeid. Jo lavere sosioøkonomisk situasjon, jo oftere fører meldinger til barnevernstiltak. Barn som har foreldre med lavere utdanning eller ikke er i arbeid får også oftere tiltak i barnevernet. I 2018 var det 30 % av barna med tiltak i hjemmet som bodde i en husholdning som levde under EUs fattigdomsgrense på 60 % av medianinntekten etter skatt per forbruksenhet. Det gjaldt rundt 12 % av barn uten barnevernstiltak. Analyse av registerdata viser også at om lag 20 prosent av mødrene og fedrene til barna med hjelpetiltak selv har vært i kontakt med barnevernet som barn. Til sammenligning gjaldt dette fem prosent av foreldre uten barnevernstiltak (Drange et al., 2021). Målt ved kontakt med fastlege og BUP indikerer det at

barn og unge med tiltak i barnevernet har større utfordringer knyttet til helse enn barn uten tiltak i barnevernet. Barn som har tiltak i barnevernet har oftere kontakt med fastlege og BUP enn barn som ikke har tiltak i barnevernet (Drange et al., 2021).

I nyere doktorgradsstudier kommer det også frem at flere familier i barnevernet har et strevsomt hverdagsliv (Lorentsen, 2021; Westby, 2021). Begge avhandlingene belyser enslige forsørgere, som har kontakt med barnevernet, og deres hverdagsliv. Familiene opplever et hverdagsstress relatert til knappe økonomiske ressurser, og at det har konsekvenser på mange områder og også gir praktiske utfordringer i hverdagen. Eksempelvis krever en hverdag uten bil og god bussforbindelse mer tid for å komme seg mellom steder både for å følge opp barn, avtaler med offentlige instanser, handle på bruktmarkedet osv.

Helsemessige utfordringer, økonomiske belastninger og krevende omsorgsoppgaver gir mangel på overskudd og et lite nettverk gir mindre tilgang på ressurser som kan kompensere for disse forholdene (Lorentsen, 2021). Studiene viser at flere familier lever i komplekse livssituasjoner der både materielle og symbolske marginaliseringsprosesser spiller inn. Begge studiene peker på behovet for praktisk hjelp i hverdagen og en manglende anerkjennelse av familiens materielle behov. De symbolske marginaliseringsprosessene handler bl.a. om frykten for barnevernets vurderinger av foreldreskapet og motstand mot barnevernets manglende anerkjennelse av familiens måte å leve på (Westby, 2021).

Det er viktig å understreke at disse beskrivelsene av livssituasjonen for familier i barnevernet ikke nødvendigvis gjelder alle, men det viser at en større andel av familiene kan ha utfordringer på flere områder, og står i fare for å bli marginalisert. Det kan gi grunnlag for å anta at nettverksmobiliserende tiltak kan ha betydning for å bedre situasjonen, fordi det kan være krevende å håndtere foreldreoppgaven alene, fordi behovene for støtte i en krevende hverdag kan være store, og flere av familiene har et lite nettverk.

Mål og problemstillinger

Hovedprosjektets overordnede fokus er å vurdere virkningene av noen av de eksisterende hjelpetiltakene i barnevernet, i tillegg til å se på sammenhengen mellom type utfordringer og egnede tiltak. Målet med dette delprosjektet er å få mer kunnskap om barnevernets

nettverksmobiliserende arbeid og undersøke virkninger av nettverkstiltak. I studien har vi fokusert på følgende problemstillinger:

Hva er innholdet i nettverkstiltak, omfang, og hvordan er det gjennomført og organisert?

I hvilken grad arbeides det med nettverksorienterte tilnærminger?

Hvilke målgrupper og begrunnelser for nettverkstiltak beskrives?

Hvordan vurderes virkningen av nettverkstiltak?

Hvordan ivaretas barn og foreldres medvirkning i nettverksarbeidet?

Hva kan bidra til å styrke kvaliteten på nettverksmobiliserende tiltak?

2. Utvikling av nettverksmobiliserende tiltak

I dette kapittelet ser vi på utviklingen av nettverksmobiliserende tiltak og den faglige forankringen av nettverksarbeidet. Avslutningsvis presenteres statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) om omfang av nettverkstiltak. SSB omtaler denne kategorien av tiltak som nettverksarbeid/samarbeid med andre tjenester.

Sosialantropologen Barnes var først ute med å benytte nettverksbegrepet. Han studerte lokalsamfunnet Bremnes i Norge i 1954 (Fyrand, 2005). Dette var et lokalsamfunn der mange levde av fiske. Barnes fikk ideen da han så utover bygda og så vaiende fiskegarn. Knutene i garnet symboliserte personer og trådene relasjoner. Det sosiale nettverket var båndet mellom mennesker. Punktene kunne både være enkelt mennesker og grupper, og linjene viste til hvilke mennesker som samhandlet med hverandre (Barnes 1954, i Fyrand 2005).

Nettverksarbeid kan inndeles i indirekte nettverksarbeid, der den profesjonell ikke har direkte kontakt med nettverket som f.eks. ved nettverkskartlegging, og direkte nettverksarbeid, som for eksempel nettverksmøter, nettverksgrupper og selvhjelpsgrupper (Fyrand, 2005). Ulike begreper som nettverksmobiliserende tiltak, nettverksarbeid, nettverksterapi, nettverksorienterte tiltak osv. brukes om hverandre. I noen studier benyttes likevel nettverksmobilisering om fasen før et nettverksmøte, der en mobiliserer nettverket til å delta i møtet. I andre sammenhenger brukes nettverksmobiliserende tiltak mer bredt. Vi forstår nettverksmobilisering til å omfatte tiltak som bidrar til at familie utover foreldre og barn og/eller øvrig nettverk involveres i barnevernets arbeid på ulike måter, både direkte og indirekte. I dette prosjektet har vi brukt begrepene nettverksmobiliserende tiltak, nettverksarbeid og nettverkstiltak om hverandre om denne måten å arbeide på.

Nettverkstiltak – teoretisk bakgrunn

Nettverksmobiliserende tiltak bygger på en systemteoretisk og sosialøkologisk forståelse (bl.a. Forsberg & Wallmark, 2021a, Klefbeck & Ogden, 1995). En sosialøkologisk systemtenkning innebærer et fokus på samhandling mellom individer når en snakker om kontekst, miljø eller systemer (Klefbeck & Ogden, 1995). Problemer betraktes som relasjonelle og familie og nettverkets sosiale støtte er en viktig ressurs. Problemer kan løses isolert fra den konteksten de oppstår i og ressurser i nettverket er viktig for å sikre mer

varige løsninger på problemer i familien (Forsberg & Wallmark, 2021a; Klefbeck & Ogden, 1995; Svedheim, 1985). En nettverksmobiliserende tilnærming innebærer en tenkning om at nettverket kan bidra til økt støtte. Sosial støtte deles ofte inn i områdene; emosjonell, praktisk, informativ og anerkjennende støtte (Hiles, et al., 2013). En nettverksmobiliserende tilnærming bygger på en ressursorientert tenkning der medvirkning også står sentralt. En viktig oppgave for møtelederne er å legge til rette for at deltagerne skal få formidle sine erfaringer og synspunkter og slik bidra til at de opplever mulighet til å styre eget liv (Forsberg & Wallmark, 2021; Källberg et al., 2018). Det at nettverket tar et større ansvar for løsningen av familiens utfordringer er en av intensjonene med nettverkstiltak (Svedheim, 1985). Slik sett innebærer nettverksmobiliserende tiltak en empowerment tilnærming. Empowerment handler om å styrke menneskers mobiliserende kraft til å komme ut av avmakt og få mer makt, styring og kontroll over eget liv (Askheim, 2012, s. 12).

Urie Bronfenbrenner står sentralt i utviklingen av det sosialøkologiske/utviklingsøkologiske³ perspektivet. Han beskriver menneskelig utvikling innenfor et helhetlig perspektiv, der det analytiske premisset er at individet alltid befinner seg i et miljø eller en kontekst (Bronfenbrenner & Morris, 2006). Han forstår utviklingen som noe som foregår parallelt i flere ulike miljøer som også påvirker hverandre. Bronfenbrenner beskriver hvordan det foregår et samspill mellom de nære miljøene og lokalmiljøet eller storsamfunnet, gjennom beskrivelse av ulike systemnivåer. Han beskriver fem ulike systemnivåer: Mikro, meso, ekso, makro og tidssystemer (Gulbrandsen, 2017). Samspillet endrer seg over tid. I sin senere utvikling av modellen beskriver Bronfenbrenner hvordan utvikling finner sted i proksimale prosesser, det vil si samhandling knyttet til felles aktiviteter der man innehar ulike roller og relasjoner. Nettverksmetodikken retter seg særlig mot mesosystemet (Klefbeck & Ogden, 1995).

En systemteoretisk tenkning bygger på en sirkulær forståelse om at det er en stadig pågående gjensidig utviklingsprosess mellom individ og miljø (Forsberg & Wallmark, 2021a; Källberg et al., 2021). I gjennomføringen av nettverksmøtene legges det for eksempel vekt på en sirkulær spørreform. Tenkningen om nettverksmobiliserende tiltak har flere felles

³ Perspektivet omtales både som sosialøkologisk, utviklingsøkologisk og bioøkologisk. Utviklingsøkologisk er valgt i det videre i denne rapporten.

røtter med familierapi, og en har også hentet inspirasjon fra den dialogiske nettverkstilnærmingen som er utviklet av psykologen Jaakko Seikkula innenfor psykiatrifeltet i Finland (bl.a. Forsberg & Wallmark, 2021b; Källberg et al., 2018; Seikkula, 2012). Den dialogiske tilnærmingen har også inspirert nettverksarbeidet innenfor barnevernet (Forsberg & Wallmark, 2021b). Den dialogiske tradisjonen har som mål å skape dialog i all type behandling. Når en dialog har kommet i gang, dels mellom menneskene som søker hjelp, og dels i deres eget indre, er målsettingen for terapien oppnådd (Seikkula, 2012, s. 156).

Nettverksmøter – opprinnelse og gjennomføring

I denne studien er det et særlig fokus på nettverksmøter som et av de nettverksmobiliserende tiltakene der en arbeider direkte med nettverket. Det kan skilles mellom prosessorienterte og strukturorienterte nettverksmøter (Forsberg & Wallmark, 2021c, d). Familierådslag omtales som en strukturorientert tilnærming, mens nettverksmøter med tradisjon fra nettverksterapi beskrives som en prosessorientert tilnærming. I nettverkslitteraturen beskrives en tredelt målsetting med nettverksmøtet: 1) Sentrale personer i nettverket møtes og forenes, 2) Nettverket knytter forbindelser og kobles sammen til en gruppe, 3) Det skjer en utvikling av en prosess som resulterer i en flytting av ansvar til nettverket (Fyrand, 2005).

Nettverksterapi i form av nettverksmøter har sin opprinnelse fra familierapeutene Speck og Attneave som var pionerer for dette i USA på 60-tallet (Forsberg & Wallmark, 2021; Fyrand, 2005; Svedheim, 1985). Denne tradisjonen har inspirert arbeidet med nettverksmøter i barnevernet (se bl.a. Forsberg & Wallmark, 2021; Qvale, 1993; Størkersen, 2011; Svedheim, 1985). Både Speck og Attneave hadde begynt å trekke større deler av nettverket inn i behandlingen av psykiatriske pasienter og utviklet sammen en modell for nettverksterapi. Attneave hadde indiansk bakgrunn og bygde på problemløsningsmodeller fra indiansk kultur (Forsberg & Wallmark, 2021; Fyrand, 2005). Gjennom arbeidet med nettverksmøter erfarte de at møtet gjennomgikk faser som kunne beskrives i en spiral. Nettverksspiralen beskriver gruppeprosessen i et nettverksmøte. Denne prosessen oppstår gjerne spontant eller ved hjelp av møtelederens intervensjon i møtet. Speck og Attneave beskrev seks faser i nettverksspiralen:

- Retribalisering/gjenforeningsfasen starter allerede med invitasjonen til møtet. Nettverksmøtet starter med en innledning av møteleder, nettverkstalen. Her presenteres målsettingen for møtet, som også har kommet frem i invitasjonen. Deretter er det en presentasjonsrunde, som del av denne eller som en egen runde blir alle bedt om å si noe om hvordan de oppfatter situasjonen. Her informeres også hvordan en forvalter den informasjonen som kommer frem og ikke sprer informasjonen.
- Polariseringsfasen, etter hvert kommer ulike meninger frem, og det er en viktig del av møtet at ulike syn skal komme frem. Det tilfører møtet energi.
- Mobiliseringsfasen begynner å komme med forslag til løsninger, møtelederne lar diskusjonen gå. Ofte er det urealistiske forslag.
- Depresjonsfasen er en reaksjon på de urealistiske løsningene. Her handler det om å tåle smerten over den situasjonen en står i, etter hvert utvikle en felles forståelse og at flere engasjeres.
- Gjennombruddsfasen, da kommer mer realistiske forslag, gir en vi –følelse og en deling av ansvar for å bidra til å løse problemer og utfordringer
- Utmattelse, og gledesfase, medlemmene i nettverket opplever at de kan være til nytte og hjelpe familien og familien tar imot løsningsforslag som virker hensiktsmessige for dem (Forsberg & Wallmark, 2021; Fyrand, 2005; Svedheim, 1985).

Nettverksmøtene i denne formen, som beskrevet over, var inspirasjon for nettverksarbeidet som utviklet seg i sosialtjenesten i Botkyrka i Sverige (bl.a. Forsberg & Wallmark, 2021; Svedheim, 1985), og som også inspirerte nettverksarbeidet i barnevernet på 1990 og 2000-tallet i Norge (Klefbeck & Ogden, 1995; Qvale, 1993; Størkersen, 2011). I Sverige har det flere steder vært egne nettverkslag⁴ som har bygd opp kompetanse i å lede og forberede møtene. Nettverkslagene har vært organisert på ulike måter, men bestått av ansatte som hatt som hovedoppgave å lede nettverksmøter.

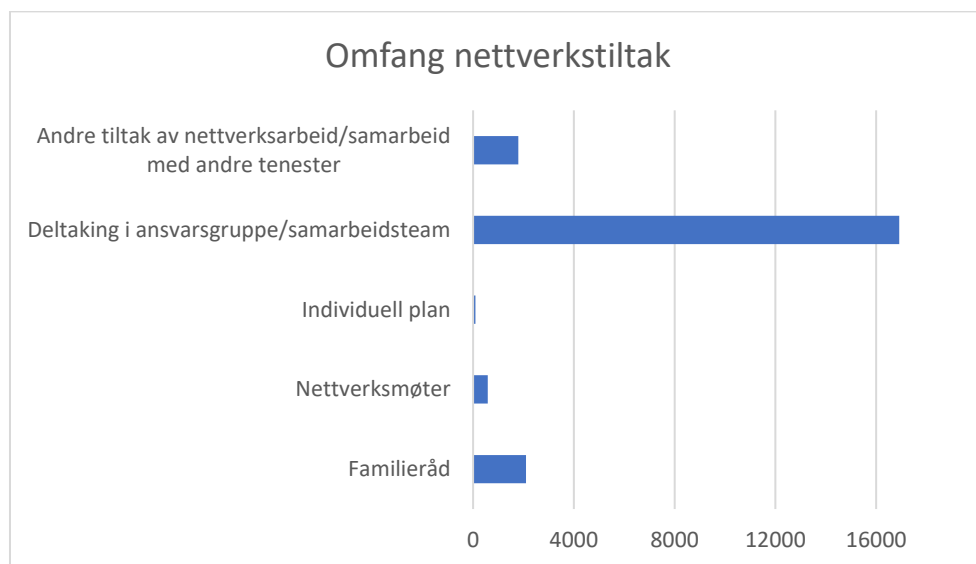
I planleggingen av møtene legges det vekt på å få til en balanse mellom deltakerne med hensyn til hvor involvert de er i problematikken og en balanse mellom offentlig og privat nettverk. I møteformen er det lagt vekt på en sirkulær spørreform (Forsberg & Wallmark

⁴ <https://goteborg.se/wps/portal/start/social--och-familjefragor/familj-barn-och-ungdom/natverkslaget>
<https://natverkskompaniet.se/> hentet 21.1.2023

2021e; Fyrand, 2005). Deltakerne sitter i en sirkel og gjerne uten bord mellom seg. Sirkelen skal bidra til å synliggjøre at alle deltakerne er viktige og at den enkeltes bidrag er like mye verdt (Hjort & Holst, 2021). Barneverntjenesten har ved avslutningen av møtet et «møte i møte». Dette møtet er i form av reflekterende team, der de ansatte i barnevernet, som deltar i møtet reflekterer over det de har hørt og hvordan de tenker om videre oppfølging av familien. Avgjørelser om videre arbeid tas også direkte i møtet (Klefbeck & Ogden, 1995; Qvale, 1993; Størkersen, 2011).

Omfang av nettverkstiltak

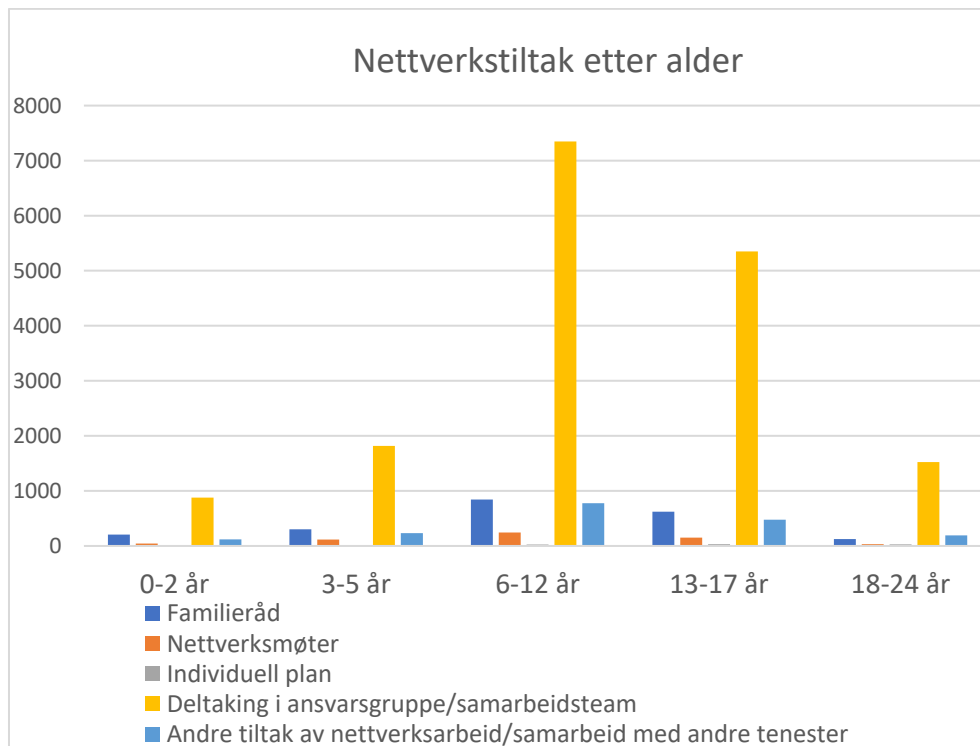
Ifølge tall fra SSB var det i løpet av 2021 nærmere 42 000 barn og unge som hadde hjelpetiltak fra barnevernet. Det mest brukte hjelpetiltaket var råd og veiledning (overkant av 26 000), ansvarsgruppe (overkant av 16 000) og økonomisk hjelp (nærmere 14 000). Statistisk sentralbyrå kategoriserer nettverkstiltak som «Nettverksarbeid/samarbeid med andre tjenester». Underkategoriene er familieråd, individuell plan, nettverksmøter, ansvarsgruppemøter og andre tiltak. Figur 1 viser omfang av nettverkstiltak etter SSB sin klassifisering.

Figur 1 viser omfang av nettverkstiltak i 2021, SSB tabell 10660

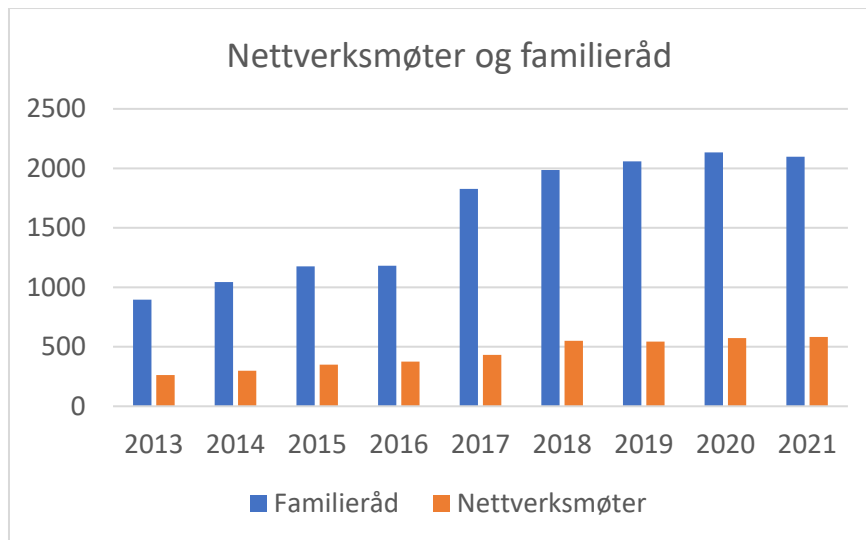
Ansvarsgruppemøter er det klart mest brukte tiltaket med nærmere 17 000 barn og unge som mottar dette tiltaket. Individuell plan er det ca. 90 barn og unge som har. Mens familieråd og nettverksmøter var det henholdsvis i overkant av 2000 og 600 barn og unge

som hadde mottatt. I denne oversikten kan det også inngå barn med omsorgstiltak. I figur 2 vises en oversikt over nettverkstiltak etter alder.

Figur 2, fra tabell 10661 SSB, nettverkstiltak etter alder

Den største andelen der tiltakene brukes er for barn i alderen 6-12 og 13-17. Dette er også i overensstemmelse med at det er disse gruppene som utgjør den største andelen barn med barnevernstiltak. I figur 3 er det en oversikt over omfang av nettverkstiltak og familieråd fra 2013 til i dag.

Figur 3 Bruk av nettverksmøter og familieråd i perioden 2013-2021, tall fra SBB, tabell 10660

Som figur 3 viser har familieråd vært mer brukt enn nettverksmøter i flere år. Bruk av nettverksmøter har økt fra i underkant av 300 til i underkant av 600 på disse åtte årene og familieråd har økt fra ca. 900 til i overkant av 2000 årlig i den samme perioden.

3. Metodisk tilnærming

Studien om virkninger av nettverkstiltak som barnevernstiltak bygger på flere ulike metodiske tilnærminger. Vi har gjennomført en litteraturgjennomgang for å identifisere relevant forskning på nettverkstiltak i barnevernet. Videre er det gjort kvalitative intervjuer med ansatte i et utvalg barneverntjenester, hvor vi har hatt fokus på både hjelpetiltaksarbeidet generelt med hovedvekt på de spesifikke tiltakene prosjektet omhandler i tillegg til de aktuelle målgruppene. I denne delrapporten benyttes de delene av intervjuene som omhandler nettverksarbeid. Studien bygger også på et feltarbeid i tjenestene der vi har deltatt på ansattes drøftingsmøter og gjennomgått saksmapper.

Vi har også vært opptatt av å få frem barn, unge og foreldres erfaringer. Vi har intervjuet foreldre som har mottatt tiltakene som studeres, og i denne delrapporten benyttes data fra intervju med foreldre som har erfaring med nettverkstiltak. Vi har beklageligvis ikke lyktes med å rekruttere barn til å bli intervjuet i prosjektet. Dette har blant annet sammenheng med at prosjektet er avgrenset til å gjøre intervjuer med barn over 12 år. Foreldrene må også samtykke til at barna skal delta i intervju, og de foreldrene vi har intervjuet ønsket ikke at barna skulle intervjues. Dette kan skyldes at barna ikke har kjennskap til tiltakene som er iverksatt, at foreldre ikke ønsker å påføre dem belastning eller at barna selv ikke ønsker i delta, noe flere av foreldrene formidlet. I tillegg har datainnsamlingen foregått under koronaepidemien. Dette har ført til at barneverntjenestene har hatt mindre kapasitet til å delta i forskning og rekruttere informanter.

Som en del av det overordnede prosjektet om virkninger av hjelpetiltak har vi også sett spesielt på noen spesifikke målgrupper og deres erfaring med tiltakene: Familier med minoritetsbakgrunn, foreldre med kognitive vansker og fedre. Dette vil behandles der det har kommet frem som relevant, og også ha et spesifikt fokus i prosjektets sluttrapport.

I det videre redegjøres det for de enkelte metodiske tilnærmingene.

Litteraturgjennomgang

Som en del av prosjektet har vi gjennomført en litteraturgjennomgang med fokus på forskning om nettverkstiltak. Det har ikke ligget i prosjektets mandat og ressurs å gjøre en full systematisk litteratur-review. For å finne relevante publikasjoner har vi søkt i de nordiske tidsskrift-databaser og Google Scholar, Scopus og Socindex. Vi har også gjennomgått særlig aktuelle tidsskriftene: Norges Barnevern, Fokus på familien, Nordic Social Work Research, Child and Family Social Work og Children and Youth Services Review i utgavene fra 2015-2022. Bakgrunnen for at vi starter fra 2015 er at det ble gjennomført en omfattende kunnskapsstatus på hjelpetiltak dette året (Christiansen, 2015a; Christiansen et al., 2015).

Vi brukte følgende søkeord i nordisk tidsskriftdatabase, NORART, Oria og IDUNN. Vi søkte på hvert enkelt-ord for å sikre bredest mulig treff:

Norsk: Nettverksarbeid, nettverksterapi, nettverkskonsulent, nettverksmøte

Svensk: Nätverksarbete, nätverksterapi, nätverkskonsulent, nätverksmöte

Dansk: netværksarbejde, netværkskonsulent, forløbskoordinator, netværksmøte

Ingen av disse søkeordene viste seg å gi treff på artikler relatert til barnevernets nettverksarbeid i NORART. Tilsvarende søk i Oria – 2015-2022 og IDUNN ga heller ikke relevante treff på bruk av nettverksarbeid som hjelpetiltak i barnevernet. En artikkel omhandlet bruk av flipovermetoden (Jensen, 2016) og en refleksjon over digitale nettverksmøter (Hjort, 2022). Det var i tillegg noen treff som handlet om bruk av nettverksmøter innenfor psykiatrifeltet og om familieråd. Disse er ikke inkludert da den psykiatriske konteksten skiller seg fra barnevernet selv om de samme familiene kan ha kontakt begge tjenestene. Familieråd ligger utenfor dette prosjektet.

Vi har videre søkt i Google Scholar med følgende søkestreng i perioden 2015-2022: nettverksmøte AND barnevern AND hjelpetiltak, 81 treff, men ikke relevante treff Nettverksarbeid AND barnevern AND hjelpetiltak, 101 treff ikke relevant treff. Treffene er dels innenfor psykiatri, bacheloroppgaver mm. Det er søkt flere ganger høsten 2022.

Vi har også søkt i Google Scholar, med engelske begreper: "Network meeting" AND "child welfare" AND in-home-services. Her fikk vi heller ikke relevante treff. Kun et treff på (Visscher et al., 2022) som omhandler multiproblemfamilier og betydningen av nettverk. Et bredere søk med bare «network» blir for bredt. Det blir mange treff uten relevans som for eksempel om nettverk i digital betydning. Videre har vi søkt i databasene Scopus og Socindex i perioden 2015-2022 med følgende søkeord "Network" AND "child welfare" AND «in-home-services» uten å få relevante treff. For å bidra til at treffene skulle handle både om nettverk, barnevern og hjelpetiltak valgte vi ovenfor beskrevne søkeordene.

I og med at disse søkene viste få studier (2) om barnevernets nettverksarbeid, valgte vi også å gå grundigere inn i relevante fagbøker og rapporter som er skrevet om nettverksarbeid knyttet til barnevernsfeltet. Litteraturgjennomgangen bygger derfor særlig på denne sistnevnte litteraturen. Det dreide seg særlig om nyere svensk litteratur og kilder de viste til Forsberg & Wallmark (2021) og Källberg et al. (2018). Dette er oppdaterte utgaver av tidligere publikasjoner og skrevet av forfattere som har arbeidet med nettverksarbeid i svensk barnevernsfelt i mange år. Svensk forskning fremsto særlig relevant da de har en mer etablert tradisjon for nettverksarbeid i barnevernet, og norsk barnevern har hentet mye av inspirasjonen til nettverksarbeidet fra Sverige. Vi har videre gjennomgått norske bøker og rapporter som beskriver nettverksarbeidet i barnevernet (Briseid & Brottveit, 2007; Schjeldrup, Omre & Marthinsen, 2005; Aamodt, 2011) og tidligere forskning om hjelpetiltak (Christiansen et al., 2015). Flere av disse kildene beskriver erfaringer med nettverksmobiliserende tiltak, særlig nettverksmøter. Denne litteraturen bidrar til en oppsummering av praksiserfaringer og øker dermed vår kunnskap om feltet, til tross for at det i mindre grad er systematiske evalueringer av tiltakene.

Feltarbeid og intervju med ansatte i barneverntjenesten

I arbeidet med prosjektet har vi hatt et hovedsamarbeid med seks barneverntjenester. I utvalget av barneverntjenester la vi vekt på å få en variasjonsbredde både med tanke på størrelse på tjenestene, geografisk beliggenhet og organisering. Tjenestene vi samarbeidet med var lokalisert i Nord-, Midt- og Øst Norge. Da disse kommunene også har vært utgangspunkt for kartlegging av mapper, har vi valgt å anonymisere kommunene vi har samarbeidet med.

Kommunene, som barneverntjenestene ligger i, omfatter fra ca. 2000 til over 100 000 innbyggere. Flere av tjenestene er interkommunale og inkluderer små kommuner. I tjenestene var det fra 16 til over 100 ansatte. Tjenestene representerer ulike organiseringer med generalistorganisering i de mindre tjenestene til inndeling i team med undersøkelse, hjelpetiltak og omsorgstiltak. I noen av tjenestene er det også egne familieveiledere som arbeider med oppfølging av familier. I samarbeidskommunene deltok vi som forskere på flere fagmøter i løpet av prosjektperioden, med mål om å få økt kunnskap og forståelse for hvordan barneverntjenesten arbeidet med tiltakene, herunder hvilke vurderinger som gjøres ved iverksettelse av tiltak, hvordan de vurderer behov for tiltak og hvordan de vurderer virkning av tiltakene. Disse møtene var i starten fysiske møter, men flere gikk senere over til å bli digitale møter grunnet pandemisituasjonen. Totalt deltok vi på 18 slike møter i disse seks kommunene. Gjennom disse møtene fikk vi et innblikk i barnevernets arbeid og organisering og vi fikk også innsikt i hvem det var mest aktuelt å intervju i prosjektet. I valg av ansatte ble det lagt vekt på at de skulle ha erfaring med hjelpetiltak og de aktuelle tiltakene som skulle undersøkes i dette prosjektet.

For å få tilstrekkelig informasjon om de konkrete tiltakene vi skulle undersøke, så vi behov for å inkludere informanter fra flere kommuner enn hovedsamarbeidskommunene. Vi kontaktet da kommuner vi fikk kjennskap til benyttet de ulike tiltakene vi skulle studere og inkluderte ytterligere seks kommuner. Disse kommunene varierer også i størrelse fra ca. 3000 innbyggere til over 50 000 med fra under fem ansatte til over 70. Kommunene representerer også flere deler av Norge fra østlandsområdet til, Midt- og Nord-Norge. Hovedsamarbeidskommunene var utgangspunkt for kartlegging av mapper, og vi har derfor valgt å anonymisere kommunene vi har samarbeidet med. Mappekartleggingen bygger på særlig sensitive persondata og anonymisering av kommunene er et ledd i å sikre tilstrekkelig anonymisering.

Generelt er det vanskelig å si om bredden i kommuner gir et representativt bilde av praksis knyttet til de ulike tiltakene. Imidlertid fremstår erfaringene å representere en variasjon i hvordan tiltakene brukes og omfang av bruk. Det viser da til en faktisk variasjon som eksisterer i barneverntjenestenes arbeid med disse tiltakene. Når det gjelder

nettverksmobiliserende tiltak, har vi sett en variasjon i hvordan barneverntjenestene arbeider med å involvere familiers nettverk.

Intervju med ansatte i barneverntjenesten

Totalt er det gjennomført 36 intervjuer med til sammen 85 ansatte i barneverntjenester fra 12 ulike kommuner. De fleste intervjuene ble gjennomført som gruppeintervjuer, men det var også noen individuelle intervjuer. Det at flere deltok i intervjuene ga en bredde i erfaringer om de ulike tiltakene. Intervjuguiden til de ansatte (vedlegg 1) omhandlet alle hjelpetiltakene vi skulle undersøke i hele prosjektet. Den handlet om kjennetegn ved familier som mottar hjelpetiltak, innhold og gjennomføring av tiltakene som er undersøkt i prosjektet, målgruppene for prosjektet, virkning av tiltakene samt forhold knyttet til de gjennomgående temaene om medvirkning og kultursensitivitet. Intervjuene var derfor omfattende og omhandlet mange ulike temaer. For å få utdypet informasjon om nettverksarbeidet ble det gjort noen intervjuer der nettverksarbeid var et hovedtema med ansatte som hadde særlig erfaring med dette. Flere av disse informantene hadde lang erfaring med gjennomføring av nettverksmøter.

Intervjuene med ansatte ble gjennomført både på barnevernskontorene og digitalt, på grunn av situasjonen rundt Covid-19. Alle informantene var opptatt av å formidle sine erfaringer og bidra til økt kunnskap om tiltakene.

Intervju med foreldre om nettverksmøter

I prosjektet intervjuet vi totalt 24 foreldre, hvorav ni fedre og 15 mødre. Foreldrene ble rekruttert via ansatte i barneverntjenestene, som ble spurt om å rekruttere foreldre som hadde erfaring med tiltakene. Det var ni av foreldrene som hadde erfaring med nettverksmøter. Seks mødre og tre fedre. Alle intervjuene med foreldre ble gjennomført under pandemien og ble gjort enten digitalt eller på telefon. Intervjuguiden til foreldrene (vedlegg 2) omhandlet foreldrenes kontakt med barnevernet, hvordan de hadde opplevd kontakten, medvirkning, og særlig erfaring med de spesifikke tiltakene de hadde erfaring med og hvordan de vurderte virkningen av disse tiltakene.

Lydopptak og transkribering

I alle intervjuene ble det gjort lydopptak som så ble transkribert. I presentasjon av sitater i rapporten er disse justert til en skriftlig form ved å ta bort ord som «liksom», «ikke sant», mm osv., da det er meningsinnholdet som er viktig i denne studien. Muntlige utsagn kan virke usammenhengende og lite reflektert i en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2009). Når muntlig tale skal gjengis i en skriftlig rapport, er det derfor viktig å gjengi den i et skriftlig skriftspråk.

Mappekartlegging

Som en del av studien har vi også studert et utvalg barnevernsmapper. Formålet med dette var i hovedsak å studere virkningene av de utvalgte hjelpetiltakene. Slik at kartleggingen omfattet alle hjelpetiltakene.

Barnevernets saksmapper er underlagt taushetsplikt og inneholder sensitive data. For å få tilgang til mappene ble det søkt Bufdir om fritak for taushetsplikten. Rådet for taushetsplikt og forskning uttalte seg og anbefalte søknaden, og fritak ble innvilget fra Bufdir med vedtak av 26.1.21. I dette arbeidet ble prosjektet også meldt til NSD, prosjektnummer 108629, og det ble gjort en personvernkonsekvensvurdering ved begge forskningsinstitusjonene. Forskerne som gjennomførte mappekartleggingen, underskrev alle egen taushetserklæring. Data fra studien ble anonymisert direkte, men også sendt til en sikker server.

Barneverntjenestene i kommunene ble bedt om å velge ut saker med hjelpetiltakene støttekontakt, besøkshjem, COS-P og nettverkstiltak. De ble videre bedt om å finne saker med vedtak ca. 2 år tilbake i tid, nærmest mulig 1.1.20. Barneverntjenestene gjorde et omfattende arbeid med å tilrettelegge for gjennomgang av saker. Det totale utvalget i mappestudien består av 88 barnevernsmapper. Funn vedrørende besøkshjem, støttekontakt og COS-P rapporteres i egne delrapporter.

I gjennomgangen av sakene fulgte vi familiene fra ca. to år tilbake i tid (2020) og fremover til i dag (2022), eller til saken ble avsluttet. I praksis viste det seg at de tiltakene som gjaldt ca. 1.1.2020, i flere saker var vedtatt tidligere enn i 2020. Begrunnelser for tiltak, lå da i tidligere

vedtak, mens videre oppfølging og evt. justering av tiltakene fremgikk av evalueringer og endrede tiltaksplaner. I 11 av sakene var det avholdt nettverksmøter og i 22 familieråd.

Mappene inneholdt til dels mye informasjon, som det kunne være vanskelig å få oversikt over. Siden vi var flere forskere som skulle gjennomføre mappestudien var vi opptatt av å sikre så lik gjennomføring som mulig. Vi utviklet derfor et digitalt kartleggings skjema i Nettskjema⁵. Skjemaet ble drøftet i prosjektgruppen flere ganger under utviklingen og ble gjennomgått med prosjektgruppa før igangsettelsen av mappestudien (vedlegg 3). Vi hadde også flere drøftinger underveis for å sikre at vi forsto registreringen likt. Forhold som ble kartlagt var:

- Bakgrunnsopplysninger: Alder, kjønn, fødested, hvem barnet bor hos
- Antall år i kontakt med barnevernet
- Type tiltak
- Målsetting, gjennomføring og evaluering av tiltaket
- Vurdering av virkning av tiltaket gjennom dokumentasjon av foreldre og barns synspunkter og barnevernets vurderinger
- Vurdering av virkning av tiltaket fra forsker som leste mappen

Vurderingen av virkning kom frem både gjennom dokumenter i saken der familiens synspunkter var notert og barnevernets vurdering. I tillegg gjorde forskerne som gjennomgikk mappene en vurdering av virkning.

I det videre presenteres kort, i tabellform oversikter for kjennetegn ved sakene som ble kartlagt. Dette gjengis i flere av rapportene for å gi oversikt over mappene generelt i den enkelte rapporten. Disse mappene inkluderte også mapper der barna ikke hadde nettverksmobiliserende tiltak. De fleste barna var født i Norge som tabell 1 viser.

⁵ <https://nettskjema.no/>

Tabell 1 Barnets fødested

Barnets fødested:	Antall
Norge	79
Europa for øvrig	1
Afrika	3
Asia	3
Ukjent	2
Totalt	88

79 av de 88 barna, som inngikk i studien, var født i Norge. Som tabell 2 viser bodde de fleste barna hos mor.

Tabell 2 Hvem barnet bor hos

Hvem bor barnet hos i det daglige	Antall
Mor	48
Far	6
Både mor og far	26
Andre	7
Ikke oppgitt	1
Totalt	88

Halvparten av barna bodde hos mor. Ca. en tredjedel bodde hos begge foreldre og syv prosent hos far. Litt over halvparten av barna var gutter. Lengde på kontakten med barnevernet varierte slik tabell 3 viser.

Tabell 3 Lengde på kontakt med barnevernet

År med kontakt	Antall
0-2 år	21
3-5 år	35
5-10 år	16
10 år eller lengre	15
Ikke registrert	1
Totalt	88

Ut fra tabellen ser vi at flere av barna har hatt langvarig kontakt med barnevernet, noen i over 10 år. Tabellene nedenfor gir oversikt over begrunnelsene for tiltak slik forskerne registrerte dem når de leste mappene. Kategoriene i kartleggingskjemaet tok utgangspunkt i SSB sine kategorier for registrering av barnevernstiltak.

Forskerne registrerte videre begrunnelser relatert til barnet, foreldre og omliggende forhold. Det kunne være flere begrunnelser i en sak, og det kunne være begrunnelser relatert til både barnet, foreldre og omliggende forhold. Det at det er flere begrunnelser kan peke i retning av at det er sammensatte saker og forhold knyttet til både barn og foreldre i flere av sakene. Tabell 4 viser begrunnelser relatert til barnet.

Tabell 4 Begrunnelser relatert til barnet

Begrunnelser for tiltaket relatert til barnet	Antall registreringer
Barnets fungering i skole/barnehage	21
Barnets psykiske problem/lidelse	15
Barnets atferd	10
Barnets emosjonelle fungering	9
Annet	7
Barnets relasjoner til voksne tilknytningsvansker/samspillet med omsorgspersoner)	6
Barnets konflikter med voksne	6
Barnet har nedsatt funksjonsevne/ senutvikling	4
Barnets relasjoner til jevnaldrende	4
Barnets kriminalitet/rusbruk	2
Ingen	2

Begrunnelsene for tiltaket relatert til barnet handlet i en fjerdedel av mappene om barnets fungering i skole/barnehage, ca. en femtedel handlet om barnets psykiske helse og en femtedel om barnets atferd. Disse begrunnelsene kan også være overlappende i enkelte saker. Tabell 5 viser begrunnelser relatert til foreldres omsorg.

Tabell 5 Begrunnelser for tiltaket relatert til foreldres omsorg

Begrunnelser for tiltaket relatert til foreldres omsorg	Antall registreringer
Foreldres stimulering/ veiledning/ grensesetting av barnet	24
Foreldrenes grunnleggende omsorg	21
Foreldrenes følelsesmessige tilgjengelighet/evne til å forstå barnet	15
Andre forhold ved foreldrene	9
Barnet utsatt for fysisk mishandling	8
Foreldrenes beskyttelse av barnet	7
Barnet utsatt for psykisk mishandling/omsorgssvikt	5
Andre	5
Ingen	4
Barnet utsatt for seksuelle overgrep	2
Barnet mangler omsorgsperson	1

Manglende oppfølging/avbrutt kontakt med annen tjeneste	0
Ikke møtt ved innkalling til helsetjeneste	0

Av begrunnelsene relatert til foreldres omsorg var «foreldres stimulering/veiledning/ grensesetting av barnet», «foreldrenes grunnleggende omsorg» og «foreldres følelsesmessige tilgjengelighet/evne til å forstå barnet» oftest registrert. Det var også registrert begrunnelser om barn var utsatt for fysisk og psykisk mishandling. Tabell 6 viser begrunnelsene relatert til omliggende forhold:

Tabell 6 Begrunnelser for tiltaket relatert til omliggende forhold

Begrunnelser for tiltaket relatert til omliggende forhold	Antall registreringer
Foreldres psykiske helse	37
Foreldres somatiske sykdom	18
Foreldres rusmisbruk	18
Foreldre er slitne/utslitt	13
Vold i hjemmet/barnet vitne til vold i nære relasjoner	11
Konflikt mellom foreldre	10
Stressende livshendelser i familien	8
Familiens sosiale nettverk	8
Familiens økonomi	6
Familiens kulturelle bakgrunn	3
Familiens boforhold	2
Familiens sosiale integrasjon i nærmiljø	2
Foreldres kriminalitet	2
Annet	2
Ingen	2
Foreldrenes arbeidssituasjon	0

Begrunnelsene som oftest ble oppgitt var foreldrenes «psykiske helse», «somatisk sykdom» og «foreldres rusmisbruk». Deretter handlet begrunnelsene om at foreldrene var «slitne/utslitt» og også «vold i hjemmet eller vitne til vold i nære relasjoner».

Barnevernsmappene viste en bredde i sakene. Det var variasjon i barnas alder, begrunnelser for tiltakene, sammensetninger av ulike tiltak og lengde på tiltakene.

Etiske hensyn

I gjennomføringen av prosjektet har vi fulgt sentrale forskningsetiske hensyn. Prosjektet er meldt til NSD med prosjektnummer 108629. Det har vært understreket at deltakelse i studien er frivillig. Samtykket baserer seg på både muntlig og skriftlig informasjon om studien, men i noen av de digitale intervjuene er det kun gitt muntlig informasjon og samtykke. Barnevernets arbeid er underlagt streng taushetsplikt og i mappestudien er det vektlagt særlige hensyn og prosedyrer som beskrevet over.

I prosjektet er det vektlagt å anonymisere data gjennom at både informanter og kommuner er anonymisert. I gjengivelser fra mappene har vi sammenfattet tekstene slik at vi ikke siterer direkte, dette for å sikre tilstrekkelig anonymisering.

Analyse

Analysen av data er inspirert av en tematisk analytisk tilnærming (Braun & Clark, 2006) og bruk av analytiske spørsmål. Første del av analysen handlet om å gjøre seg kjent med data, analysere frem sentrale tema og revidere disse underveis. I arbeidet med de ulike empiriske delene har vi også stilt analytiske spørsmål til materialet for å ivareta problemstillingene i studien. Ved å stille de samme spørsmålene til alle tekstene, bidrar det til en systematisk gjennomgang av data (Andenæs, 1996; Kvale & Brinkman, 2009).

- Hvilke målgrupper beskrives?
- Hvilke begrunnelser og mål beskrives for arbeidet?
- Hva er virkningene av nettverkstiltakene?
- Hvilke utfordringer beskrives?
- Hvordan gjennomføres arbeidet og hvordan er det organisert?
- Hvordan ivaretas medvirkning?

Spørsmålene hadde ulik grad av relevans i de forskjellige empiriske delene av materialet. Presentasjonen av data tar utgangspunkt i de temaene som ble analysert frem og de ulike fasene i tiltaksarbeidet. I drøftingen har vi også trukket veksler på Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, og hvordan nettverkstiltak kan bidra til økt styring og kontroll over eget liv og innebære et empowermentperspektiv.

Studiens begrensninger og styrker

Vurderingen av styrker og svakheter ses i forhold til helheten i prosjektet og alle delstudiene. Studien skulle som helhet dekke flere typer hjelpetiltak og delstudier; nettverkstiltak, tiltak til barn og unge med minoritetsbakgrunn, besøkshjem og støttekontakt og COS-P. I tillegg har vi hatt spesifikt fokus på flere utvalgte målgrupper, herunder fedre, familier hvor foreldre har kognitive vansker og familier med minoritetsbakgrunn. Medvirkning og kultursensitivitet har også vært gjennomgående tema. Det har derfor vært lagt opp til et sammensatt design med ulike datakilder og metodiske tilnærminger. Med såpass omfattende og sammensatte problemstillinger har det likevel vært vanskelig å sikre at alle forhold blir belyst like godt i alle intervjuer. Vi har vært nødt til å gjøre noen valg i hva som skulle gis hovedfokus i det enkelte intervju, noe som også gjør at noe gis mindre plass. I intervjuene med ansatte var erfaringer med de spesifikke tiltakene fokus for å få en best mulig forståelse for tiltakene. Det ble da noe mindre spesifikt fokus på hvordan tiltakene fungerte for de særskilte målgruppene prosjektet også skulle omhandle. For å sikre data fra alle tiltakene, har vi rekruttert noen informanter med mer omfattende erfaring med enkelte av tiltakene som nettverksmobiliserende tiltak.

Studien er gjennomført i en tid med pandemi, og det har gitt noen utfordringer i gjennomføringen. Det var innført begrensninger i mulighetene til å møte folk. Dette hadde betydning for kontakt mellom barneverntjenesten og forskerne, men også for barneverntjenestens kontakt med familiene. Det var også perioder med stor arbeidsbelastning for de ansatte i barnevernet, de måtte prioritere oppfølging av barn og familier fremfor deltakelse i forskning. Vår erfaring er at det har vært langt mer utfordrende enn vanlig å rekruttere både foreldre og barn til intervjuer. Barneverntjenestene har likevel lagt ned mye arbeid i å tilrettelegge for forskningen.

I denne studien er det få foreldre som er intervjuet og ingen barn. Det er en stor svakhet ved studien at vi ikke har lyktes med å intervju barn og unge. De sitter med viktige erfaringer som også burde vært en del av kunnskapsgrunnet når man vurderer virkningene av hjelpetiltak. Samtidig har vi respekt for at foreldre ønsker å skjerme barn for intervjuer, og det er viktig at det ikke er forskerne som introduserer barna for at de har tiltak i barnevernet. I en kvalitativ studie er ikke hensikten en statistisk generalisering, men å få

kunnskap om bredden av erfaringer. Intervjuene med foreldrene gir viktige eksempler på hvilken betydning nettverkstiltak kan ha. Foreldrenes erfaringer synliggjøres også noe gjennom mappestudien, og foreldrene formidler i intervjuene noe om barnas synspunkter. Selv om vi ikke har snakket med barn, har vi likevel forsøkt å ivareta deres stemme på best mulig måte, som for eksempel ved se på tidligere forskning hvor barns erfaringer er tematisert.

Mappestudien ga nyttig innsikt i barnevernets praksis over tid. Et slikt materiale har også noen begrensninger. Det skriftlige materialet vil aldri kunne dokumentere alt som er gjort i en barnevernssak (Paulsen et al., 2020). Dette betyr at det kan være gjort vurderinger, vært gjennomført møter og vært evalueringer som ikke er dokumentert. De fleste mappene inneholdt vedtak med begrunnelse og tiltaksplaner med målsetting for det enkelte hjelpetiltak. Noen hadde omfattende begrunnelser, særlig første vedtak, mens andre hadde kortere. Gjennomføring og evaluering av tiltakene var til dels dokumentert gjennom referat fra møter, noen ganger i journal gjennom referat fra ulike samtaler og andre ganger gjennom nye tiltaksplaner og endring av disse med videreføring eller endring av målsetting. I noen saker fant vi lite dokumentasjon av evalueringene. De fleste mappene inneholdt flere hjelpetiltak parallelt, og det kunne variere hvordan hvert enkelt tiltak var evaluert. Dette gjorde det komplisert å få oversikt over mappene og de enkelte tiltakenes virkning og kan ha ført til noe ulik registrering av den enkelte forsker.

Studien har sin styrke i kombinasjonen av de ulike metodiske tilgangene med litteraturgjennomgang, intervju med foreldre, mappestudie og observasjon av fagmøter og intervjuer med ansatte i tjenestene. Observasjoner og intervjumaterialet med ansatte omfatter også en bredde av kommuner og barneverntjenester. Deltakelse på fagmøter har gitt innsikt i organisering og tenkning i tjenestene og et viktig utgangspunkt for å analysere saksmapper og gjøre intervjuene. Samlet sett er det innhentet et omfattende og dyptgående materiale som kan belyse ulike sider av barnevernets arbeid med hjelpetiltak.

4. Litteraturgjennomgang

Som beskrevet i gjennomgangen av metodisk tilnærming fant vi lite forskning om nettverksmobiliserende tiltak som hjelpetiltak i barnevernet. I litteraturgjennomgangen har vi derfor valgt å trekke inn rapporter som gir beskrivelser av praksiserfaringer både fra Norge og Sverige også fra det tidligere arbeidet med nettverksmøter. Dette for å bidra til en samlet kunnskap om det som er dokumentert av nettverksarbeid i barnevernet og særlig om nettverksmøter som hjelpetiltak i barnevernet. Selv om noe av materialet viser til erfaringer fra noen år tilbake, beskrives den samme tilnærmingen i dag, og erfaringene ser ut til å ligne det de barnevernsansatte i denne studien formidler. Vi vurderer derfor disse publikasjonene som relevante for å belyse funnene i vår studie.

Tidligere studier om hjelpetiltak

I kunnskapsoppsummering fra 2015 gjennomgikk Christiansen (2015a) følgende tiltak som ble omtalt som familie og nettverksorienterte tiltak:

- Årstad familiesenter i Bergen (dominerende tilnærming var systemisk familieterapi og samtaler med mor. Nettverksorienterte metodikk var lite brukt. Foreldre deltok i evalueringen).
- Basisteamet i Kristiansund: Tiltaket hadde paralleller til MST, men med lengre varighet og oppfølging og med en mindre klar fremgangsmåte. De fem ungdommene som deltok i evalueringen var positive til miljøarbeiderne og opplevde at situasjonen endret seg, men materialet ga ikke grunnlag for å hevde at utviklingen kom som resultat av miljøarbeidernes innsats. Mødrene var ambivalente til hjelpen.
- Miljøterapeutteamet i barneverntjenesten i Kristiansand: Hadde ikke en bestemt metodikk og ikke en beskrivelse av nettverksarbeid. Foreldre eller barn deltok ikke i evalueringen
- «VIT», vekst – ivaretagelse og trivsel i Ålesund: Et hjemmebasert tiltak bygd på Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. Både barn, foreldre, saksbehandlere, lærere og veiledere fylte ut spørreskjema i evalueringen, samt at åtte familier ble dybdeintervjuet. Evalueringen anbefalte en tydeligere strategi for å involvere nettverk.

- LINK i Trondheim: Et hjemmebasert tiltak for ungdom som hadde flyttet hjem etter å ha bodd på institusjon eller fosterhjem eller som var i risiko for plassering.

Felles for disse tiltakene var at familiene så ut til å nyttiggjøre seg veiledning, men at tiltakene i liten grad var nettverkstiltak i den forstand at nettverk utover foreldre i liten grad ble trukket inn (Christiansen, 2015a). Dette selv om de var omtalt som familie- og nettverksorienterte tiltak. Evalueringene av tiltakene viste generelt gjennomgående høy tilfredshet fra familiene og både fagfolkene og familiene selv rapporterte om det de betegnet som gode relasjoner mellom familiene og de profesjonelle (Christiansen, 2015a).

Videre utdypes om de to tiltakene som fremsto å inneholde noe nettverksarbeid og barn/ungdom deltok i evalueringen av tiltaket. Det var VIT og LINK. VIT et hjelpetiltak i Ålesund kommune var rettet mot familier med barn med risikoatferd og "samspillsvansker". (Tjelflaat & Ulset, 2008). Det lå til grunn en tenkning om at det ikke er barnet som er vanskelig, men at barnet har det vanskelig. Det var et mål å trekke inn et bredere nettverk, men familien var i fokus for veiledningen. Evalueringen bygde særlig på foreldres oppfatning av hjelpen. Barna deltok i den innledende kartleggingen. 80 % av barna var over 12 år. Det var kun i seks av de 41 familiene at nettverket utenom familie ble involvert. Det var besteforeldre og tante. Barna formidlet i kartleggingen at de hadde det greit nok hjemme, men de ønsket også at det skulle bli bedre hjemme, og de mente at det var for mye kjefting. De ønsket også å bli flinkere på skolen og ha flere fritidsaktiviteter. Nesten alle foreldrene mente at kommunikasjonen og samhandlingen i familien var bedret, og at barnet hadde fått det bedre etter avsluttet tiltak. Det varierte om familiene klarte å vedlikeholde det de hadde lært gjennom veiledningen, og flere av barna hadde fortsatt utfordringer i skolehverdagen. Mange av mødrene var ofte veldig alene om å følge opp alt i hverdagen, og det anbefales en tydeligere strategi for å involvere privat nettverk i enkelte saker for å kunne bidra til støtte og avlastning (Tjelflaat & Ulset, 2008).

Evalueringen av LINK bygde i hovedsak på et feltarbeid blant ungdommene og miljøterapeutene. I tillegg ble foreldre, saksbehandlere, lærere, BUP-behandler og andre voksne rundt ungdommene intervjuet (Neumann, 2010). Hovedmålet med tiltaket var å gi støtte til ungdom i risiko for plassering på institusjon og forhindre institusjonsplassering.

Tiltaket ga også hjelp til ungdom som skulle flytte hjem etter institusjonsopphold. LINK var både et samlingssted der ungdommene fikk miljøterapeutisk bistand og hjelp med skolearbeid, og de arbeidet for å forbedre ungdommens nettverk. Familiearbeidet var basert på systemisk familiearbeid, nettverksintervensjon og nettverksmøter. Ungdommene formidlet at de hadde fått et bedre forhold til familien, og at de opplevde samlingsstedet som et trygt sted å være der de opplevde tilhørighet. Foreldrene formidlet at ungdommene hadde større forståelse for seg selv og hva de kunne ta ansvar for. Miljøterapeutene formidlet at det fortsatt var utfordringer i samarbeidet med skolen. Forskerens vurdering var at ungdommene hadde økt sin sosiale kompetanse og at ungdommene ble tryggere, flinkere til å kommunisere og beherske samhandlingssituasjoner (Neumann, 2010). LINK⁶ drives fortsatt i Trondheim kommune. Nettverksmøter beskrives som en tilnærming som inngår i LINK med målsetting om å skape en dialog og felles forståelse for ungdommens situasjon, mobilisere nettverket og få fram ungdommens styrker og ferdigheter. Vi har ikke funnet noen nyere evalueringer av tiltaket. Gartnerhaugen⁷ er et lignende barnevernstiltak som LINK, som også drives av Trondheim kommune, med nettverksmøter som en av tilnærmingene. Dette arbeidet er beskrevet i en fagartikkel som bygger på intervju med 22 ungdommer, men arbeidet med nettverksmøter er ikke beskrevet i artikkelen (Paulsen et al., 2017).

Studien om hjelpetiltak fra 2015 (Christiansen, et al.) handlet om hjelpetiltak generelt. I studien beskriver de kjennetegn ved familier som mottar hjelpetiltak, problematikk som hjelpetiltak skulle avhjelpe, erfaringer med ulike tiltak og særlig om «råd og veiledning» og ungdommers erfaringer med hjelpetiltak. Selv om studien ikke undersøkte nettverksmobiliserende tiltak spesielt, var det noen få eksempler på erfaringer fra nettverkstiltak. Vi har valgt å trekke frem ungdommenes erfaringer med hjelpetiltak fra denne studien da vi i vår studie ikke har lyktes med å intervju barn og ungdom. Ti ungdommer i alderen 12-17 ble intervjuet og 40 ungdommer over 12 år svarte på en survey (Bakketeig, 2015a, b). De fleste ungdommene syntes det var bra å få hjelp fra barnevernet og hadde et godt forhold til saksbehandler selv om noen var frustrerte over mange saksbehandlerbytter. I studien kommer det frem at det varierte om ungdommene fikk tilbud

⁶ <https://www.trondheim.kommune.no/tema/sosiale-tjenester/barnevern/foreldreveiledning/link/>

⁷ <https://www.trondheim.kommune.no/tema/sosiale-tjenester/barnevern/gartnerhaugen/>

om å delta i møter og om de ønsket å delta i møter. Det kommer også frem at ungdommene ikke alltid visste hvilke typer møter de var på. De fleste av ungdommene, som ble intervjuet, kjente ikke til begrepet ansvarsgruppemøter. Nettverksmøter er lite omtalt i studien, men erfaringene til en jente omtales. Hun fortalte at hun synes det var rart at de voksne bare snakket om henne på møtet. Hun syntes også det var litt flaut å si hva hun mente når det var så mange der. Hun var også bekymret for hvordan andre familiemedlemmer ville reagere på det hun sa. Opplevelsen av at det var litt flaut ble også formidlet av flere om det å delta i ansvarsgruppemøter. Det handlet både om at alle snakket om ungdommen og spørsmålene ungdommen ble bedt om å svare på (Bakketeig, 2015b). I surveyen formidlet de fleste ungdommene at de ble godt informert, at de ble spurt om valg av tiltak, og de fleste opplevde at deres mening hadde fått betydning i stor eller noen grad (Bakketeig, 2015a, b). Både saksbehandlere og foreldre ga uttrykk for hjelpebehov i et langsiktig perspektiv og utover barnevernets tiltaksperiode. I studien pekes det på mulighetene som ligger i nettverksarbeid for i større grad å bidra til at foreldrene hadde et støttende nettverk (Christiansen et al. 2015; Skilbred & Havnen, 2015).

En studie om akutt familieråd fra Norge (Slettebø, et al., 2020; 2021; 2022) viser at familieråd i de fleste akuttsituasjoner bidrar til å styrke relasjoner i og rundt barnet, både på kort og lang sikt. Åpenhet om barnets og familiens problemer gir grunnlag for at personer i barnets familie og nettverk har kunnet hjelpe til med praktisk hjelp og sosial støtte, noe som har kommet både barn og foreldre til gode. Det er også eksempler på at når familien blir kjent med bekymringene for barna, har familien fulgt opp på en tettere måte bl.a. med å ta kontakt med foreldrene oftere for å høre hvordan det går med barna.

Oslo Economics (2017) gjorde en samfunnøkonomisk analyse av ulike hjelpetiltak. De konkluderte med at familie- og nettverksmobiliserende tiltak burde vurderes som supplement til strukturerende tiltak mer enn det gjøres per i dag, fordi slike tiltak ser ut til å ha god virkning til relativt lav kostnad. De peker samtidig på at effekten vil avhenge av nettverkets fungering og om det lar seg mobilisere.

Nettverksmøter

I det videre beskrives erfaringer med ulike typer nettverksmøter. I og med at vi har funnet få studier om barnevernets nettverksarbeid som hjelpetiltak har vi valgt også å gå inn på studier som er noen år gamle og også dokumenterte praksiserfaringer, da dette arbeidet ikke tidligere er systematisert.

Praksiserfaringer og evalueringer av nettverksmøter i Norge

I gjennomgangen av litteraturen om nettverksmøter presenteres først erfaringer fra Norge og deretter Sverige. I utviklingen av nettverksmøter i Norge bygde en særlig på det som var gjort i Botkyrka i Sverige (Klefbeck, 1993; Klefbeck & Ogden 1995; Qvale, 1993). En vektla en systemteoretisk og utviklingsøkologisk forståelse. Erfaringene med nettverksmøter i Norsk barnevernkontekst beskrives hovedsakelig gjennom praksisbeskrivelser og i liten grad gjennom systematiske evalueringer. Enkelte barneverntjenester dokumenterte sine praksiserfaringer; nettverksmøter med flipover metoden for ungdom (Døsvik & Finseraas, 2005; Jensen 2016), nettverksmøter som hjelpetiltak (Størkersen, 2011), oppstartsmøte (Schellenberg, 2005), meldingsmøte (Hyrve, 2005). Altså ble det utviklet nettverksmøter med ulikt fokus og med fokus på ulike deler av barnevernets arbeid. I det videre presenteres de beskrivelsene som omfatter nettverksmøter i hjelpetiltaksarbeidet.

Flipovermetoden (Døsvik & Finseraas, 2005) er en nettverksbasert metode rettet mot ungdom som det er sendt bekymringsmelding om på grunn av rus, kriminalitet, utfordringer i relasjon til foreldre eller skoleproblemer. Metoden legger vekt på involvering av ungdommene, at deres forståelse av situasjonen skal være utgangspunkt for nettverksmøtet og at ungdommene selv sender ut invitasjonen til møtet. Møteserien varer gjerne fra et halvt til ett år. Bokkapitlet, der denne tilnærmingen er beskrevet, bygger på fem års erfaring med metoden. Forfatterne viser til at metoden bidrar til at ungdommene blir engasjert i egen problemløsning, og at de ansatte i barnevernet opplever at de får en annen og mer samarbeidende rolle. Saksbehandlerne formidlet også at de gjennom metoden fikk mer kunnskap om ungdommene og familien som fort skapte forutsetninger for endring. Jensen (2016) gjorde et doktorgradsarbeid der flipovermetoden ble brukt som case for å studere brukermedvirkning og maktutøvelse i barnevernet, men det var ikke en evaluering av metoden eller dens effekt. Studien bygde på intervjuer med ansatte og ungdom samt

observasjon av nettverksmøter. Ungdommene hadde utfordringer med høyt skolefravær og sinnemestring. Jensen tematiserer hvordan maktutøvelse i barnevernet kan bidra til å konstruere ungdom som med- eller motspillere i gjennomføringen av flipovermetoden. Hvis ungdom viser motstand kan de konstrueres som motspillere, mens det kan handle om uenighet, ulike interesser og omfang av problematikk. Jensen peker på at det er behov for at ansatte i barnevernet utvikler en økt bevissthet om og kompetanse i å håndtere åpne og skjulte maktformer i barnevernet.

Arbeid med nettverksmøter som hjelpetiltak i Bærum kommune er beskrevet i et bokkapittel (Størkersen, 2011). Nettverksmøter i hjelpetiltakssaker ble vurdert å være særlig nyttige når det var behov for å kartlegge familiens nettverk med tanke på å styrke familiens egne muligheter for å ivareta omsorgen for barna, problembelastningen opplevdes som stor og kompleks med mange involverte instanser, ungdom med barnevernstiltak som skulle etablere seg på egenhånd og når nettverksmetoden allerede var introdusert i familien i f.eks. undersøkelsesfasen (Størkersen, 2011, s. 228-229). Betydningen av å gjøre et grundig forarbeid med bl.a. å tegne nettverkskart ble understreket. Nettverksmøtemetodikken innebærer ifølge forfatteren at barnevernet gir fra seg noe av kontrollen for å ansvarliggjøre de involverte i familien og legge til rette for prosesser som bidrar til endring. Forskjellen mellom nettverksmøter og ansvarsgruppemøter forklares med at nettverksmøter er mer prosessorientert. En bruker lengre tid og det private nettverket er i større grad representert på nettverksmøter.

I tillegg til beskrivelser av praksiserfaringer, er det også gjort en evalueringsstudie av en spesifikk nettverksmøtemetodikk «Nettverksterapeutiske tiltak» (NTT). I perioden 2004-2007 ble (NTT prøvd ut i et samarbeidsprosjekt mellom det statlige barnevernet i region øst og 16 kommunale barneverntjenester (Briseid & Brottveit, 2007; Bufetat region øst, 2008). Prosjektet handlet om å involvere det private nettverket og nærmiljøet i barnevernsarbeidet. NTT er et frivillig hjelpetiltak. Det skal bidra til å hindre at barn og unge må flytte fra sin familie og sitt nettverk, og til at de kan flytte tidligere tilbake etter endt institusjonsopphold. Som faglig tilnærming er NTT forankret i nettverksteori og systemisk forståelse (Briseid & Brottveit, 2007). Tiltaket er utformet med en bestemt og gjentatt møtестruktur som omtales som et styringsgruppemøte. Familien og det private nettverket

deltar sammen med offentlige samarbeidsinstanser. Intensjonen er å øke familiens kunnskap, ansvar og innsats for å løse utfordringene i samarbeid med privat og offentlig nettverk. 58 familier deltok i prosjektperioden (Bufetat region øst, 2008). Det ble gjennomført en evaluering av tiltaket hvor mandatet for evalueringen var å vurdere kritiske faktorer og beskrive forbedringspotensialet (Briseid & Brottveit, 2007). Evalueringen bygde på intervjuer med ansatte i fagteamene, den i barneverntjenesten som hadde ledet styringsgruppemøtene og miljøterapeuter som jobbet sammen med familien for å følge opp målsettingene fra møtene. Foreldre og barn var ikke intervjuet. En av hovedkonklusjonene var at miljøterapeutenes rolle kunne vært tydeligere og at problematikken kunne vært mer avgrenset, blant annet at metoden ikke egnet seg like godt der foreldrene hadde alvorlig psykiske lidelser eller omfattende rusproblemer eller for de familiene som hadde liten struktur i hverdagen. Samtidig mente både barneverntjenestene og det statlige barnevernet at NTT hadde forhindret plasseringer. En annen konklusjon var at NTT-arbeidet kunne oppleves som tidkrevende, og at ikke alle kjente like godt til metoden, og dermed tilpasset ikke alle samarbeidspartnerne seg til strukturen i møtet. Det private nettverket ble trukket mindre med enn deltakerne hadde sett for seg.

Praksiserfaringer og evalueringer av nettverksmøter fra Sverige

En av de første beskrivelsene av nettverksmøter i barnevernet i Norden er boken nettverksterapi (Svedheim, 1985). Den er skrevet med bakgrunn i erfaringer med nettverksarbeidet i Botkyrka og består i hovedsak av systematiserte erfaringer og praktiske eksempler. Hensikten med nettverksarbeidet var å gi ansvar for løsning av situasjonen til nettverket. Avslutningsvis peker forfatterne på at erfaringene deres har vist at familiene ofte hadde mer ressurser i sine omgivelser enn det de hadde trodd tidligere.

Medlemmer fra denne gruppen i Botkyrka fortsatte et forsknings- og utviklingsprosjekt i Alby og har beskrevet forskningsresultatene derfra (Klefbeck & Forsberg, 1992). Gjennom å følge 290 saker i barnevernet fant de at jo høyere grad av nettverksinnsats, desto høyere grad av positiv symptomendring og mindre risiko for tilbakefall. I de sakene det ble aktuelt med omsorgsplassering av barn ble så mye som 86 % plassert i familiens nettverk. Til sist fant de at arbeidet med nettverksmøtene muliggjorde at barna og ungdommene som ble plassert kunne beholde kontakt med sin familie i større grad (Klefbeck et al., 1987 i Forsberg &

Wallmark, 2021; Klefbeck & Forsberg, 1992). Forfatterne konkluderte med at nettverksmøtene helst burde skje når krisen var akutt. Da var det lettest å mobilisere nettverket. Eksempler på slike situasjoner var der en av foreldrene ble innlagt på psykiatrisk avdeling, akutte slektskonflikter om omsorg, barnemishandling, akutt rusmisbruk hos foreldre og dødsfall hos foreldre. Saker der det var lavere mobilisering av nettverk handlet bl.a. om situasjoner der familien selv ba om hjelp, mindre alvorlige bekymringsmeldinger og familier som ikke ønsket kontakt med barnevernet. Forfatterne formidlet at en gjennom et aktivt nettverksarbeid kan forhindre destruktive konflikter rundt omsorgsovertakelser. De understreket at nettverksarbeid i barnevernet må skje med en bevissthet om at familiene ofte er i en presset situasjon og at problemene ikke bare er knyttet til familie og nettverk, men også til forhold i samfunnet.

I en studie av nettverksmøter med ungdom i risikozonen var formålet å undersøke om metoden bidro til et godt samarbeid mellom ulike aktører og hvordan møtedeltakerne fikk innflytelse på prosessen og beslutningen (Forkby, 2006, 2009). Studien bygger både på intervjuer, spørreskjema og observasjon av nettverksmøter. Ni intervjuer med deltakere på møtene ble gjennomført, observasjon av åtte nettverksmøter og det ble sendt spørreskjema til 147 deltakere på tradisjonelle nettverksmøter. Ungdommene formidlet en positiv opplevelse av møtene. De opplevde at de hadde nådd frem med sine interesser og at møtene hadde vært ressursorienterte fremfor problemorienterte. Forskeren konkluderer med at møteformen er kraftfull til å skape allianser og gruppedynamiske prosesser, som igjen gir opphav til ideer og løsninger til tross for at problembildet er komplekst. Forkby (2006) konkluderer med at nettverksmøtene bidrar til å samle ulike aktører og skape felles strategier for arbeidet, men arbeidet må følges opp etter møtene. Situasjonen for ungdommene endret seg ikke i særlig grad. Han argumenter med at det er nødvendig med en tydeligere ansvarliggjøring ved at noen følger opp om planene følges. Han peker på at det kan være lett å være entusiastisk og ønske å bidra under et følelsesladet nettverksmøte, men at entusiasmen er vanskelig å opprettholde over tid når forandringen er krevende å få til og arbeidet derfor må følges opp. Forkby (2006, 2009) understreker også at en må være oppmerksomme på maktskjevheten i slike grupper når de består av både profesjonelle og ikke-profesjonelle. Han peker på at det kan være en fare ved at en blir for opptatt av få til

«gode møter» og ikke legger nok vekt på sårbarheten til deltakerne. Nettverksarbeid krever, slik Forkby ser det, en etisk varsomhet for ikke å bli en skjult maktutøvelse.

I en evaluering av nettverksmøter i barnevernet med utgangspunkt i tre nettverkslag ble det gjennomført 52 intervjuer med deltagere i ni nettverksprosesser (Nyberg & Bons, 2013). Det var intervjuer med ulike deltakere; ungdom som nettverksmøtet handlet om (2), foreldre, søsken, lærere, venner, besteforeldre, barnevernsansatte og nettverksmøteledere og andre profesjonelle. De fleste mente at nettverksprosessen hadde vært viktig, men ikke alle. Noen syntes ikke det kom frem noe nytt. En av ungdommene som ble intervjuet tok selv initiativ til møte, den andre opplevde ikke å ha vært med å bestemme innholdet på møte. Hun formidlet likevel at møtet var bra for henne og at det bidro til at hun kom tilbake til skolen. Henne skolefravær var et viktig utgangspunkt for møtet. Forskerne oppsummerer betydningen av nettverksmøtene med at de hadde bidratt til en tydeliggjøring av situasjonen og at både private og offentlige fikk et helhetlig bilde av barnets situasjon. I et flertall av familiene førte møtet også til praktiske forandringer i situasjonen som at en ungdom med rusproblemer begynte i behandling, flere i det private nettverket ble involvert i løsningen av barnets situasjon og skolesituasjonen bedret seg. Betydningen av bedre forberedelse pekes på som en grunn til at det ikke ble en endring etter nettverksmøtet.

I en evalueringstudie av nettverksmøter (Hjort, 2019) ble måleinstrumentet FIT (feedback-informed treatment) brukt for å evaluere nettverksmøter i barnevernet. Ungdommene som nettverksmøtene dreide seg om var i alderen 12-21 år. Halvparten av ungdommene deltok på nettverksmøtet. Totalt deltok 94 personer fordelt på ti nettverk. Resultatene viste at nettverksmøtene hadde en god effekt. Det skjedde en endring til det bedre. Fem av ni viste en klinisk signifikant forandring. Tre viste en lite eller ubetydelig endring. Resultatene viste at forandringsprosessen begynte allerede ved planleggingen av møtet. Nettverksmøtene hadde også en positiv betydning selv for ungdommene som ikke deltok på nettverksmøtet. Hjort sin studie viste også at det ga best resultat med en god balanse mellom privat og offentlig nettverk i nettverksmøtene.

Hjort (2022) har også beskrevet arbeid med digitale nettverksmøter under pandemien. I møtene har hovedpersonen og den nærmeste familie blitt invitert til å delta fysisk, mens de andre deltagerne har deltatt digitalt. Erfaringene fra møtene viser at gruppeprosessene som skjer i nettverksmøtene også virker i de digitale møtene, og at disse møtene også bidrar til positive endringer. De digitale møtene blir ofte mer strukturert og litt kortere. Betydningen av forarbeidet og at det er en tydelig problemformulering og hensikt med møtet understrekes.

Nettverksarbeid er også beskrevet av en gruppe som har arbeidet som nettverksmøteledere fra slutten av 80-tallet i Sverige (Källberg et al., 2018). Avslutningsvis oppsummerer de med bakgrunn i sine erfaringer og kunnskap om nettverksmøter følgende fordeler med denne tilnærmingen: Håp om positiv endring gjennom at støttesystemet rundt en familie blir tydeligere, økt sosial støtte gjennom økt engasjement for og fra familien og mulighet for et bedre samarbeid mellom familien og det profesjonelle nettverket, et demokratisk aspekt ved at hovedpersonen som er delaktig blir lyttet til og får respons, en kreativ prosess, en mer realistisk og holdbar planlegging av tiltak samt bedre ressursutnyttelse (s. 255).

Mentorordninger

En type nettverkstiltak, som er lite beskrevet i Norge, er ulike mentorordninger. Dette var et av tiltakene som kom frem i en scoping review om hvordan barnevernet arbeidet med å skape og opprettholde nettverk for ungdom i overgangen til voksenlivet (Okland & Oterholm, 2022). Eksemplene på tiltak i denne litteraturgjennomgangen rettet seg hovedsakelig mot unge i fosterhjem, men en av de inkluderte studiene handlet om i hvilken grad en type mentorordning bidro til å hindre plassering for unge med komplekse behov. Denne tilnærmingen besto av fire faser (van Dam, et al., 2017). Den første fasen handlet om at ungdommen nominerer en person i sitt nettverk som de stoler på. Så blir denne personen kontaktet og spurt om å ta på seg en mentor rolle. Den andre fasen handler om å utvikle en felles forståelse av situasjonen og en ønsket løsning sammen med ungdom, foreldre, mentor og barnevernet. Den tredje handler om drøfting av hvordan alle kan bidra til løsningen og utviklingen av en felles plan og til slutt ser en på hvordan dette samarbeidet kan møte nye utfordringer, og om det er behov for videre profesjonell oppfølging. I en studie av saksmapper der 96 ungdommer deltok i dette tiltaket, fant en at det å involvere en mentor

på denne måten kunne bidra til å hindre plassering. Kun 10 prosent hadde behov for plassering. Ungdommene ble vurdert til å ha tilsvarende utfordringer som unge som var plassert på institusjon. Selv om tiltaket beskrives som en mentorordning fremstår barnevernets tilrettelegging av samarbeidet mellom mentor, ungdom og foreldre som viktig. Det inngikk også en individualisert oppfølging av ungdommene utover samarbeidet med mentoren. Samtidig synes nettverket, gjennom ungdommens valg av en mentor, å ha stor betydning.

Avslutningsvis vil vi nevne et annet mentortiltak. Nattergalen er et internasjonalt mentorprogram der studenter er mentorer for barn 5-7 klasse med minoritetsbakgrunn. Nattergalen er ikke spesifikt rettet mot barn med barnevernstiltak. Målsettingen er å styrke kultursensitivitet i barnevernet gjennom at studenter får kunnskap om familier med minoritetsbakgrunn og at flere unge med minoritetsbakgrunn fullfører videregående og tar høyere utdanning (Bakketeig, 2011). Tiltaket ble evaluert i 2011 (Bakketeig) og i 2018 (Jessen, Gundersen & Hynek). I begge evalueringene ble tiltaket vurdert positivt. Barna bedret språk og sosiale ferdigheter og mentorene formidlet å de hadde en bedre forståelse av familier med minoritetsbakgrunn. Evalueringene bygger på et omfattende materiale med intervju og spørreskjema og informanter blant foreldre, mentorer, skole osv. Det var kun i den første evalueringen at barn deltok i evalueringen. Totalt ble 10 barn intervjuet med erfaring fra tre ulike år. Det er lite referert fra disse intervjuene. Barna fylte også ut spørreskjema om bl.a. skoletrivsel og sosial kompetanse. Rundt 70 % av i underkant av 200 barn svarte på spørreskjemaene (Bakketeig, 2011). Det fremgår av evalueringen at barna gjennom mentorordningen får erfaring med nye aktiviteter, utvider sitt nettverk gjennom å møte andre mentorbarn og mentorenes venner og familie.

Oppsummering

Det er få studier av nettverksarbeid som hjelpetiltak i barnevernet. Likevel gir denne gjennomgangen av erfaringer fra praksis og enkelte evalueringsstudier noe kunnskap om bruk av nettverkstiltak og virkningen av dem. Tiltak som LINK innebærer en kombinasjon av tiltak der nettverksmøter kan inngå som et av tiltakene. Mentorordninger som tar utgangspunkt i ungdommens nettverk, kan bidra til å styrke relasjoner i det eksisterende

nettverket og bidra til en viktig oppfølging for ungdommene i kombinasjon med andre støttetiltak i familien.

Beskrivelsene av erfaringene med nettverksmøter og de evalueringene som er gjort peker i samme retning. De viser til at nettverksmøter bidrar til å mobilisere støtte i nettverket. Det bidrar til positiv endring i barn og unges situasjon. I noen studier pekes det på viktigheten av å ha en forpliktende oppfølging for å sikre at planene som utvikles i møtene følges opp og at nettverksarbeidet gjøres over tid. Flere beskriver også at nettverksmøtene kan bidra til å hindre plasseringer. Dersom nettverksmøter er benyttet i undersøkelsesfasen fremstår det som mer aktuelt å benytte det som hjelpetiltak. Betydningen av å være bevisst maktaspektet og barn og foreldres sårbarhet i gjennomføringen av møtene understrekes av flere.

5. Foreldres erfaringer og synspunkter på nettverksmøter

I prosjektet har vi intervjuet ni foreldrene som hadde erfaring med nettverksmøter, herav seks mødre og tre fedre. Intervjuene gir innsikt i hva foreldrene oppfattet som begrunnelse for nettverksmøtene, deres opplevelse av gjennomføring av nettverksmøtene og hvilken betydning de erfarte at nettverksmøtene hadde for dem selv og barna samt deres opplevelse av forskjeller på nettverksmøter og andre møter.

Begrunnelse for nettverksmøte – sammensatte utfordringer

Foreldrene fortalte om flere begrunnelser for at nettverksmøte var blitt benyttet som hjelpetiltak i deres familier. Alle knyttet det til utfordringer de opplevde med hvordan de skulle følge opp barna på en god måte. Det handlet blant annet om utfordringer med grensesetting, hvordan forstå barnas reaksjoner, hvordan samarbeide med flere og ulike instanser om barnet. Foreldrene beskrev at de hadde behov for hjelp i oppfølging av barnet, særlig relatert til at barnet hadde helsemessige utfordringer. Flere av barna hadde fysiske eller psykiske helseutfordringer, og flere hadde diagnoser, eksempelvis ADHD, spiseforstyrrelse, skolevegning og angst. I flere av intervjuene kommer det frem at nettverksmøte ble iverksatt fordi det var et vanskelig samarbeid mellom skole og hjemmet.

I intervjuene kommer det frem at en viktig begrunnelse for nettverksmøte var at alle rundt et barn kunne møtes og samarbeide om løsninger, slik denne forelderen formidlet:

Forskjellige folk på hver sin side og er bekymra (...) da kan man heller sitte sammen og snakke om løsninger, og kanskje den kjempesmarte løsningen som ikke de andre hadde tenkt på.

Noen av foreldrene beskrev også utfordringer i eget liv bl.a. knyttet til rus, psykisk helse og egen oppvekst som gjorde omsorgsoppgaven krevende, slik denne forelderen fortalte: «Jeg har vokst opp uten grenser, med en far som var alkoholiker. Når jeg selv ble mor var ikke dette med grensesetting noe som var intuitivt for meg». Flere av foreldrene fortalte også at de hadde mottatt andre tiltak fra barnevernet i forkant av eller parallelt med nettverkstiltak. Noen av tiltakene som nevnes er foreldreveiledningsprogrammer som COS-P, FFT og PMTO.

Nettverksmøter – gjennomføring

I de fleste situasjonene var det barnevernet som hadde foreslått nettverksmøte, mens noen foreldre fortalte at de selv hadde bedt om det. Barna var sjelden med, men var ifølge foreldrene orientert om møtene, og de eldre barna hadde og fått tilbud om å være med. Det varierte hvilke deltakere det ellers var fra det private og det offentlige nettverket, og det kunne også endre seg og over tid. En vanlig situasjon var slik denne forelderen beskrev:

I vårt tilfelle så er det ett barn og da er det jo alle disse instansene rundt barnet til stede. Og kan, så er jo vi foreldre der, og så barnevernet, og eventuelt folk som vi ønsker fra vår omgangskrets til stede.

En annen sa:

I begynnelsen så var det mammaen min, bestevenninnen min, helsesøster, BUP, lærerne selvfølgelig, og så var det en spesialpedagog, så det var ganske mange.

På de fleste møtene var det den nærmeste familie, noen venner og representanter fra offentlige instanser. I flere av intervjuene kommer det imidlertid frem at det deltok færre fra det private nettverket på senere møter, som disse to foreldrene beskrev:

For da ble det litt sånn, ok, vi har denne gruppa rundt oss, nå kan vi spørre dem om det er et eller annet, og det siste møtet der endte vi rett og slett bare opp med å ha med familiene våre. (...) For det er de vi har mest kontakt med sånn hvis det brenner liksom, så er det de vi kontakter. Vi kontakter jo ikke venner.

Jeg følte at etter hvert så var det ikke på en måte så mye søsteren min og mannen hennes kunne være med på da. Så da var det på en måte ikke noe vits i å ha de med videre.

Foreldrene mine er jo de som støtter meg da.

Disse erfaringene synliggjør at balansen mellom offentlig og privat nettverk i møtene kunne endres underveis selv om de nærmeste i det private nettverket fortsatt å delta.

Likevel formidlet foreldrene at nettverksmøter opplevdes som en god møteform også der det noen ganger bare var offentlige instanser. Foreldrene viste til at nettverksmøtene hadde

en annen form enn f.eks. ansvarsgruppemøte. En av mødrene vi intervjuet sa det slik:

Vi har før hatt noe som het samarbeidsmøter, og dette er egentlig ganske likt. Forskjellen er at man som forelder kan bestemme litt mer selv på nettverksmøtet. Vi får høre litt mer hva barnevernet tenker. Sånn sett tenker jeg det var bedre enn ansvarsgruppemøter.

Møteformene kunne ligne, men det var likevel en annen ramme rundt nettverksmøtene enn andre former for samarbeidsmøter. En av de andre foreldrene uttrykte at en viktig forskjell mellom nettverksmøter og andre samarbeidsmøter var at det var mer tid. Nettverksmøtene varte gjerne tre timer, mens andre møter var kortere: «En times møte, da rekker man ofte ikke å komme i havn, da opplever jeg at det blir mer sånn hengende litt i lufta, da fordi at tiden går så fort».

Flere formidlet at det første nettverksmøtet skilte seg fra de andre nettverksmøtene, og at det var mer utfordrende når de ikke helt visste hva det var. «Det første møtet, det var liksom litt nytt og det var mange spørsmål fra min side av familien, og det var litt mye. Og så det andre da ting falt litt mer sånn på plass da». Noen av foreldrene understreket at det var viktig å ha med seg støttepersoner fra eget nettverk, som en kunne stole på, særlig på det første møtet.

En av foreldrene beskrev også hvordan det kunne være litt rart å sitte på et nettverksmøte med mange mennesker som skal bistå dem som familie, og at datteren også kunne oppleve det litt flaut.

Jeg tror nok at hun syns på en måte at det er litt sånn flaut at så mange mennesker skal inn og hjelpe henne. Jeg har også kjent på det selv når vi har sittet 12 personer i nettverksmøte. Vi klarer ikke det her vi. Vi trenger alle disse menneskene for å fikse livet. Det har vært litt rart, men det er også sånn som jeg har kunnet si høyt. Jeg har ikke trengt å ha sånne rare tanker for meg selv. Det har vært veldig åpenhet.

På spørsmål om de ville anbefalt nettverkstiltak til andre svarte alle uforbeholdent ja. En formulerte seg slik om nettverksmøtene:

Det har vært så fantastisk. (...) For meg har det vært en stor trygghet å ha så mye flott folk som har støttet meg og som har kompetanse, som kan, som jeg vet gir meg råd som har gjort meg trygg da.

En annen beskrev det som «å kaste ball med så mange kompetente folk og få så mange gode råd fra folk som ikke bare prater, men som også gjennomfører det de prater om».

Formen på nettverksmøtene innebærer å sette ord på noen av de utfordringene familiene står i. Foreldrene formidlet noe ulik opplevelse av hvordan det var å skulle være åpen om egen problematikk og utilstrekkelighet. En sa:

Jeg føler jeg har møtt på veldig riktige folk da. Jeg har vært heldig. Men jeg har også valgt å være 100 % ærlig i forhold til alt og til alle. Det var litt tøft, men det har jo hjulpet meg synes jeg. Det å bare fortelle alt. For da slapper jeg av, jeg senker skuldrene. Og så blir det mer til at man får hjelp, og man slipper å gå å lure på hva folk tenker om deg.

På spørsmål om hun hadde vært skeptisk svarte hun tvert om at hun var lettet da barnevernet foreslo dette som tiltak. Hun sa: «Jeg synes jo selvfølgelig det var litt vanskelig at vi var så mange de første gangene, men så blir man kjent med alle og da føles det bare trygt». En av de andre foreldrene satte også ord på at det kunne være tøft å si noe om sin situasjon i møtet:

Når jeg ble bedt om å fortelle litt om meg, så var det ikke så lett. Fordi der satt vi i en ring så alle så på meg og da ble jeg litt sånn, hva skulle jeg si? Hvor skulle jeg begynnte. Hvor mye skulle jeg gå inn på og sånn. Det var litt overveldende egentlig.

Denne moren fortalte videre at det gikk fint likevel og at hun hadde snakket med psykologen sin om hva hun kunne si. Disse refleksjonene viser at det er viktig at foreldrene blir forberedt på møteformen og også har støtte i selve møtet.

Foreldrenes vurdering av virkningen av nettverksmøtet

Foreldrene beskrev flere positive virkninger av nettverksmøtene. De la vekt på betydningen av informasjonsutveksling, anerkjennelse, økt støtte og bedre samarbeid. Foreldrene

formidlet at nettverksmøtet særlig hadde betydning ved måten det bidro til å samle alle som var rundt barnet. En forelder sier: «Ja, det var veldig fint å få samlet alle. At alle i livet vårt var på samme plattform. At vi både kunne snakke og få råd».

I tillegg til å få samlet alle opplevde de at disse møtene ble mer effektive i det at man ikke trengte å møte alle instansene hver for seg. En annen forelder beskrev det slik:

Det var så mange møter. Både med barnehage, ulike skoler og PPT. Så for at jeg skulle slippe å gå på så mange møter i løpet av en uke så fikk vi samlet alle. Og det som er fint er at alle får samme historien, ikke bare deler av den. Da blir det lettere for alle å kunne hjelpe barna. Det blir litt sånn brainstorming, hvem kan gjøre hva. Og alle vet hva de andre skal gjøre også. Det blir mer fart i sakene.

Det å samle flere og at alle fikk samme informasjon fremsto som nyttig. Flere av foreldrene fortalte at barna deres hadde utfordringer på skolen og at nettverksmøtene bidro til et bedre samarbeid slik denne forelderen fortalte:

Ja, det blir en støtte for oss og i forhold til at vi har hatt, at det kan være litt trøblete på skolen (...) De har vist større forståelse for de utfordringene min sønn har.

Både gode råd og en forståelse for å være i en vanskelig situasjon ble trukket frem som vesentlig fra flere:

Den største hjelpen for meg har vært den forståelsen jeg har møtt og den støtten (...) det åpner opp kommunikasjonen mellom de forskjellige som har med familien å gjøre. Det at de får en forståelse for hele historien. (...) Jeg følte etter de nettverksmøtene at samarbeidet mellom de forskjellige og meg ble mye smidigere da.

Foreldrene formidlet at nettverksmøtene bidro til både bedre støtte og bedre samarbeid. I møtene ble det også foreslått og avtalt andre tiltak som støttekontakt og besøkshjem. En annen forelder forteller at hun opplevde nettverksmøte som en måte å få støtte på. Hun sa:

Det var den følelsen av å få ros for hvem jeg er og hva jeg har gjort, og liksom en forståelse for hvor vanskelig min situasjon er. Mange tror barnevernet er imot, men det er nesten en litt omvendt følelse jeg har fått, at de har backet opp i forhold til skole, PPT og de det måtte være.

Hun avsluttet med å si hun syntes det har vært et bra tiltak og sa: «Det hjalp meg i forhold til at alle kunne åpne opp og kommunisere med hverandre, og at alle fikk hele historien rett og slett». En annen trakk også frem støtte som viktig:

Altså jeg har fått en sånn støtte på for eksempel å møte andre etater da. Det har vært den viktigste delen for meg. Og en følelse av å bli trodd, en følelse av å bli på en måte backa opp da.

Foreldrene fortalte at møtene også bidro til at det private nettverket fikk viktig informasjon om hva familien strevde med og at de gjennom det fikk bedre støtte. En fortalte f.eks. om at familien ikke visste hvordan hun slet psykisk, men når de fikk mer informasjon om det så ble de mer støttende. På spørsmål om det ble annerledes etter møtet, sa hun:

Ja, det syns jeg, fordi at når vi da kommer på besøk til disse som var med, så spør de jo litt på siden, går det bra? Er det noe vi kan hjelpe med og litt sånn, dere må bare si fra. Så det er jo litt godt da.

Det at alle fikk mer informasjon om situasjonen åpent opp for mulighet for støtte. «Det var å ha med hele vårt nettverk, som jo var vel så bra for at alle skulle få samme informasjon om hva vi trengte og hva vi slet med». Flere beskrev også at de i kontakten med hjelpeapparatet hadde fått diagnoser som kunne bidra til å forklare mye av det de hadde strevd med i foreldrerollen. Og at det hadde vært hjelpsomt at fagfolk forklarte det private nettverket om denne diagnosen.

Selv om de fleste foreldrene sa at de fortsatt hadde behov for barnevernets bistand, var de også optimistiske med tanke på at barnevernet etter hvert skulle trekke seg ut. En begrunnet dette med at de hadde støtte i det private nettverket: «Det er jo selvsagt litt skummelt at barnevernet skal trekke seg ut, men jeg tror det går fint. Nettverket har vi jo fremdeles der».

En annen fant trygghet i at hun tenkte det går an å kontakte hjelpeapparatet selv om nettverkstiltaket skulle opphøre. Hun sa:

Ja, altså nå er jo jeg som sagt en person som føler at hvis det er noe jeg ikke mestrer så rekker jeg opp hånda. Og det har jeg på en måte liksom, jeg har spurt x og x, hvis det er noe, kan jeg liksom kontakte dem? Og de bare, ja selvfølgelig.

Foreldrene formidlet samlet at nettverksmøtene opplevdes som støttende og anerkjennende for de utfordringene de sto i og måten de møtte dem på, og at de samtidig bidro til økt støtte fra det private nettverket. De formidlet at de både erfarte og hadde tro på at nettverket stilte opp over tid.

Foreldrenes syn på betydningen av møtene for barna

I intervjuene fortalte foreldrene også at de mente at nettverksmøtene hadde hatt en positiv betydning for barna. Foreldrene beskrev eksempler på hvordan de selv fulgte opp barnet på en annen måte etter møtet:

Ja, vi har startet et lite prosjekt som skal vare i fire uker, der jeg skal være hjemme på morgenen. Det er en direkte konsekvens av disse møtene. Og det har resultert i at vi har fått han på skolen to dager på rad da. Det er en stor fremgang fra ingenting.

En forelder fortalte at sønnen opplevde å bli hørt, fremfor å bli irettesatt. En annen fortalte at sønnen hadde vært innom på møtene og sagt hei, men ellers ikke deltatt. På spørsmål om hva sønnen ville sagt om han opplevde noen endring, sa moren:

Nå har jo, N, fra barnevernet vært her for ikke så lenge siden. Hun stilte de spørsmålene, og han har sagt at han har det mye bedre. Og det er jeg veldig glad for.

Alle foreldrene mente at nettverksmøtene hadde bidratt til en bedre situasjon for barna selv om vanskelighetene fortsatt kunne være der. En annen forelder fortalte hvordan nettverksmøtet hadde bidratt til støtte, selv om det fortsatt var utfordringer:

Noe av det som har vært bra er at alle er villige til å ta i et tak, og at man har folk å sparre med om hva man kan gjøre videre. For det er en veldig kompleks sak. Nå er hun under utredning for autisme. Det har jo ikke blitt gjort så mye konkret på de nettverksmøtene kanskje, men det er fordi det er så komplekst.

Flere av foreldrene beskrev sammensatte utfordringer for dem og barna. Det kunne innebære at situasjon fortsatt kunne være vanskelig selv om det var en bedring. Slik det også ble beskrevet av andre:

Jeg vet ikke, det er en såpass vanskelig situasjon vi står i. Og spesielt med hun eldste så vet jeg at hun, hun har jo fått diagnose PTSD og vært gjennom traumebehandling. Og har da gått over til DPS nå. Så det går jo bedre med henne. Og det samme er det jo med søsteren. Og det er jo vanskelig å få liksom, fordi det blir liksom, jeg tror det blir mer sånn, jammen det er det ikke noe vi kan gjøre med, får jeg jo høre. Dette er ikke noe vi kan hjelpe med dessverre.

Disse utsagnene kan tyde på at situasjonen til noen av familiene der nettverksmøter brukes er komplekse og at nettverksmøtene ikke kan bidra til at utfordringene forsvinner, men at det å involvere familie og nettverk kan bidra til at foreldrene opplever mer støtte til å stå i kompliserte omsorgsoppgaver.

Oppsummering

Samlet sett formidlet foreldrene en positiv opplevelse av nettverksmøtene. Deres beskrivelser synliggjør at familiene har sammensatte utfordringer og at de som foreldre opplever å ha krevende omsorgsoppgaver. Selv om foreldrene kunne oppleve at det var krevende å skulle dele informasjon med nettverket, spesielt i første møte beskriver foreldrene at nettverksmøter bidro til å gi det private nettverket informasjon om deres situasjon, og at det førte til at de som foreldre fikk mer hjelp og støtte med å stå i krevende omsorgsoppgaver. Nettverksmøtene bidro også til at foreldrene følte seg bedre forstått og mindre alene. Foreldrene la særlig vekt på at det å samle alle instansene førte til et bedre samarbeid og at det igjen ga barna en bedre oppfølging. Noen av barna hadde utfordringer som nettverket ikke nødvendigvis kunne løse, men det var likevel en hjelp at nettverket var kjent med og hadde forståelse for utfordringene. Nettverksmøter beskrives som en svært

god måte å få koordinert og fanget opp helheten i den komplekse situasjonen mange av disse familiene står i. Slik foreldrene beskriver erfaringene med nettverksmøter bidro møtene til støtte både emosjonelt, praktisk informativt og som anerkjennelse. Dette illustrerer at nettverksmøter kan bidra til å mobilisere ulike former for støtte som familiene kan ha behov for.

6. Barnevernansattes erfaringer og synspunkter på nettverkstiltak

Dette kapittelet bygger på intervjuene med ansatte i barneverntjenester i 12 ulike kommuner. De 36 intervjuene vi gjennomførte var hovedsakelig gruppeintervjuer med flere deltakere, men det var også noen enkeltintervjuer. Noen av de ansatte hadde særlig erfaring som nettverkskonsulenter og det å være møteledere for nettverksmøter. Intervjuene med vekt på nettverksmøter utgjør hovedmaterialet i dette kapittelet. I overkant av halvparten av barneverntjenestene hadde mye eller en del erfaring med nettverksmøter, mens noen hadde lite eller ingen erfaring med denne type tiltak. I tillegg til intervjuene deltok vi på fagmøter i barneverntjenesten for bedre å forstå hvordan de ansatte tenker om nettverk og hvilke typer nettverkstiltak de benytter. Gjennom arbeidet med studien har flere barneverntjenester fortalt at de er i ferd med å utvikle og bygge opp nettverksarbeidet i tjenesten. Dette kan for noen henge sammen med et tydeligere forebyggende perspektiv som følge av barnevernsreformen⁸.

I arbeidet med prosjektet fikk vi flere ganger spørsmål fra ansatte om hva vi mente med nettverkstiltak. Dette spørsmålet illustrerer at det ikke er gitt hva som oppfattes som nettverkstiltak. Flere viste til at de brukte familieråd som nettverkstiltak. Siden familieråd ligger utenfor dette prosjektet, gikk vi i mindre grad inn på erfaringer med det i intervjuene. Andre, som hadde erfaring med nettverksmøter, assosierte denne møteformen med nettverkstiltak. Familieveileder var et tredje type tiltak som i noen kommuner ble omtalt som et nettverkstiltak, mens i andre kommuner var familieveiledere definert mer som et råd- og veiledningstiltak. Noen ansatte viste til at de benyttet ressurspersoner som en kombinasjon besøkshjem/avlastningstiltak og veiledningstiltak. Altså var det variasjon i hva som ble omtalt som nettverkstiltak og hvilke tiltak som ble brukt. Der familieveileder ble omtalt som nettverkstiltak syntes de å arbeide på samme måte som i de tjenestene der familieveileder som tiltaket var definert som råd og veiledning med bl.a. samspillsobservasjon, veiledning i foreldrerollen om f.eks. struktur, foreldrekonflikter osv. Altså var det ikke nødvendigvis spesifikt fokus på nettverket rundt familien, selv om de kunne trekkes inn når det var relevant. Vi har derfor ikke sett på familieveileder som nettverkstiltak i denne rapporten.

⁸ <https://ny.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/barnevernsreformen/>

I hvilken grad de ulike tiltakene registreres som nettverkstiltak i SSB sin statistikk vet vi ikke. Noen ansatte fortalte at nettverksmøter eksempelvis ikke alltid ble registrert som et eget tiltak. Dette indikerer at statistikken ikke nødvendigvis gjenspeiler bruken av nettverkstiltak i barneverntjenesten.

De ansatte formidlet at de jobbet med nettverket på ulike måter og det varierte i hvilken grad de involverte familiens nettverk i barnevernsarbeidet. Det varierte både mellom saksbehandlere og mellom tjenester om og hvordan det ble arbeidet med familiens nettverk.

I den videre presentasjon vil vi gå inn på tre typer nettverksarbeid:

- 1) Nettverksperspektiv og vektlegging av nettverksarbeid
- 2) Bruk av ressurspersoner
- 3) Nettverksmøter som hjelpetiltak

Nettverksmøter behandles mest omfattende da dette ser ut til å være det mest brukte konkrete nettverkstiltaket utenom familieråd i de fleste tjenestene.

Nettverksperspektiv og vektlegging av nettverksarbeid

En form for nettverksarbeid handler om å ha et nettverksperspektiv i arbeidet med familier i barnevernet. Et slikt perspektiv innebærer en tenkning eller forståelse om at nettverket har stor betydning for familiers liv både med hensyn til belastninger og mulige ressurser. Mange av de ansatte beskrev at de var opptatt av å inkludere familiens nettverk på ulike måter. Det handlet bl.a. om at en i samtaler med foreldrene spurte om relasjoner til andre i familien/nettverket, det kunne være en mer systematisk nettverkskartlegging, at de vurderte plassering i nettverk hvis det var behov for et sted barnet kunne være i en krise, at familie/nettverk ble invitert til møter med barneverntjenesten eller mer formaliserte nettverksmøter. Flere formidlet f.eks. at de først sjekket ut med familie og nettverk når de skulle rekruttere besøkshjem og støttekontakt:

A: (...) Vi tenker at de fleste tiltak egentlig kan løses via å mobilisere familie og slekt. For eksempel besøkshjem. Støttekontakt.

I: Hvordan rekrutterer dere støttekontakter og besøkshjem?

A: Hovedsakelig fra familie og nettverk.

De ansatte ga generelt et inntrykk av de vektla vektlegge å sjekke ut om familie og nettverk kunne bidra med støtte til familiene. Flere av de ansatte sa likevel at de kunne bli bedre på å involvere nettverket, og at de kanskje inkluderte nettverket mest der det var spørsmål om plassering, og at de da undersøke mulighet for plassering i nettverket. Det var heller ikke alltid at familiens nettverk ble kartlagt.

De ansatte formidlet også at ikke alle familier hadde et nettverk som kunne stille opp, eller det ble ikke vurdert som hensiktsmessig å trekke inn nettverket. Eksempelvis var det gjerne en grunn til å rekruttere besøkshjem og støttekontakt utenom familien at familien hadde lite nettverk (Herland et al., 2023). Tiltak som besøkshjem og støttekontakt ble da i noen sammenhenger også omtalt og beskrevet som et nettverkstiltak som kunne bidra til å utvide barn og foreldres nettverk.

Og så viser det seg at veldig mange familier har jo veldig lite å spille på. Ofte så er det at da tenker i hvert fall vi, at vi utvider da nettverkstenkingen til også å gjelde offentlige aktører. Det kan være en god barnehagelærer eller en god skoleansatt. Og vi har jo folk der ute som hvis ting oppstår, som har sagt fra at de kan være en hjelpende hånd. Det er for eksempel ulike skoler og sånn da. Så de ligger der som et sånt hjelpenettverk i nødens stund på en måte.

Slik denne barnevernsansatte formidlet kunne et nettverksperspektiv forstås bredt og involvere både private og offentlige aktører. Det peker også på at barn kan ha nære relasjoner til offentlige aktører i f.eks. barnehage og skole. I rapporten om besøkshjem og støttekontakt som hjelpetiltak (Herland, et al., 2023) vises det også til eksempler på at besøkshjem og støttekontakter ble rekruttert blant f.eks. lærere som hadde en relasjon til barnet fra tidligere.

Bruk av ressurspersoner

Noen kommuner brukte et tiltak som de betegnet som en ressursperson og det ble nevnt av de ansatte på spørsmål om nettverkstiltak. Ressursperson beskrives som en kombinasjon av

besøkshjem/avlastningstiltak og veiledningstiltak som tilpasses familiens behov og utvikles i samarbeid med familien. Tilpasningen av tiltaket gjør at det benyttes overfor barn i ulike aldre, fra babyer til ungdommer. I et av intervjuene beskriver de at dette ble benyttet i en familie med en baby:

De (foreldrene) er helt utslitt. De sov ikke og barnet sov ikke og, det var ganske ... Det var alvorlig. Så da visste vi om en som også kunne tenke seg å jobbe med de minste. Så da bare ordna det seg dagen etterpå. Vi bare ringte, og hun kunne stille opp og ble kobla på. Og så tenkte vi vel egentlig i starten bare en slags sånn avlastning. Begynte med å trille babyen en time litt sånn innimellom når foreldrene ikke orka mer. Men så tenkte vi jo at de foreldrene trengte noe mer, og de fikk god kontakt. Og så involverte vi den ressurspersonen mer og mer inn i jobbinga vår med familien da. (...) Så jeg ser nå at det er blitt en naturlig person for foreldrene. Nå driver vi og trapper litt ned etter hvert, og da, nå er jo jenta tre år, og da ser vi jo at foreldrene bruker den ressursperson kanskje litt sånn du ville brukt en bestemor eller en mormor eller. Ja, litt sånn naturlig på en måte da. (...) Det er blitt som en naturlig del av nettverket da.

De ansatte formidlet at denne type tiltak med en ressursperson hadde fungert fleksibelt, og familien hadde fått hensiktsmessig oppfølging. De var samtidig inne på at det var flere utfordringer med en slik ordning. Det handlet bl.a. om at de hadde måttet jobbe særlig for at vedkommende skulle ha en lønn som sto i forhold til oppgavene. De pekte videre på dilemmaet ved at ressurspersonen ble en del av det private nettverket, men samtidig var et offentlig tiltak. Det var et spørsmål om i hvilken grad kontakten skulle fortsette hvis det ikke lenger var behov for et barnevernstiltak. Dette var et spørsmål som både ressurspersonen og familien da måtte ta stilling til, og som det ikke var enkle svar på.

Et annet eksempel på bruk av ressursperson var en familie med en ungdom med en syk mor. Eksempelet gjengis litt utfyllende for å illustrere hvordan denne type tiltak kan fungere for en ungdom:

Og så viser det seg at veldig mange familier har jo veldig lite å spille på. (...) Men da hadde vi en som vi kalte ressursperson til gutten. Han var knyttet opp mot gutten, og de fikk en kjemperelasjon. De styrte veldig mye av relasjonsarbeidet og kontakten sjøl hvor han

ressurspersonen meldte inn til oss. Han kartla nettverk og fikk jo veldig mye fram om denne guttens behov og familiens behov. (...). Nå blir gutten straks 18, og han er der enda. Han er en av de viktigste personene i livet til denne gutten, sammen med mammaen. Og da har hans rolle også vært å snakke med mammaen, og han har gått på skolemøter, han har fulgt på utredning på BUPA, gjort alle disse tingene med gutten fordi mammaen ikke har klart dette selv.

Denne ressurspersonen fungerte også i perioder som fosterhjem for gutten når han ikke kunne bo hjemme. Et annet eksempel var en utvidelse av et besøkshjem, slik at det etter hvert fungerte som et fosterhjem på halv tid. Barna bodde da halvparten av tiden hos foreldrene og halvparten av tiden hos besøkshjemmet. Som disse eksemplene viser, benyttet barneverntjenesten en type ressursperson på ulike måter og som en person som til dels ble en del av familiens private nettverk.

Nettverksmøter som hjelpetiltak

I det videre behandles barneverntjenestenes arbeid med nettverksmøter som hjelpetiltak. De sentrale temaene som fremkom i intervjuene var: organisering og bruk av nettverksmøter, målgruppen for nettverksmøter, foreldres syn på nettverksmøter, barns deltakelse, offentlig og private deltakere, hensikt og virkning av nettverksmøter, forberedelse, gjennomføring og møteleders rolle, utfordringer og dilemmaer samt forskjeller mellom nettverksmøter og familieråd.

Nettverksmøter – organisering og bruk

Når det gjaldt bruk av nettverksmøter som hjelpetiltak, var det stor variasjon mellom barneverntjenestene som deltok i denne studien om dette var noe de benyttet. Noen av tjenestene hadde lang erfaring med nettverksmøter både i undersøkelsesfasen og som hjelpetiltak. I andre kommuner brukte de bare familieråd og i noen kommuner benyttet de verken nettverksmøter eller familieråd. Blant tjenestene vi intervjuet var det en av tjenestene som ikke hadde noen nettverksmøter, mens i en annen hadde de 70 – 80 nettverksmøter i året.

Vi har brukt og bruker nettverksmøter, som vi jo har selv i tjenesten, nokså ofte vil jeg si. Ikke sånn at det er overveldende i nær sagt alle saker, men vi har mange saker hvor det er et tiltak.

Selv om noen tjenester hadde en del nettverksmøter, var det flere av de ansatte som pekte på at det kunne benyttes oftere: «Jeg tenker at vi kunne gjort det mye mer (...) vi syns jo egentlig generelt at det brukes for lite nettverksmøter i kommunen». Noen barneverntjenester arbeidet også med å utvikle nettverksarbeidet og bygge opp kompetanse som i denne tjenesten: «Det er satt i gang en prosess for å lage nettopp et faglig fundament og modell for nettverksmøter i tjenesten».

Organisering av nettverksmøtene varierte mellom tjenestene. Noen tjenester hadde egne nettverkskonsulenter, mens i andre ledet saksbehandler selv nettverksmøtene. Nettverkskonsulentene ledet nettverksmøtene slik at den som var kontaktperson/saksbehandler ikke var møteleder. Nettverkskonsulentene hadde gjerne utdanning innenfor nettverksarbeid, og kunne bidra med å presentere tiltaket for foreldre på forhånd, noen ganger snakket de også med personer i familiens nettverk, og det fremsto som at de hadde en lignende rolle som koordinatører på familieråd i forberedelsen av møtene.

I intervjuene både med nettverkskonsulentene og andre ansatte, formidlet informantene at det hadde betydning for om nettverksmøter ble brukt om den enkelte saksbehandler/kontaktperson hadde erfaring med tiltaket, kompetanse og tro på det, slik denne informanten var inne på:

Det har vært varierende bruk av det. Veldig ofte er det sånn at bare man har hatt det tiltaket en gang og så har jeg som saksbehandler en god erfaring, så bruker man det igjen.

Flere av de ansatte var inne på at de som hadde erfart det som nyttig en gang fortsatte å bruke det, men at det og handlet om å tørre å prøve det:

De som tør å ha nettverksmøter, det er jo de som har kasta seg ut i det umiddelbart. Etter at de starta, ja. Og da skjønner de plutselig at dette her er jo veien å gå.

Flere av informantene understreket betydningen av kontaktpersonenes holdning hvorvidt nettverksmøter ble benyttet:

Det var noen som var veldig opptatt av det og andre som absolutt ikke var opptatt av det (...) Kontaktpersonene som driver sakene, har jo en makt til å jobbe etter hva de er komfortable med tenker jeg.

I noen tjenester syntes det som at den enkelte saksbehandler hadde stor innflytelse på om nettverksmøter ble benyttet. I andre tjenester fremsto derimot bruk av nettverksmøter som noe som var integrert i tjenesten, og noe det var en enighet om å benytte. I en tjeneste var eksempelvis den som hadde ansvar for nettverksmøter plassert i mottaksteamet:

Stillingen er direkte plassert i det teamet med tanke på å drive med startmøter. For det er det vi gjør mest (...) startmøter i undersøkelsen da. (...). Og da er jo også tanken å få startmøter litt høyere oppe, ha det med inn i drøftinger. (...) Og der er det også et eget punkt, bruk av startmøte, som vi må si noe om i forhold til hva vi tenker om bruk av startmøte i den spesielle saken da.

Flere var inne på at det hadde betydning for hjelpetiltaket om nettverksmøter var brukt i undersøkelsen. Slik ble det omtalt i en av tjenestene:

Vi har jo jevnt og trutt nettverksmøter, som sagt er det ofte at de kommer ut av de startmøtene, for da har de allerede hatt det først og sett effekten.

Gjennom å bruke nettverksmøte som en del av undersøkelsesarbeidet (oppstartsmøter, startmøter) fikk både barnevernet, familien og andre tjenester erfaring med dette, og det ble da oftere en aktuell måte å arbeide videre på. Motsatt pekte også informanter, som brukte nettverksmøter lite som hjelpetiltak, på at det kunne ha sammenheng med at man i undersøkelsessaken hadde hatt lite oppmerksomhet på nettverksarbeid:

I: Tenker dere nettverksarbeid som en del av hjelpetiltak? (..)

B: Nei, det syns jeg ikke. Fordi at vi får jo saken når den er på en måte ferdig konkludert i fra undersøkelse og der, hvis jeg skal være litt kritisk til oss selv, så tenker jeg jo, fordi det er undersøkelse som kartlegger og som sier noe om hjelpebehovet. Det er sjelden man tenker at her må en koble på nettverket, hvis det ikke står noe om det i vedtaket som vi får eller undersøkelsesrapporten.

Slik ansatte i denne tjenesten formidlet, kunne det være en fare for at dersom en i undersøkelsen i mindre grad fokuserte på nettverksarbeid, ville det også bli mindre fokusert i hjelpetiltakene. I intervjuer med ansatte om sammenhengen mellom undersøkelsessaken og tiltak, var flere inne på at undersøkelsen la betydelige premisser for arbeidet i tiltaksfasen. Det siste forholdet informantene pekte på, når det gjaldt forhold som hadde betydning for tjenestens nettverksarbeid, var lederens holdning. Flere viste til at lederens synspunkter hadde betydning for om barneverntjenesten involverte nettverket i sitt arbeid:

Det (nettverksfokus) har vi, og det har vi hatt i veldig, veldig mange år da, siden vi fikk barnevernlederen som vi har nå (...) Så har liksom nettverk vært veldig sånn høyt, at det er der du alltid skal gå først. Så det gjøres jo på alle plan når man skal finne, ja noe som helst egentlig, bistand til familier altså.

Eller som denne informanten sa om bruk av nettverksmøter:

Jeg tenker at det handler mye om ledelse. Det handler mye om å bestemme seg for at dette er en metode vi skal bruke. (...) Det må holdes vedlike og det må forankres med ledelsen og jeg tenker at det kan ikke være fleksibilitet om å bruke det eller ikke.

Altså varierer det mellom tjenester om man benyttet nettverksmøter og hvordan det var organisert. Både organisering, ledelse og kontaktpersonenes erfaring, kompetanse og holdning til nettverksmøter synes å ha betydning for om det brukes.

Målgruppe for nettverksmøter

De som hadde erfaring med nettverksmøter formidlet at nettverksmøter kunne benyttes for de fleste familiene. Slik denne informanten sa:

I: Er det noen familiesituasjoner hvor du tenker at nettverksmøte ikke egner seg?

B: Egentlig ikke. Egentlig ikke. Men det er helt avhengig av den familien. Hva de tør.

Tilsvarende kom også frem i et annet intervju:

B: Jeg tenker at det egner seg i de fleste situasjoner (...) Jeg tenker at vi legger altfor mye begrensninger på oss, på hva vi tenker er greit og ikke greit for de foreldrene og familiene vi jobber med. (...)

I: Er det noen situasjoner du tenker at det ikke egner seg?

B: Ja, hvis det er seksuelle overgrep for eksempel, og overgriper ikke er definert. Man er litt usikker på hvem det er.

Det var en gjennomgående forståelse av at nettverksmøter kunne egne seg i de fleste saker med unntak av der det var bekymring for vold eller seksuelle overgrep og voldsutøver eller overgriper ikke var kjent eller ikke erkjente overgrepet. I tillegg formidlet informantene at det kunne være utfordrende å benytte nettverksmøter i familier der det var store samarbeidsutfordringer.

Jeg tenker egentlig at nettverksmøter er for de fleste familier bortsett fra familier der partene er så i konflikt at møtene gjerne blir mer konfliktfylte enn nyttige.

Gjennomgående formidlet de som hadde erfaring med nettverksmøter dette tiltaket var egnet i de fleste saker. Dette er tilsvarende som vurderingene rundt bruk av familieråd

I dette prosjektet har det vært et særlig fokus på barnevernets arbeid med familier med minoritetsbakgrunn, foreldre med kognitive vansker og fedre. Flere hadde erfaringer med nettverksmøter med familier med minoritetsbakgrunn, og de viste også til at det fungerte godt, slik denne informanten viste til:

Vi har jo hatt god erfaring med, synes jeg, nettverksmøter med minoritetsfamilier, også fordi at mange av de vi treffer har en, et annet forhold til storfamilie og nettverk med seg fra før. Privat nettverk vel å merke, men de kan til gjengjeld ha vel så store vanskeligheter på den andre siden med for mye myndighet i rommet. Så det er en avveining, det der.

Informantene pekte likevel på noen særlige utfordringer eller forhold som måtte tas hensyn til. Det handlet om grad av tillit til barnevernet og at det kunne være minoritetsforeldre som hadde mindre tillit til barnevernet. Det kunne kreve mer informasjon overfor familier for at de skulle forstå rollene i et slikt møte. Det ble også vektlagt at det var viktig med god forberedelse for å sikre at de ga et informert samtykke til å delta. I forberedelsen var det også viktig å undersøke om det var familiemedlemmer i andre land som var viktige premissleverandører for familien. Betydningen og utfordringene med bruk av tolk ble vektlagt av flere. For at møtet skulle fungere godt, ble det formidlet at en god tolk var helt avgjørende.

Jeg tenker i hvert fall at man alltid må ha med seg tolk (...) Man må sørge for at man har gode tolker, som klarer å formidle det man egentlig sier da. Og det er et stort problem. Tolk er et kjempeproblem.

Noen barneverntjenester viste også til at de la vekt på å bruke kulturtolk som kunne hjelpe til med å forklare hvis det var noe de opplevde å ikke forstå, eller de trodde foreldrene ikke forsto. Da kunne de bruke både tolk og kulturtolk.

I drøftingen av spørsmålet om nettverksmøter for familier der foreldrene hadde kognitive vansker, formidlet de ansatte at det ikke nødvendigvis var avklart om foreldre hadde kognitive utfordringer og at de sjelden hadde en diagnose. Denne målgruppen var derfor ikke en klart avgrenset gruppe, og de ansatte pekte på at det var problematisk å vite konkret hvem det var snakk om når man snakket om foreldre med kognitive vansker. Noen av informantene reflekterte over det å bruke nettverksmøter for foreldre med kognitive vansker, slik denne informanten sa:

For kognitivt svakt fungerende foreldre syns jeg det er vanskelig. Det er krevende fordi at i en sånn møteform hvor mye handler om å registrere hva som foregår i rommet og klare å abstrahere, så vil det bli vanskelig for mange foreldre med den type problematikk rett og slett å henge med. Og det vil bli så synlig i møtet. Altså det syns jeg er problematisk.

Nettverksmøteformen kunne slik det ble beskrevet gi noen særlige utfordringer for foreldre med kognitive vansker. Andre pekte samtidig på at det kunne være viktig med nettverksmøter for disse foreldrene fordi det kunne åpne mer for støtte fra nettverket:

Det er ikke så lett på en måte diagnostisere det. Det er noen få vi klarer det med som er opplest og vedtatt at er for eksempel psykisk utviklingshemmet, og der har jeg jo. Det som er fint med nettverksmøtet der, det er at nettverket rundt kan bidra. Det er jo det som er styrken da i det, det være seg både familie og skole og barnehage. Og alle rundt da. Så der tenker jeg at absolutt. Samtidig som det som bekymrer meg det er når jeg snakker og mor eller far ikke forstår. Det er min store bekymring for at vi kan trække over deres grenser.

Så selv om det kunne være hensiktsmessig med nettverksmøter for å mobilisere nettverket, pekte også denne informanten på at det kunne være noen etiske dilemmaer med hensyn til foreldrenes forståelse av det som foregikk i møtet.

Studien har også hatt et særlig fokus på fedre som målgruppe. I intervju med de ansatte i barnevernet formidlet de at de la vekt på at fedre også skulle delta i nettverksmøtene, også de som ikke bodde sammen med barna. En viste f.eks. til at farens rolle som samværsfar var tema i nettverksmøtet og at det også handlet om å ansvarliggjøre han mer for oppfølgingen av barna. Noen pekte på at det var viktig å få med fedrenes perspektiv, at ofte var det mange kvinner i rommet også fra de ulike offentlige instansene. Det ble også vist til at noen fedre kunne synes det var vanskeligere å snakke om problematiske ting enn mødrene. Selv om det ofte var vanskelige forhold som kunne være tema for nettverksmøtene, hadde de også fokus på konkrete løsninger, som de mente fedrene kunne ha viktige bidrag til. Informantene fra barnevernet viste både til at de var blitt mer opptatt av fedrenes rolle enn tidligere, men at de også kunne bli bedre på det. Flere fortalte at de hadde godt samarbeid med fedre som hadde eneomsorg for barna.

Ansattes erfaring med foreldrenes ønske om nettverksmøter

Det var variasjon mellom tjenestene og til dels ansatte om deres erfaring var at foreldrene samtykket til nettverksmøter som tiltak eller ikke. Noen hadde ganske entydige erfaringer med at foreldre sa ja til nettverksmøter. Andre hadde mer varierte erfaringer. På spørsmål

om foreldrene sier ja til nettverksmøter svarte flere at det varierte:

B: Både og vil jeg si.

I: Ja

B: Det er noen som sier nei, men det tror jeg handler litt om informasjonen de får. Jeg tror det hjelper litt hvis de kan snakke med nettverksmøteleder ikke sant, få litt mer informasjon og litt ekstra trygghet.

I: Sier foreldre liksom stort sett ja når dere spør eller er de?

B: Ja, det er litt sånn både og tror jeg. Jeg tror at sånt innsalg er viktig og måten man gjør det på. (...)

Flere av informantene formidlet at det hadde mye å si hvordan nettverksmøter ble formidlet, for i hvilken grad foreldrene ønsket nettverksmøter eller ikke. Noen hadde erfaring med at familiene kunne være utrygge og at det var viktig at nettverkskonsulenten, som hadde mye erfaring, ga informasjon slik denne nettverkskonsulenten sa:

Men den enkelte saksbehandler vet jo ikke hva dette her er, og vi har jo hatt nye folk hele tiden. Og det er derfor jeg mener at jeg må være med i det første møtet hvor det blir presentert da. Og da kan vi sammen også vurdere, er dette hensiktsmessig? I det første, aller første møtet.

Andre beskrev at det kunne være saksbehandler som holdt litt igjen og at familiene turte mer enn barnevernet trodde:

B: Og så tenker jeg at vi er så forskjellig i det, og det er mange familier jeg har tenkt på at disse kan jo ikke tørre dette her. Og så er de jo så tøffe så det er ikke til å tro.

Noen informanter var også inne på at det kunne være flere grunner til at foreldrene takket nei til nettverksmøter, slik denne informanten sa:

De sier jo selv det er fordi de har lite nettverk, men i de tilfellene de til og med har skissert hvor mange de har, så ender det med at de ikke samtykker, de ønsker ikke det. (...) Og så kan

det handle om litt sånn skyld- og gjeld-følelse, at hvis noen hjelper for mye så blir en kanskje skyldige dem noe tilbake.

Noen av saksbehandlerne fortalte også at de erfarte at familier kunne syns det virket litt banalt og bortkastet tid. Slik det ble beskrevet, kunne det være flere grunner til at foreldre ikke ønsket nettverksmøter, men at det også handlet mye om hvordan tiltaket ble presentert.

Ansattes erfaring med barns deltakelse

De fleste informantene fortalte at de forsøkte å inkludere barna i møtene. Møteleder snakket med dem på forhånd, og de var opptatt av at barnet måtte følges opp etterpå. Barna var ikke alltid med på hele møtet, og det ble lagt til rette for at de kunne gå ut underveis. Det varierte om barna hadde deltatt i møtene eller ikke. Når de ikke har deltatt beskriver de ansatte at det kan handle om at det var små barn, eller at det var ungdom som f.eks. hadde sosial angst, og at de ansatte hadde vurdert at nettverksmøtet ville bli for overveldende, og ungdommen heller ikke ønsket å delta. Det å samtale med barn og unge før møtene ble understreket som viktig, slik denne informanten formidlet:

Snakke med barna, kjempeviktig prioritering alltid å snakke med barna, få støtteperson til dem. Lage planer med barna hvis de skulle være med i møtene. Hvordan er det for dem, hva ønsker de skal bli sagt, altså hvordan kan man tilrettelegge møtene for at de skulle kunne være med?

Flere tematiserte at forarbeidet til møtene var viktig for at det skulle fungere bra for barn og ungdom. Særlig var det viktig for at foreldrene ikke skulle gi ungdommene skyld for problemene. De kunne også være bekymret for at ungdommene ikke ble tilstrekkelig ivaretatt:

Fordi, noen ganger, hvis vi skal være litt ungdommens advokat, så er det noen saker det er sånn at ungdommenes atferd er problemet i foreldrenes øyne. (...) Nettverksmøte kan godt være brukbart tiltak, men (...) ungdommens stemme kan bli ganske tynn og liten.

Noen av informantene formidlet samtidig at de hadde gode erfaringer med at ungdom deltok på nettverksmøter:

Og så synes jeg nettverksmøtene er ganske fine der som ungdommene er med. De kan si veldig mye som både roer instansene og som er med på en måte å bekrefte eller avkrefte eller, ja, vi ønsker jo så langt det går å ha de med oss i alt arbeidet vårt, så når vi får de til å være med i nettverksmøtene da er jo det det beste egentlig.

I en barneverntjeneste, som ofte hadde nettverksmøter for ungdom før de fylte 18 år, fortalte de at de samarbeidet med ungdommene om planleggingen og at de hadde gode erfaringer med at ungdommene ledet møtet selv:

Jeg har hatt mange morsomme 17 ½ års møter hvor de har styrt møtet sjøl. Jeg har bare vært bisitter. Og da var vi trent i forkant. Og tante Olga sier, og Espen sier og bla bla, så det er veldig inspirerende morsomt å jobbe med ungdom på den måten. (...) Og veldig mange av de 17 ½ åringene sier: Hvorfor har ikke vi hatt et sånt møte før? Og det er interessant i seg selv. For det er mange som ikke har hatt nettverksmøter, mens for de som har hatt det da, de er jo helt trena og dette får vi til.

Selv om disse møtene fungerte godt for mange, understreket også informanten at møtene måtte være frivillige.

Så hvis ikke folk er der, at de tenker at dette er noe for dem. (...) Da må vi bare la vær. Og så kan man heller ta det opp igjen hvis man syns at det er ok, men i en annen setting da. Og så at tilbudet ligger der, men vi skal ikke presse igjennom noe som ikke folk er komfortable med.

Hvis vi ser funnene samlet, formidlet informantene et ønske om at barn og unge skulle delta, noe de også ofte gjorde. Men det var ikke alltid det ble vurdert som hensiktsmessig at barn eller ungdom deltok. Det kunne f.eks. være barn som hadde sosial angst, og at det ville bli for belastende å delta. Det ble særlig vektlagt at et godt forarbeid var viktig for at det skulle bli et møte som fungerte godt for barn og unge.

Offentlige og private deltakere

I beskrivelsen av nettverksmøte som metode påpekes det at det bør være en balanse mellom det offentlige og det private nettverket (Forsberg & Wallmark, 2021e). Det handler både om mulighet for maktutjevning og det å finne felles løsninger. Dette var også noe informantene la vekt på, slik dette eksempelet illustrerer:

Jeg anbefaler alltid på det sterkeste å ha med private også. I hvert fall en som jeg sier, som en sånn støtte, som du kan snakke med etterpå. Så vi har veldig fokus på det å invitere med private inn. En del vil ikke det. De synes det er greit å forholde seg til de offentlige for de vet om det likevel. Men det er vanskelig å gå det steget til å invitere private. Noen gjør det ikke, men vi anbefaler det alltid og motiverer til å ha med om det så er bestemor, en venninne, ikke sant.

Eksempelvis fortalte en om følgende deltakere på et møte: «Fastlege, BUP, barnehagen, skolen, besøkshjem, privat nettverk som i tante og onkel, forelder og barn». Selv om det var en vektlegging av å inkludere både privat og offentlig nettverk, kunne det også være møter med bare offentlig nettverk:

Vi samler ofte privat og offentlig nettverk i nettverksmøtene. En kombinasjon, men for mange er det kun offentlige også og ikke noen private. Noen ganger er det kun private, men oftest en blanding tenker jeg. Det er min erfaring.

Slik flere formidlet var det ofte en blanding av offentlige og private til stede, men det ble også avholdt nettverksmøter med bare offentlige til stede.

Hensikt og virkning av nettverksmøter

De ansatte fortalte at det er ulike begrunnelser for å bruke nettverksmøter som hjelpetiltak. Begrunnelsene handlet om å gi informasjon til, og involvere nettverket, mobilisere nettverk, bidra til et sikkerhetsnett rundt barnet og koordinere tiltak/tjenester. Dette var også områder som ansatte mente nettverksmøter så ut til å ha en positiv virkning på. De informantene som benyttet nettverksmøter formidlet at de oppfattet nettverksmøter som

en ressursorientert måte å arbeide på, noe de syntes var fint. Nettverksmøtene kunne bidra til å mobilisere støtte både i offentlig og privat nettverk:

Vi har ikke noe mer å tilby sier man. Og alle er utslitt. Men når jeg tenker nettverksmøter, det er da det hele begynner. For da må folk brette opp armene, skole som helsesøster, ikke sant. For og så hjelpe til. Og da hvis du har liten familie så er du nødt til å ha alle de der på plass i hvert fall. Og så bør vi prøve å hjelpe til sånn at de får andre relasjoner utover de som er i deres eget nettverk.

Informantene fortalte om mange eksempler der det private nettverket gjennom å delta i nettverksmøtet bidro til økt støtte til barn og foreldre. Eksempelvis ble følgende formidlet om et nettverksmøte med en alenemor med flere små barn:

Familien de er med på møter, og jeg ser at de er en veldig ressurs for mor, og hun sier at det er de og. Det å få satt i gang med nettverksmøte å få satt ting i system, og at de da kan ta opp hvem er det som kan hente barna i barnehagen når mor skal dit og etter hvert når de begynner på skole. Hvem kan gjøre sånn og sånn og sånn. Og så er det ikke sikkert man trenger å ha mange nettverksmøter, men at man får satt det i system, og så er det mer ansvarliggjørende da. For nettverket rundt på en måte. Det er litt mer sånn bindende.

Nettverksmøter kunne slik bidra til at foreldre fikk konkret hjelp i hverdagen. Et annet eksempel viser og hvordan nettverksmøtet bidro til en økt involvering fra en far som ikke bodde sammen med barna:

Å ansvarlig gjøre far da og hans nye samboer og hva de kan bistå med, eventuelt med avlastning, eller, det kan jo være vanskelig når det er foreldre som har gått fra hverandre. Kanskje det er dårlig samarbeid, dårlig kommunikasjon. (...) . Og så kan det være vanskelig å si at jeg trenger hjelp, jeg trenger deg til å være mer på. Så akkurat i den saken så var det for å ansvarliggjøre han og. Og det hjalp. Og da var det med de konklusjonene som sto på slutten der at far skal gjøre sånn eller sånn. Da har man ikke lyst til å komme en uke etterpå og si at man ikke har gjort det.

Gjennom nettverksmøtene fikk det private nettverket både informasjon og mulighet til å bli mer involvert. De ansatte formidlet også at de så at det kunne være tøft for noen foreldre at familie og nettverk fikk innsikt i deres situasjon slik en informant fortalte om der det handlet om rusmisbruk:

Så det har vært veldig nyttig i, i hvert fall i to rus saker hvor det har vært ganske tøft for foreldrene i starten, men der du har virkelig fått mobilisert dem. Vi er jo bare inne sånn her og der, ikke sant, mens det er jo familien som ser de oftere. Sånn at de kan fange opp hvis det er bekymring. Og man har fått en åpenhet om at skulle de bli bekymra hvem kontakter de da, en sånn åpenhet i hele nettverket. Hvor skal barna da? Dette er vi enige om fordi de skal skjermes for rus og det vil jo egentlig foreldre og. Men det er litt mer sånn, ok, det er sånn vi gjør det. Og så eier de den planen som familie da. (...) Da får foreldrene mer støtte samtidig som du også har en støtte for barna hvis det skulle være behov for det. Så når ting har vært vanskelig, så kunne man tromme sammen nettverket på ganske så kort varsel. Når det har vært for eksempel en sprekk.

Selv om det kunne være belastende for foreldrene at familie og nettverk fikk innsikt i deres rusmisbruk, så vurderte de ansatte at nettverksmøtet bidro til at familien fikk mer støtte og at det bidro til å beskytte barna. Informantene beskrev flere eksempler på at nettverksmøter førte til at familien i større grad kunne utgjøre et sikkerhetsnett for barna:

Nettverksmøte med hele slekta. Advokat og vi har trukket en 4-12 sak etterpå. Hvor vi har snakket om alle tingene, fått med oss familien som egentlig nekter for at mor har slått, men samtidig så er de nå villige til å stille opp allikevel. Altså, hvor det kommer frem mye da. (...) Det er jo ikke noe særlig når du vet nettverket rundt, og de vet at det er mange som ser, så skaper du deg et sånt sikkerhetsnett og da. Så du vet at familien blir informert om hva som er. Det er en sånn fantastisk sak hvor det har gått bra. (...) De bor hjemme og de klarer seg greit. Og vi vet det er mye familie rundt som passer på da. For det er litt sånn ærefullt og.

En annen formidlet en lignende erfaring:

Da tenker jeg at nettverksmøtet har på en måte en stor fordel i seg, at de rundt hører den bekymringen vi har. Og hvor de kan godt forsvare og alt mulig, men de har fått en tanke som gjør at de kanskje passer litt mere på da. Følger litt med.

Gjennom nettverksmøter involveres familie og nettverk. De får både informasjon, som kan bidra til at de både kan støtte barn og foreldre mer enn de har gjort, men også at de i større grad kan bidra til å beskytte barna. Nettverksmøter, kan slik disse eksemplene viser, også være et tiltak som bidrar til at barn kan bli boende hjemme. Gjennom at familien og nettverk har mer informasjon om bekymringen for barna, har de ansatte også erfart at familien bidrar til å motivere for tiltak fra barnevernet:

Men etter hvert hører jeg fra flere som sier at ja, men det er lurt, det kan være bra for dem, sånn og sånn. At man får på en måte motivert dem gjennom at de hører fra flere at det kan være en god ting da. Som for eksempel støttekontakt, avlastning, eller hjelp i privat nettverk da.

Informantene fortalte flere eksempler på betydningen av å involvere flere i familien. Det bidro både til at andre i nettverket fikk vite mer om hva familien slet med, men også om barnevernets arbeid, og at det kunne redusere redsel for barnevernet. Dette var et generelt utsagn knyttet til betydningen av nettverksarbeid:

Ja, jeg tenker det er det som er så positivt med nettverksmøter da spesielt (...) Det er en familie utenfor som også kanskje ikke nødvendigvis alltid har visst, men de har kanskje hatt en liten følelse. Når vi har tiltak i en sak så vil jo de aldri nødvendigvis bli involvert, men det blir de jo i et nettverksmøte da. La oss si besteforeldre eller tante og onkel de får også informasjon og innsyn i det sånn at de også blir mindre aktivert, for noen kan jo på en måte sånn sett motarbeide de tiltakene vi har inne fordi at de er redde for barnevernet, på grunn av mangel på tillit da. At de er redd for hva vi kan finne på. Men da får de et ansikt og en kontaktperson og de hører, ja som X sa, alle hører det samme. Det er i hvert fall veldig positivt opplever jeg da. Da drar man alle litt i samme retning på en måte.

Gjennom møtene blir det formidlet informasjon både fra nettverket til barnevernet og fra barnevernet til nettverket:

Det er det å inkludere privat nettverk, som jeg tenker er så viktig. For de sitter jo med informasjon, de ønsker informasjon. Da kan du få et mer åpent barnevern. Hva er det

egentlig barnevernet gjør. Eller hva er det de tenker eller vurderer. Eller, så det er sånn informasjonsflyt som jeg tenker er så viktig at man kan faktisk dele (...)

Gjennom nettverksmøtene mener ansatte at det kunne utvikles en felles forståelse ikke bare mellom ulike instanser, men også mellom familien og barnevernet, også ved alvorlige bekymringer:

B: Men når man snakker med folk, (...) nei, dette faktisk går ikke. Og da slipper jeg som nettverkskonsulent å ta den avgjørelsen. (...) Fordi da kommer det frem, jeg har vært med i nettverksmøter hvor vi har tatt omsorgen. (...) Og da har det blitt en konsensus ut av det.

I tillegg beskriver ansatte at mange familier med tiltak i barnevernet har kontakt med flere tjenester, så det å koordinere arbeidet kan være av stor betydning både for familien og tjenestene:

Så har vi nettverksmøter nettopp for å ha med hjelpeapparatet videre og finne ut av hvem som gjør hva, hvor lenge familien trenger de ulike hjelpeinstansene i familien.

Det at nettverksmøtene bidrar til at de ulike instansene jobber sammen beskrives som en viktig funksjon med nettverksmøtet:

Innimellom så setter man inn nettverksmøte som et tiltak hvis det er barn som har mange instanser der instansene er kjempebekymra, barneverntjenesten jobber, alle jobber, familien jobber. Men instansene ser jo ikke hva hverandre gjør. Mens barneverntjenesten får jo det overblikket og får informasjon fra alle. Så noen ganger så er det jo det å gjennomføre nettverksmøter der alle får lik informasjon, om man kan trygge BUP eller PPT eller på at ting er i endring. Eller at det jobbes med eller, men så det er klart at når instansene er bekymra for barna og skal ringe inn en bekymring eller hele tiden liksom ha fokus på det, så skaper det en del uro da. (...) Så jeg syns at det og er en sånn fin måte å på en måte få, få jobba med alle instansene på da.

Nettverksmøter benyttes også der det er konflikter eller vanskelig samarbeid mellom familien og ulike instanser. Selv om noen som nevnt også peker på at hvis det er for

omfattende konflikter kan det være problematisk å holde nettverksmøter, har også andre erfaring med at det kan være nyttig f.eks. der det er konflikter mellom familien og ulike instanser:

... Jeg tror man får ryddet opp i veldig mye i nettverksmøter og har vært på mange møter hvor det har vært konflikter mellom skole, barnehage og foreldre, hvor man kan gå inn i det og så skjønt at det bare er misforståelser, eller at jeg tenker at nå er det noen barnehager som burde bare ta seg sammen og se litt sånn andre ting her. Men i hvert fall når man har fått det frem på bordet, kunne snakke om det, og hvor foreldrene har turt å si at de har følt seg ordentlig tråkket på. Hvor man kan få ryddet opp, og da er det jo veldig greit, så hører andre det.

Som denne gjennomgangen har vist formidlet de ansatte i barnevernet at nettverksmøter har en positiv virkning på flere områder. Nettverksmøter bidro til økt informasjon både for barneverntjenesten, privat og offentlig nettverk. Møtene la til rette for og førte til økt involvering og at både familie og ulike instanser jobbet mer i samme retning. Ansatte opplevde også at nettverksmøtene ga familie og nettverk en økt mulighet for medvirkning. Innsikten som utvikles gjennom møtene så og ut til å føre til økt støtte til familiene og at det private nettverket i større grad kunne utgjøre et sikkerhetsnett for barna. Nettverksmøtene ga også en koordineringsmulighet, og de bidra til involvering av flere deler av nettverket også fedre som ikke bodde sammen med barna. Det kunne ifølge informantene være utfordringer knyttet til gjennomføring av nettverksmøter for foreldre med kognitive vansker. Dersom det skulle være møter med minoritetsfamilier, ble bruk av en god tolk fremhevet som særlig viktig.

Forberedelse, gjennomføring og møteleders rolle

Betydningen av at møtene ble godt forberedt ble formidlet av flere av informantene. De la vekt på at det var viktig at familiene visste hva de gikk til, og at det var et reelt samtykke til å delta. Forberedelsen innebar en kartlegging av nettverket, avklaring av hvem som skulle inviteres, drøfting av hva møtedeltakerne kunne si – fritak fra taushetsplikt fra offentlige deltakere osv. Noen formidlet at forberedelsene kunne være tidkrevende. Til sammenligning med familieråd, var det barneverntjenesten selv, enten saksbehandler eller

nettverkskonsulentene som forberedte nettverksmøtet med å lage invitasjon, avklare deltakelse osv. Likevel mente flere at nettverksmøtene i seg selv bidro til at en fikk avklart både ressurser og utfordringer som man kanskje måtte bruke mye lenger tid på å fange opp eller kartlegge ellers og at de hadde gode erfaringer med det. Mens andre viste til at tidspresset kunne føre til at nettverksmøter ikke ble prioritert:

Men vi har ikke hatt tid til å gjøre det så mye, fordi det krever litt mer planlegging, mobilisering, både i nettverket og i tjenesten. Så i en travel hverdag så blir det ikke prioritert.

I flere av sakene så fortalte informantene at det kunne være viktig at nettverkskonsulentene også deltok i informasjon til både barn og foreldre, men også ga informasjon til andre i nettverket før møtet.

Hvis noen av foreldrenes venner ønsket å ringe meg, så kunne jeg snakke om møteformen var, hva vi forventet av dem.

Andre nettverkskonsulenter fortalte at de ikke hadde kontakt med familien før de møttes, at det var slik arbeidet var organisert hos dem. De offentlige kunne også ha behov for informasjon om denne møteformen fordi den er annerledes enn andre typer møter. En del av forberedelsen handlet også om starten av møtet som noen kalte «nettverksmøtetalen»:

Jeg liker ikke å kalle det for en tale for det er på en måte en innledning til møtet. Der vi har snakka, for eksempel hvis det er en familie jeg følger opp, så har vi kanskje snakket på forhånd. Hva er det viktig at vi sier til dette møtet. Presentere liksom sånn og sånn føles hverdagen. Det kan være kort og det kan være lenger. Det er helt opp til en person. Og så får de velge om de klarer å si det selv eller om man ønsker at for eksempel en støtteperson skal gjøre det for en. Så det har vi gjort begge deler.

Betydningen av dyktige møteledere, og at det var en oppgave som krevde særlig opplæring ble understreket av flere «For det er jo helt klart at det, og det er forferdelig krevende å være møteleder i nettverksmøter». Videre formidles det at engasjementet hos møtelederne er viktig:

De som skal jobbe med nettverk må på en måte brenne, altså de må være engasjert i det, de må ha tro på det. Som en metode. Så det er jeg litt sånn opptatt av at det er ikke for hvem som helst å være nettverks møteleder.

Flere fortalte at de som var nettverksmøteledere hadde vært gjennom en opplæring som var viktig for å kunne være en god møteleder. I noen kommuner jobbet de også på tvers av tjenester og var møteledere for hverandre for å bidra til et utenfra blikk som møteleder.

Flere viste også til at tidsbruken på nettverksmøter var annerledes enn f.eks. ved ansvarsgruppemøter. De tok ca. tre timer og en slik tidsramme ble vurdert å være nødvendig for å gi tid til prosessen i møtet. Informantene formidlet at noen av de offentlige samarbeidspartnerne kunne synes at det var mye tid.

Jeg har fått noen tilbakemeldinger fra saksbehandlere som får tilbakemeldinger fra andre offentlige instanser da, om tidsbruken. For det er jo et langt møte og det å få en lærer til å delta i 3 timer pluss alt i tillegg kan være utfordrende da.

Knyttet til de offentlige deltakerne kunne det og være vanskelig å finne tidspunkt der alle kunne være til stede, og noen skulle også ha betalt for å delta, som fastlegen.

Flere pekte på at dette er en møteform som gir en åpenhet rundt barnevernets vurderinger, som er viktig for familien.

Det er noe vi ofte får tilbakemeldinger på. Åpenhet i vurderingene våre kommer veldig tydelig fram når man har det vi kaller «møte i møtet». Så er det ikke alle nettverksmøtene det er hensiktsmessig i, men veldig mange så er det en hensiktsmessig form. Og tilbakemeldingen er at det gir innsyn i hva vi tenker. (...) Jeg tenker at det gir tillit og åpenhet.

Møtet i møte innebærer at de ansatte fra barneverntjenesten, som deltar i møtet, snakker sammen, mens de andre deltakerne hører på, som et reflekterende team.

Ja, jeg tenkte at jeg bare skulle si at bruken av nettverksmøter og det å bruke reflekterende team i nettverksmøter, det har jeg jo også veldig god erfaring med. Nettopp fordi at de gjør jo, det er mye mer transparent i forhold til hva er det barnevernet tenker. (...) Men da sitter vi i en svær ring og så går vi inn i ringen og sitter og reflekterer mens de andre må bare lytte ut og høre. Og det gjør jo også at det skjerper jo oss veldig, vi skal sitte der og reflektere høyt og reflektere på en forståelig måte for foreldrene og fagpersonene og de som er til stede da. (...) Jeg har fått tilbakemeldinger på at de opplever det som veldig fint da. Og høre at vi har fanget opp viktige momenter, at vi har fanget opp at mor har det vanskelig osv.

Disse eksemplene illustrerer hvordan nettverksmøter fremstår som en møteform som bidrar til et mer åpent barnevern.

Et tema, som ble tatt opp i noen av tjenestene knyttet til gjennomføringen, var hvordan møtedeltakerne skulle sitte. Tradisjonelt har nettverksmøteformen vært uten bord og at deltakerne sitter i en sirkel. Noen av informantene formidlet at dette var viktig, mens andre var mindre opptatt av dette. I noen barneverntjenester hadde dette ført til større diskusjoner om hvordan møtene skulle gjennomføres. Noen opplevde det som kunstig å skulle sitte i ring uten bord, mens andre mente at det var en viktig del av modellen. Det ble da fremhevet at det å sitte i en sirkel var en måte å inkludere alle på samme nivå, og vise at alle var like viktige.

Digitale nettverksmøter

Gjennom pandemien var det flere tjenester som hadde erfaring med digitale nettverksmøter. Ingen beskrev dette som ideelt, men at det hadde vært en mulighet når det ikke var anledning til å møtes.

Det er tungt å sitte over skjerm, nå har jeg så lenge jeg har jobba så har det stort sett vært over skjerm, jeg er nesten ikke vant til noe annet. For noen familier fungerer det helt strålende, og andre så blir det veldig tungt, og det blir veldig mange instanser, ja jeg tror det blir tungt for alle møtemedlemmene faktisk.

På disse møtene var gjerne familien til stede fysisk hos barneverntjenesten, mens det øvrige private og offentlige nettverket deltok digitalt.

Utfordringer og dilemmaer ved nettverksmøter

Selv om informantene formidlet at de hadde positive erfaringer med nettverksmøter, tematiserte de også flere forhold de beskrev som dilemmaer eller utfordringer i forbindelse med nettverksmøter. Det handlet bl.a. om hvordan sikre informert samtykke, håndtering av taushetsplikt, tid for samarbeidspartnere, ivaretagelse av familiens sårbarhet og maktforhold. Knyttet til samtykke til møtet, var de opptatt av om foreldrene fikk tilstrekkelig informasjon, slik at de visste hva de samtykket til.

Nei, altså det finnes noen fallgruver, og det er noen dilemmaer syns jeg. Et vesentlig fenomen er det med samtykke til dette møtet. Om vi klarer å informere om hva dette møtet innebærer eller omfanget av møte tilstrekkelig til partene i saken. (...) Og, hvis man ikke har klart å formidle hvordan et nettverksmøte faktisk foregår, så kan det hende at man kan få rimelig bakoversveis i møtet.

Noen instanser kunne oppleve at de fikk mye informasjon, men også at de var usikre på hva de selv kunne si:

Ja, de fikk alt for mye informasjon som de ikke trengte. Og da tenker jeg liksom, ja vel, kan du ikke bare tenke at det er fint da? At nå vet du hva som foregår på en måte. Det som jeg også tenker er en sånn fin ting med det. Vi har fastlege som ringer og spør, liksom hvis de er innkalt til et nettverksmøte, hva kan de si i det møtet? Det kan jo ikke jeg svare på. Det må du ringe til mor eller far og spørre om. Ja, og det kan være litt vanskelig noen ganger.

Disse erfaringene peker på behovet for informasjon til offentlige instanser om hvordan nettverksmøtet fungerer. En vanlig måte å forholde seg til taushetsplikt i møtet på var som denne informanten beskrev:

Så sender du rundt et skjema hvor, hvor foreldrene har frigitt taushetsplikten, og den som er over 15, til å snakke fritt i dette møtet. Så minner vi om at det er taushetsplikt utenfor dette møtet. (...) Så da skriver de ned sine navn på dette arket som sendes rundt. (...) Og så er det jo sånn at vi kan jo ikke, det er ikke alle som er bundet av en juridisk formell taushetsplikt hvis det en tante for eksempel. Men det er en moralsk taushetsplikt. Som kan ligge i bunn her, som man kan minne om da.

Ikke bare andre offentlige instanser kan ha behov for opplæring i nettverksmøtemetodikken, men også de ansatte i barnevernet. Flere av de ansatte som ble intervjuet, hadde deltatt i formalisert opplæring, men de viste også til at det ofte ikke var så mange i tjenesten som hadde en slik opplæring og at det ble sårbart når ansatte sluttet.

Et siste forhold som informantene var opptatt av angående utfordringer ved nettverksmøte, var om de ivaretok deltakernes sårbarhet tilstrekkelig. Et område handlet om, som allerede nevnt, at ungdom kunne oppleve at det ble mye fokus på deres atferd og at møtet ble belastende og ikke konstruktivt. Informantene pekte også på at de som ledet møte ikke vet eller nødvendigvis forstår alt som foregår mellom møtedeltakerne:

Det er ikke noe tvil om at det krever jo ganske stort mot å være part i et nettverksmøte for de det gjelder. (...) Det er jo ofte mye sårbarhet, ting som skal frem, at man er nødt til å sette ord på ganske mye sårbart, og man hører andre mennesker gjøre det. (...) Det som jeg synes også kan være et dilemma er at vi kanskje glemmer at veldig mange, som sitter i nettverksmøtene og familiene, har en del hemmeligheter. Det er mye vi ikke vet, og det kan gå på samhandling, det kan gå på blick, det kan gå på gamle erfaringer, det kan gå på hendelser som ligger tilbake i tid som alle private parter vet hva handler om, men som ingen av oss klarer å fange opp. Så det er, vi skal være litt forsiktige med dette litt ømfintlige hva skal man si, bakteppe som familiene ofte kan ha.

Dette eksempelet peker både på betydningen av hvordan familiene blir møtt, men også på maktforhold både innad i familien og mellom familien og barnevernet. Informantene var også opptatt av at det kunne være utfordrende for foreldre med kognitive vansker å forstå alt som skjedde i nettverksmøtet. Selv om nettverksmøter beskrives å bidra til mer åpenhet om barnevernets vurderinger og gi mulighet for medvirkning, skal barnevernet fortsatt ivareta sitt samfunnsmandat og forvalte den makten som følger med.

Forskjeller mellom nettverksmøter og familieråd

I intervjuene kom flere av informantene inn på forskjeller mellom nettverksmøter og familieråd. De formidlet at det var to møteformer som supplerte hverandre. Noen opplevde sterke føringar om bruk av familieråd, og derfor var familieråd mest brukt. Andre brukte

nettverksmøter i like stor utstrekning som familieråd. Informantene beskrev i hovedsak to forskjeller, hvor den ene handlet om forberedelsesprosessen og koordinatorens rolle, og den andre handlet om at selve møteprosessen er ulik. Angående forskjeller i hvordan nettverksmøter og familieråd ble forberedt på handlet det særlig om koordinators rolle i familierådet:

Det jeg tenker som er bra med familieråd, som nettverksmøter kanskje kunne vært bedre på, det er litt det med å gi informasjon i forkant der du har den koordinatoren som virkelig går og snakker med alle sammen på forhånd. Forbereder på akkurat hva, at det hadde vært en kjempefordel hvis man hadde hatt enda mer tid med alle deltakerne på forhånd.

I arbeidet med nettverksmøter er det ikke en koordinator som leies inn og har samtaler med deltakerne for å forberede dem på møtet. Som denne informanten sa opplevdes det som en av forskjellene, og at forberedelse til nettverksmøter var noe de kunne bli bedre på. Det fremsto også forskjellig hvilken rolle nettverkskonsulentene i de ulike barneverntjenestene hadde med hensyn til forberedelsen av møtene. Noen steder deltok de i dette arbeidet, andre steder var dette overlatt til kontaktpersonen. Det som inngikk i forberedelsesarbeidet var særlig nettverkskartlegging, avklaring med foreldrene om tema for møte og hvem som skulle inviteres samt fritak fra taushetsplikt.

Som nevnt tidligere i kapitlet beskriver informantene også at selve møteprosessen er forskjellig:

Familieråd, da er det jo familien selv som sitter og blir enige om hva som skal gjøres til neste gang, og så kommer vi inn på slutten og godkjenner det på et vis da. Da går vi glipp av den prosessen som har vært i familien. Jeg tenker at det er forskjell her, da er vi også deltagende i prosessen i nettverksmøte og kan komme med innspill, spørsmål, avklaringer, og at vi har den refleksjonen, møte i møtet da. Så er det muligheter etterpå å stille spørsmål for å få oppklart ting som man blir usikker på. Så det er en forskjell her da som jeg tenker kanskje er ganske viktig.

Trekkene ved nettverksmøter, som ble understreket som forskjellige fra familieråd, var det at barneverntjenesten ikke var deltagende i prosessen i familierådet og betydningen av det

reflekterende møte der barneverntjenesten formidlet sine vurderinger. Dette formidlet informantene som fordeler med nettverksmøtene. En annen fremholdt tilsvarende, men også at dialogen mellom familien og andre instanser var viktig, og den ble muliggjort på en annen måte i nettverksmøtet enn i familierådet:

B: Jeg jobba mye med familieråd i starten når vi brukte det, men nå har vi kun nettverksmøter og tenker at det er dekkende da.

I: Hvorfor tenker dere at det er dekkende og ikke trenger familieråd?

B: Det jeg syns mangla i familieråd, uten at jeg da visste at jeg mangla det, for da var jeg jo ikke kjent med nettverksmøtene og den jobbinga. Det med at dialogen går, men at det er jo kun med de private til stede. Vi er aldri med de offentlige. Det å få den der helhetlige innsatsen ovenfor en familie, hvor man trenger både det private og det offentlige, sånn jeg ser det, at den får du ikke i familierådet. (...) Og da skulle foreldre og private tenke at skolen burde sånn, det kan gjøres sånn, men de visste ikke hva som var mulig. Den dialogen da, som på en måte jeg liker ved det, den mister du i den modellen. Og den får du i nettverksmodellen. At du har, bestemor snakker med PPT, stille spørsmål, alle er sammen i det rommet, i de timene og går igjennom disse prosessene sammen ja, frustrasjoner og glede og håp, ikke sant. At man er sammen i hele den runden der.

Betydningen av at nettverksmøter gir rom for dialog mellom både det private og det offentlige nettverket ble fremhevet som positivt. Andre pekte også på «møtet i møtet» der barnevernet reflekterte over prosessen og veien fremover var bra med nettverksmøter:

Vi har en mamma. Vi har hatt flere nettverksmøter og hun gleder seg alltid til å reflektere, det syns hun alltid var så fint for da fikk man liksom oppsummert det som har blitt sagt og ja. Det blir litt sånn tolkning og forståelse, men prøver liksom å gjenoppta det som er blitt sagt.

Denne informanten vurderte også at nettverksmøte la til rette for medvirkning:

Jeg syns at alle får mulighet til å kommentere. Jeg skal ikke si at det ikke er medvirkende (familieråd). Men det er jo, ja kanskje enda mere nettverksmøte da.

I intervjuene med ansatte i barneverntjenestene kom det frem forskjeller mellom familieråd og nettverksmøter, som kan gi nyttige innspill til refleksjon over når de to møteformene benyttes. Slik de ansatte, som hadde mye erfaring med nettverksmøter, ga det en bedre mulighet for dialog mellom de private og de offentlige instansene, og at det bidro til både økt informasjon og medvirkning.

7. Analyse av mapper

I analysen av mappene har vi studert ulike faser av tiltaksarbeidet; 1) Målsettingen med tiltaket 2) Gjennomføringen av tiltaket 3) Evaluering av tiltak og 4) Har tiltaket hatt ønsket virkning? I denne gjennomgangen er fokuset på de 11 sakene som omhandlet nettverksmøter da vi vurderer at disse mappene gir best informasjon for å belyse bruk av nettverkstiltak. Selv om familieråd ikke er fokus i denne studien var det likevel saker der familieråd var registrert som et av tiltakene. Vi har derfor gjort noen sammenligninger mellom sakene hvor det er brukt nettverksmøter og de 22 sakene der det er registrert at det er gjennomført familieråd. Tiltak som besøkshjem og støttekontakt, kunne også vært sett på som nettverkstiltak. I flere av sakene ble disse tiltakene brukt for å bidra til å utvide nettverk for barn og foreldre. Disse tiltakene er imidlertid studert i et annet delprosjekt i dette prosjektet, og funnene omtales i egen rapport (Herland et al., 2023).

Barnevernsmappene viste en bredde i sakene der nettverksmøter ble benyttet. Det var variasjon i barnas alder, sammensetninger av ulike tiltak og lengde på tiltakene. Barnets alder varierte mellom under ett år til 16 år. To av barna var under 2 år, seks var mellom 6 og 10 år og tre var eldre enn 10 år. Det varierte hvor lenge familiene hadde hatt kontakt med barnevernet. En hadde hatt kontakt under to år, tre i 3-5 år, fem mellom 5-10 år og tre hadde hatt kontakt over 10 år. Syv av 11 barn bodde hos mor, tre bodde sammen med begge foreldrene, en ungdom hadde flyttet for seg selv. I en av familiene, som hadde hatt nettverksmøter, var far død.

Alle familiene hadde en kombinasjon av tiltak med bl.a. råd og veiledning og ulike foreldreveiledningstiltak som PMTO, miljøterapeut, flere av barna hadde også støttekontakt eller besøkshjem. Det at familiene hadde flere typer tiltak illustrerer kompleksiteten i sakene og utfordringen med å skille ut hva som hadde en virkning på familiens situasjon.

Kjennetegn ved familiesituasjon

Vi har sett det hensiktsmessig å kategorisere familiene der nettverksmøter ble benyttet i tre grupper, ut fra behovet for hjelp fra barneverntjenesten.

- 1) Behovet for hjelp var særlig knyttet til barnas helseutfordringer som førte til krevende omsorgsoppgaver som foreldrene strevde med, og flere av foreldrene var alene om omsorgen.
- 2) Behov for hjelp i oppfølging av barn med krevende helseutfordringer, men også bekymring for foreldrenes omsorgskompetanse.
- 3) Situasjoner der bekymringen var hovedsakelig relatert til foreldrenes omsorgsutøvelse med bekymring for vold, rus og foreldre med alvorlige psykiske lidelser.

Selv om det kan gjøres slike skiller mellom gruppene er det ikke absolutte skiller. Det er f.eks. flere av barna som beskrives å ha helseutfordringer knyttet til ADHD, skolevegring og angst mm i alle gruppene. De barna som hadde ADHD diagnose strevde bl.a. på skolen, med sosiale koder overfor jevnaldrende, var ofte i konflikter, strevde med regulering av følelser osv. Ofte var flere instanser som BUP og PPT i kontakt med familien. Flere av foreldrene hadde også selv fysiske og psykiske helseutfordringer. Foreldre i alle gruppene mottok ulike typer foreldreveiledningstiltak. Foreldreveiledningstiltakene hadde sammenheng med krevende omsorgsoppgaver, som det var vanskelig å mestre, og ofte i kombinasjon med egen problematikk. Det var ganske komplekse saker med behov for innsats fra flere instanser.

Hvis vi ser på sakene hvor det har vært familieråd, varierte det også hvem barnet bodde hos. Halvparten av barna bodde hos mor, ca. en fjerdedel hos far og tilsvarende hos begge foreldrene og to av barna bodde hos andre. Det var bekymring knyttet til foreldrekonflikter, rus og kriminalitet og /eller foreldres alvorlige psykiske lidelser. Fokus for bekymringen var i mindre grad barnets fungering enn i familiene som hadde nettverksmøter. I flere av familiene hvor det ble avholdt familieråd var en av foreldrene døde og det var behov for at nettverket bidro med avlastning. I noen av familierådssakene handlet det om ungdom som ikke ville bo hjemme og hadde flyttet ut av hjemmet, men også ungdom med rusproblemer som har vært på behandlingsinstitusjon og skulle flytte hjem.

Studien omhandler for få saker til å kunne konkludere om forskjeller mellom situasjonen for familier med nettverksmøter og familieråd, men det synes å være en tendens til at det er

noe mer alvorlig bekymring for barnas omsorgssituasjon i familierådssakene enn i sakene hvor det benyttes nettverksmøter.

Begrunnelse for tiltaket

Begrunnelsene for tiltaket omtales særlig i vedtakene og målsettingene i tiltaksplanene. De mest sentrale begrunnelsene for nettverksmøter var å mobilisere nettverk for å bidra til avlastning for foreldrene, nødvendigheten av å dele informasjon for å sikre en felles forståelse og koordinering av tiltak. Det er også begrunnelser om at nettverksmøtene skal bidra til å trygge barnets omsorgssituasjon. Nedenfor utdypes noen av disse begrunnelsene. I gjengivelser fra mappene har vi sammenfattet tekstene slik at vi ikke siterer direkte, men anonymiserer og ivaretar taushetsplikten mappene er underlagt.

To eksempler på typiske begrunnelse for nettverksmøter relatert til den første gruppen presenteres først. Det var gruppen hvor tematikken særlig handlet om krevende omsorgsoppgaver for foreldrene og barn som hadde helsemessige utfordringer var:

Sikre barnet oppfølging fra både skole og BUP. Den totale belastningen for mor er stor, og det er nødvendig å sikre at avlastningen i det private nettverket fungerer slik det er tiltenkt. Nettverksmøte vil bidra til at instansene får samordnet hjelpen og familien får planlagt avlastning.

Det vurderes til guttens beste at instansene rundt han deler informasjon og sammen jobber for at han skal nå målene sine og sammen med foreldrene får en større forståelse for egne diagnoser og vansker. Barneverntjenesten vurderer nettverksmøter som egnet til dette.

Begrunnelsene for nettverksmøter handlet da ofte om å bidra til både koordinering av tjenester og mobilisering av privat nettverk både for avlastning og at det ville bidra til at privat nettverk var mer kjent med familiens utfordringer. I noen situasjoner var bekymringen hovedsakelig knyttet til foreldrenes omsorgsutøvelse. En typisk begrunnelse for nettverksmøter i denne situasjonen var:

Lage sikkerhetsplan for å skjerme jenta fra mors varierende omsorgsutøvelse pga alvorlig psykisk lidelse. Unngå at jenta må flytte, som hun formidler sterkt at hun ikke ønsker. Sikre at endringer i mors fungering kan observeres fortløpende gjennom samarbeid med øvrige instanser og bistå far slik at han ikke står alene.

Det var også eksempler på saker der bekymringen for barnets omsorgssituasjon var knyttet til rus og voldsutøvelse fra en av foreldrene. En begrunnelse for nettverksmøte kunne da være:

Barneverntjenesten vurderer det som utfordrende å skjerme barnet i tilstrekkelig grad. Familienettverk utgjør beskyttelsesfaktorer. Det vurderes at nettverksmøter vil være et hensiktsmessig tiltak for å samle ressurspersoner rundt gutten og benytte disse for å bedre hans omsorgssituasjon på kort og lang sikt.

Eksempler på begrunnelser for familieråd var følgende. Det er behov for å:

- Samle nettverket og vurdere hvilke ressurser nettverket har for å bistå.
- Øke støtten og redusere belastningene familien står i.
- Utforske på hvilken måte nettverket kan støtte far og barna, samt gjenopprette kontakt med mors familie.
- Avklare hvor barnet skal bo

Sammenlignet med begrunnelsene for nettverksmøter, var begrunnelsene for familieråd i noe større grad rettet mot å utforske mulighetene for bistand fra det private nettverket. Nettverksmøtene handlet i tillegg om koordinering av tjenestene og deling av informasjon med både offentlig og privat nettverk.

Målsetting

De fleste familiene hadde flere tiltak, og målsettingene kunne da gå noe over i hverandre for de ulike tiltakene, eller et tiltak hadde flere målsettinger. Målsettingene for nettverksmøtene samsvarer i stor grad med det som fremkom i begrunnelsene for tiltaket, som det at instanser rundt familien er koordinert, og at det gis et helhetlig hjelpetilbud. Formuleringene om målsetting var imidlertid noe mer rettet mot det som skulle være

oppnådd, som at «instansene var koordinert». Målsettingene var også mer eksplisitt formulert til hvordan barn og foreldres situasjon skulle være endret enn begrunnelsene som disse eksemplene illustrerer:

- Gutten har en god skolehverdag og mestrer sosialt samspill. Foresatte, skole, PMTO-veileder, BUP, PPT og barneverntjenesten har et godt samarbeid. Det er god kommunikasjon mellom skole og hjem.
- Gutten får helhetlig oppfølging og mor får tilstrekkelig avlastning.
- Gutten har en bosituasjon han trives med og opplever støtte i hverdagen. Delmål: Gutten blir skjermet for konflikter mellom foreldrene. Nettverk bidrar til positive besøk hos far.
- Jenta har gode sosiale opplevelser og skjermes for mors varierende psykiske helsetilstand.
- Barneverntjenesten samarbeider med mors familie for å sikre at gutten vokser opp i et rusfritt hjem.

Målsettingene for nettverksmøter viste til mål om at det skulle være et godt samarbeid for å bidra til at barnet fikk en bedre oppfølging. Det gjaldt særlig samarbeid mellom foreldre og offentlige instanser. Målsettingene handlet videre om forhold i barnets omsorgssituasjon som det var viktig å endre eksempelvis knyttet til foreldres psykiske helse. Involvering av det private nettverket gjennom nettverksmøter skulle f.eks. bidra til at barnet ble skjermet fra foreldres psykiske problemer.

Gjennomføring

Kartleggingen av mappene viste at det ble avholdt nettverksmøter flere ganger i alle 11 familiene. Det varierte hvem som var til stede, men det var stort sett både offentlig og privat nettverk (utover foreldre) til stede. En eller begge foreldrene var alltid til stede. Noen ganger deltok mors nye samboer der foreldrene ikke bodde sammen. Der privat nettverk deltok var begge foreldrenes familie stort sett representert med besteforeldre og/eller foreldres søsken. I noen møter deltok også venner av foreldrene. Fra det offentlige var det oftest skolen som deltok, men også BUP, PPT og helsesykepleier deltok på flere av møtene. Eksempelvis på et møte deltok skole, PMTO-veileder, mors venninne og samboer. På et

annet møte deltok barnet, mor, fars søster og mors foreldre i tillegg til skolen og helsesykepleier. Det varierte om barnet var deltok i møtet.

Vurdering av virkning

Det er gjennomgående at familiene mottar flere tiltak som er ment å bedre omsorgssituasjonen for barnet. Dette gjør at det er vanskelig å konkludere med hvilke(t) tiltak som har hatt hvilken virkning og bidratt til en endring av barnets omsorgssituasjon.

For å vurdere virkning av nettverksmøter har vi studert barnevernets vurdering og evalueringene i de utvalgte mappene, og vi har registrert hvorvidt barnevernet vurderer at tiltaket har hatt ønsket virkning. I tillegg har vi som forskere gjort en selvstendig vurdering av hvorvidt vi, ut fra den samlede dokumentasjonen som foreligger, vurderer at målsettingen med tiltaket er oppnådd. Vurdering av virkning er altså gjort ut fra det som ble satt som mål for tiltaket når det ble iverksatt, med eventuelle justeringer av målsetting som følge av evalueringer underveis i tiltaket. I barneverntjenestens dokumentasjon kommer det frem at tiltakene i familiene ble evaluert både i samtaler med barn og foreldre og i egne evalueringsmøter, men i flere av sakene ble også nettverksmøtene brukt som en jevnlig evaluering av barnets situasjon.

I de sakene der det har vært nettverksmøter som tiltak vurderte barneverntjenesten at tiltakene bidro til å nå målene eller delvis nå målene. Det beskrives i alle sakene at barnas situasjon er bedret etter at tiltaket ble iverksatt sett opp mot situasjonen i forkant av iverksettelse av tiltak. Gjennomgående dokumenteres det at barna fungerer bedre på skolen etter at nettverksmøter er gjennomført. Eksempelvis i en familie der barnet hadde ADHD, og det hadde vært store konflikter med jevnaldrende og en vanskelig skolehverdag var barneverntjenestens vurdering: «Tiltakene avsluttes da belastningene i familien er noe redusert og det går bedre med barna. Gutten har det bra på skolen og hjemme». Det var flere av sakene som ble avsluttet. Dette gjaldt også i en sak om bekymringen relatert til mors psykiske helse og målsettingen med nettverksmøtene var å lage en sikkerhetsplan og involvere nettverk så far ikke sto alene når moren ble syk. Barneverntjenestens vurdering for henleggelse var bl.a.:

Barneverntjenesten vurderer at jenta har tilstrekkelig oppfølging fra foreldre og skolen. Jenta sier selv hun har det bra. Mor får tett oppfølging fra behandler slik at risikofaktorer knyttet til mors psykiske helse er redusert.

Barneverntjenestens vurdering synliggjør at det er flere tiltak som henger sammen og at de til sammen bidrar til en bedring av barnets omsorgssituasjon. Dette kommer også frem i en situasjon der både mor og barn har psykiske helseutfordringer:

Det vurderes at det ikke lenger er behov for nettverksmøter og PMTO. Besøkshjem og støttekontakt er viktige tiltak for både gutten og moren og videreføres. Moren har behov for veiledning i krevende omsorgssituasjon og familieveiledning videreføres.

I andre saker vurderte barneverntjenesten også at situasjonen var bedret, men at det fortsatt var behov for videre tiltak fra barnevernet. Det gjaldt eksempelvis en situasjon der det hadde vært vold fra far, selv om far flyttet ut: «Gutten trenger fortsatt oppfølging fra psykolog, støtte i skolen og fra nettverket. Nettverksmøter fortsetter for å følge opp guttens omsorgssituasjon». Nettverksmøtene hadde som målsetting å samle ressurspersoner rundt barnet og bedre omsorgssituasjonen. I flere av de sakene der nettverksmøter ble videreført handlet det om barn som var diagnostisert med ADHD. Følgende ble eksempelvis sagt om virkning av tiltaket og innhold i møtet:

Barneverntjenesten vurderer at nettverksmøtene har hatt en avlastende effekt på foreldrene og en samlende effekt på personene rundt gutten. Nettverksmøter videreføres for å sikre god overgang til ny skole. Foreldrene ønsker fortsatt tiltak.

I sakene hvor tiltakene ble videreført var det gjennomgående at foreldrene hadde uttrykt ønske om at tiltakene ble videreført.

Forskernes vurdering av virkning

I kartleggingen av mappene gjorde forskerne en egen vurdering av virkningene av tiltakene. I vurdering av virkning av nettverkstiltak krysset forskerne av for at det hadde ønsket virkning i seks av de 11 sakene. I de andre var ikke vurdering av virkning markert med avkryssing.

Forskerne gjorde også oppsummerende kvalitative vurderinger som gjengis med noen eksempler under. I noen saker vurderte forskerne at det var vanskelig å vurdere tiltakenes virkning:

Det er vanskelig å vurdere om tiltakene har ønsket virkning. Det er en familie som strever, mor med helseutfordringer og en gutt med ADHD som gjør at hun trenger avlastning, og han trenger tett oppfølging.

Som i vurderingene fra barneverntjenesten, peker også forskerne i sine vurderinger på at det er flere tiltak som henger sammen:

Det virker som PMTO har hatt stor betydning og gitt gode verktøy for å møte gutten, og at nettverksmøtene har bidratt til godt samarbeid og forståelse av situasjonen mellom alle parter, og at en jobber i samme retning.

Som dette eksempelet viser, var det også flere vurderinger der det ble konkretisert hvilken betydning nettverksmøtene hadde hatt:

Nettverksmøte fremstår som et nyttig bidrag til at familien jobber i samme retning. Det gir moren oversikt over hvem som gjør hva og at tiltakene henger sammen og at familiemedlemmer også er informert. Det bidrar til at avlastningen fortsetter, og at moren får god støtte.

Forskerne vurderte at nettverksmøtene både hadde bidratt til koordinering av tiltak rundt barnet, men også til at familien fikk informasjon som vurderes å bidra til videre støtte. I noen situasjoner vurderte forskerne at nettverksmøtene hadde vært viktige for å bedre familiens situasjon, og at det ikke var behov for barnevernstiltak videre:

Det virker som nettverksmøtene har bidratt til at nettverk og ulike instanser har kunnet bidra i samme retning og gi gutten og familien den støtten de har hatt behov for i en vanskelig periode særlig på grunn av alvorlige psykiske lidelser hos far. Gutten kan fortsatt ha behov for psykisk helsehjelp og får dette. Det er en åpen dialog i nettverket vedørende behov for støtte, og det virker rimelig at saken er henlagt.

Slik som dette eksempelet viser, kunne barnet fortsatt ha behov for hjelp fra andre instanser selv om barnevernstiltak ble avsluttet. Andre eksempler viste til at selv om familien hadde oppfølging fra flere instanser og barnevernet hadde tiltak inne, bedret ikke situasjonen for barnet seg. Eksempelet under handlet om ei jente der det hadde vært mye konflikter i hjemmet. Foreldrene var skilt. Det hadde vært familieveiledning som reduserte konfliktnivået mellom foreldrene. Nettverksmøter skulle bidra til samarbeid mellom hjem skole, BUP og andre instanser og at det private nettverket ble mer involvert for å finne gode løsninger for jenta.

Jenta er fortsatt lite på skolen, og det synes som at det er en jente med store utfordringer i hverdagen på grunn av psykiske uhelse. Støtten rundt henne ser ikke ut til å være tilstrekkelig.

Slik dette eksempelet viser, var det i flere av familiene sammensatte utfordringer, og det ble vurdert at de eksisterende tiltakene ikke i tilstrekkelig grad bidro til en bedring av barnets situasjon.

Oppsummering

Oppsummert fremstår det som om både foreldre, barneverntjenesten og forskerne vurderer at nettverksmøter har hatt en positiv virkning på flere områder. De har bidratt til koordinering av samarbeid mellom ulike instanser, og at familienettverk har bidratt til avlastning og støtte i vanskelige livssituasjoner. I mange situasjoner er det også vurdert at det har bidratt til positive endringer i barnets situasjon. Det innebærer ikke nødvendigvis at utfordringene blir borte, men de kan være lettere å håndtere. Og i noen situasjoner kan det ha bidratt til at barnevernstiltak ikke lenger anses som nødvendige. Det er samtidig viktig å understreke at alle familiene har mottatt flere tiltak fra barnevernet, og at tiltakene fra barnevernet også virker sammen med oppfølging fra andre instanser.

8. Oppsummerende diskusjon

I den oppsummerende drøftingen tar vi utgangspunkt i prosjektets overordnede hovedproblemstillinger som omhandler innhold og omfang, målgruppe for tiltakene, begrunnelser og virkning av tiltakene og medvirkning. Spørsmålene drøftes i lys av tidligere forskning og trekker veksler på Bronfenbrenners utviklingsøkologiske teori (Bronfenbrenner & Morris, 2006; Gulbrandsen, 2017) og empowermentperspektivet (Askheim, 2012). Avslutningsvis tematiseres hvilke faktorer som kan bidra til å styrke kvaliteten på tiltakene og behovet for videre forskning.

Innhold og omfang av nettverksmobiliserende tiltak

For å kunne si noe om innhold og omfang av nettverkstiltak må en presisere hva som inngår i tiltak som omtales som nettverkstiltak. Som denne studien har vist varierer det hva de ansatte i barneverntjenesten definerer som nettverkstiltak. Mange assosierer det til familieråd, mens de som hadde mye erfaring med nettverksmøter viste til nettverksmøter som nettverkstiltak. I tillegg ble ressurspersoner og familieveiledere i noen kommuner omtalt som nettverkstiltak. Besøkshjem og støttekontakt ble ikke omtalt som nettverkstiltak av informantene, men likevel som tiltak som kunne bidra til å utvide nettverket. I andre studier beskrives også besøkshjem som et tiltak som settes inn for å bedre det sosiale nettverket (Christiansen, 2015c). Når en i barnevernet bruker begreper som nettverkstiltak, nettverksmobiliserende tiltak og nettverksarbeid, kan det derfor variere hva en legger i det.

I litteraturen inndeles nettverkstiltak i direkte og indirekte nettverksintervensjon (Fyrand, 2005). Det å ha et nettverksperspektiv på barnevernets arbeid kan ses som en form for indirekte nettverksarbeid. Med nettverksperspektiv mener vi da det å inkludere nettverket i tenkningen om arbeidet med familien f.eks. når en gjør vurderinger av barnets omsorgssituasjon, hvordan familiens utfordringer forstås, mulige tiltak osv. Selv om flere av de ansatte i barneverntjenesten ga uttrykk for at de så til barnets nettverk når de f.eks. skulle rekruttere besøkshjem, var det flere som pekte på at de i større grad kunne ha inkludert nettverket i barnevernets arbeid. Det at nettverket ikke alltid ble kartlagt, kan også ses som uttrykk for at et nettverksperspektiv ikke alltid var inkludert. Statistikken fra SSB over omfang av nettverkstiltak, viser også at eksempelvis nettverksmøter benyttes i et

begrenset omfang. Dette er i overensstemmelse med tidligere forskning som viser til at nettverkstiltak kan benyttes i større grad enn det gjør (Christiansen, et al., 2015; Oslo Economics, 2017). Studien viser slik at det varierer i hvilken grad barneverntjenesten har et nettverksperspektiv på sitt arbeid med hjelpetiltak. Det å ha et nettverksperspektiv på arbeidet fremstår ikke minst viktig med bakgrunn i at mange familier i kontakt med barnevernet er enslige forsørgere og ofte mangler støtte fra nettverket (Lorentsen, 2021; Storhaug, Kojan & Kvaran, 2012; Westby, 2021).

I denne studien har vi lagt særlig vekt på nettverksmøter som nettverksmobiliserende tiltak. Både statistikk fra SSB og de barnevernsansattes erfaringer viser at bruk av nettverksmøter som tiltak varierer mellom kommuner. Grunnene til at dette varierer synes sammensatt. Begrenset bruk av nettverksmøter, kan noen steder ha sammenheng med at familieråd prioriteres. Det kan også ha sammenheng med ansatte og leders holdning til bruk av tiltaket, slik det også fremgår når det gjelder bruk av familieråd. Holdning til bruk av familieråd hos ansatte har betydning for hvem som får tilbud om familieråd (Dijkstra et al., 2017, Slettebø, et al., 2020; Sundell, 2000). Hvordan undersøkelsen gjennomføres kan også ha betydning for i hvilken grad nettverksmøter ble brukt som hjelpetiltak. Dette beskrives også i tidligere erfaringer fra nettverksmøter (Størkersen, 2011). Dersom en starter med nettverksmøter i undersøkelsesfasen vil både foreldre og ansatte ha erfaring med dette som de kan trekke inn i tiltaksfasen. Begrensninger i tid kunne også ha betydning for at en ikke gjennomførte nettverksmøter ifølge noen. Mens andre mente at nytten ved møtene gjorde at arbeidet totalt sett ikke tok lenger tid. De pekte på at nettverksmøter kunne bidra til at en raskere fikk oversikt over utfordringer og muligheter for støtte. Likevel fremgikk det av intervjuene med ansatte at særlig forarbeidet kunne være tidkrevende, også fordi dette i motsetning til ved familieråd, var noe barneverntjenesten gjorde selv. Det var imidlertid også noen som opplevde det som enklere at barneverntjenesten sto for alt selv. Betydningen av et grundig forarbeid understrekes også i tidligere beskrivelser av nettverksmøter (Nyberg & Bons, 2013; Størkersen, 2011). I en travel hverdag kan mangel på tid kanskje være noe som bidrar til at en ikke arrangerer et nettverksmøte. Mange i barnevernet opplever et stort arbeidspress slik det kommer frem i en studie av turnover i barnevernet (Bufdir, 2022).

Begrensninger knyttet til tid kan også gjelde samarbeidspartnere. Det var imidlertid ikke noen av de ansatte i barnevernet som formidlet at de lot være å arrangere nettverksmøter fordi samarbeidspartnere ikke hadde tid. Noen deltakere, som fastleger, måtte også ha betalt for å møte. Dette var imidlertid heller ikke noe som ble løftet frem som en stor utfordring.

Møtelederfunksjonen ble beskrevet som komplisert, og det ble understreket at det var behov for en særlig kompetanse. Flere av de som var nettverkskonsulenter hadde tatt utdanning innenfor nettverksarbeid. I den svenske litteraturen pekes det på behov for terapeutisk kompetanse og erfaring for å arbeide med prosessorienterte møter og kunne være gode møteledere (Forsberg & Wallmark, 2021c; Svedheim, 1985). I Sverige er det også en lang tradisjon for å bygge opp nettverkslag med ansvar for å lede møtene. Noen barneverntjenester i Norge ser ut til å ha arbeidet med å bygge opp kompetanse innen nettverksarbeid og møteledelse, men det fremstår likevel som sårbart og til dels avhengig av enkeltpersoner. Det at flere av de ansatte tematiserer at det har betydning at saksbehandlere tør å delta på nettverksmøter, kan være uttrykk for at flere ikke har erfaring eller mangler kompetanse på denne møteformen. I intervjuene konkretiseres det ikke hva dette handler om, og de fleste ansatte har antagelig erfaring med ansvarsgruppemøter. Men nettverksmøteformen har en mer åpen og prosessorientert form slik det beskrives både i litteraturen og både ansatte og foreldre formidler. Det kan gjøre det mer krevende både å delta og være møteleder. Både kapasitet og kompetanse kan muligens hindre flere kommuner i å tilby nettverksmøter som hjelpetiltak.

Målgruppe

De ansatte i barnevernet formidlet generelt at nettverksmøter kan være aktuelt for de fleste familier med unntak av situasjoner der det var bekymring for vold eller overgrep og dette ikke var erkjent og i situasjoner der det var alvorlige konflikter i nettverket. Dette er også forhold som oppgis av andre som årsaker til å ikke avholde nettverksmøter (Størkersen, 2011). NTT sin strukturerte møteform ble vurdert som mindre egnet der foreldrene hadde alvorlige psykiske lidelser eller omfattende rusproblemer, og for de familiene som hadde liten struktur i hverdagen (Briseid & Brottveit, 2007). Imidlertid viser andre erfaringer at prosessorienterte nettverksmøter har vært nyttige for familier der problembelastningen har

vært stor og kompleks (Klefbeck & Forsberg, 1992; Størkersen, 2011). I litteraturgjennomgangen handlet flere av eksemplene om ungdom i risiko med eksempelvis høyt skolefravær, utfordringer med sinnemestring, risiko for plassering på institusjon, rusproblemer og dermed forholdsvis omfattende utfordringer (Bons & Nyberg, 2013; Forkby, 2006, 2007; Jensen, 2016). Denne litteraturen peker i retning av at nettverksmøter også er hensiktsmessig i situasjoner der det kan være alvorlig problematikk. Materialet fra både intervjuer med ansatte, foreldre og gjennomgangen av mappene viser at mange av familiene der det har vært nettverkstiltak som ressursfamilier eller nettverksmøter hadde sammensatte utfordringer. Både denne studien og tidligere litteratur viser på denne bakgrunn at nettverksmøter kan være et hensiktsmessig tiltak for familier med sammensatte utfordringer.

I dette prosjektet har målgruppene familier med minoritetsbakgrunn, foreldre med kognitive vansker og fedre også hatt et særlig fokus. Når de ansatte ble spurt spesifikt om nettverksmøter for familier med minoritetsbakgrunn viste de til både gode erfaringer, og at det kunne være spesielle utfordringer med å arrangere nettverksmøter for dem. Det handler særlig om grad av tillit til barnevernet og forståelse av møteformen og at en er avhengig av en god tolk. Utfordringer med bruk av tolk i barnevernet tematiseres i flere studier (bl.a. Berg et al, 2017; Oslo Kommune, Kommunerevisjonen, 2020). Tilgang på gode tolker fremstår som en viktig forutsetning for å benytte nettverksmøter for familier med minoritetsbakgrunn. De ansatte i barnevernet så også utfordringer med bruk av nettverksmøter, dersom foreldrene hadde kognitive vansker. Det kunne gjøre det vanskelig for foreldrene å følge med og at en kunne trække over foreldrenes grenser uten å forstå det. Samtidig mente de at nettverksmøter kunne være nyttige og bidra til økt støtte fra nettverket. En studie om barnevernets arbeid med foreldre med kognitive vansker peker på at det er relativt lite aktiv bruk av nettverk, men at en forklaring kan være at mange har nettverk med få ressurser (Tøssebro et al., 2014). Forfatterne viser videre til at internasjonal litteratur peker på nettverk som en beskyttende faktor for disse familiene. Fedre er den siste av de særlige målgruppene for prosjektet. Det var både mødre og fedre som deltok på nettverksmøtene og informantene vektla å involvere fedrene også mer enn de hadde gjort tidligere. De var samtidig bevisste på at de fortsatt kunne bli bedre på å involvere fedrene. Barnevernets arbeid med disse målgruppene utdypes i prosjektets sluttrapport.

Begrunnelser og virkning av nettverksmøter

Det er komplisert å få kunnskap om sammenhengen mellom problem og løsning, innsats og utfall. Som både tidligere studier (Christiansen et al., 2015), og denne har vist, har de fleste barn med hjelpetiltak flere tiltak fra barnevernet samtidig. Det gjør at det kan være vanskelig å identifisere hvilke tiltak som har hvilken effekt. Det er også andre faktorer som påvirker en families liv, og de kan ha tiltak fra andre tjenester enn barnevernet. Flere av barna hadde fysiske eller psykiske helseutfordringer, og flere hadde diagnoser, eksempelvis ADHD, spiseforstyrrelse, skolevegring og angst. I flere av intervjuene kommer det frem at nettverksmøte ble iverksatt fordi det var et vanskelig samarbeid mellom skole og hjemmet. Foreldrene beskrev også utfordringer i eget liv bl.a. knyttet til rus, psykisk helse og egen oppvekst som gjorde omsorgsoppgaven krevende. Dette peker i retning av at familienes situasjon kan preges av problemer som er sammenvevd og vanskelig å dele opp, og at de gjerne involverer flere aktører og sektorer, slik «wicked problems» beskrives (bl.a. Backe-Hansen et al., 2017; Fauske, et al., 2017; Rittel & Webber, 1973).

Virkingen av tiltak i denne studien er studert kvalitativt gjennom foreldre, barnevernsansatte og forskeres vurderinger. I tillegg er det viktig å ha informasjon om barnets erfaringer angående et tiltaks virkning, hvilket vi forsøker å bringe inn via lignende studier der barn har uttalt seg da vi ikke har lyktes med å rekruttere barn til denne studien. Det er imidlertid også i andre studier, få barn som har uttalt seg om sine erfaringer med nettverksmøter.

Begrunnelsene som ble gitt for nettverksmøtene henger nært sammen med hva som ble vurdert som virkning av møtene. Det var gjennomgående de samme virkningene som ble beskrevet gjennom de ulike kunnskapskildene. Erfaringene fra denne studien viser at nettverksmøter kan bidra til endringer både på mikro og meso nivå. Foreldrene formidlet at de opplevde at det private nettverket ble mer deltagende og stilte opp. Også intervjuer med ansatte og gjennomgangen av saksmapper peker på en økt involvering av familienettverk til bl.a. avlastning og støtte i vanskelige livssituasjoner. I flere av sakene avsluttet barnevernet tiltakene, og der beskrev også foreldre at de opplevde at nettverket ville kunne bidra med videre støtte. Det synes å innebære en økt samhandling på mikronivå og at nettverket tar større ansvar for løsningen av familiens utfordringer. Det er også en av intensjonene med

nettverksmøter (Svedheim, 1985). Andre viser også til at nettverksmøter bidrar til økt sosial støtte for familien (Källberg et al., 2018; Størkersen, 2011).

Både foreldre, barneverntjenesten og forskerne vurderte at nettverksmøter bidro til bedre koordinering og et bedre samarbeid mellom ulike instanser og familien. I flere av familiene var det barn med ulike diagnoser som kunne gjøre skolehverdagen vanskelig, og samarbeidet med skolen ble da særlig viktig. Foreldrene formidlet at nettverksmøtene bidro til at de følte seg mindre alene, og at de fikk bistand til samarbeidet med skolen.

Mesosystemet omfatter forbindelsen mellom miljøer som den enkelte deltar i f.eks. hjem og skole (Gulbrandsen, 2017). Konflikter eller et dårlig samarbeid f.eks. mellom hjem og skole, mesokonflikter, påvirker hovedpersonen negativt og møter mellom det private og offentlige nettverket kan skape ny forståelse (Hjort, 2019; Klefbeck & Ogden, 1995). Andre studier viser også til at nettverksmøter bidrar til bedre samarbeid mellom familien og det profesjonelle nettverket (Briseid & Brottveit, 2007; Forkby, 2006; Källberg et al., 2018; Nyberg & Bons, 2013; Størkersen, 2011). Flere av studiene viser til at både private og offentlige fikk et mer helhetlig bilde av barnets situasjon, flere i det private nettverket ble involvert i løsningen av barnets situasjon, og det skjedde en endring til det bedre for barn og unge som møtene handlet om. Flere studier viser også til at ulike former for nettverksmøter har bidratt til at barn og unge kunne bli boende hjemme, men også til forståelse for behovet for at barn må flytte ut av hjemmet (Briseid & Brottveit, 2007; Forsberg & Wallmark, 2021; Klefbeck et al., 1987 i Klefbeck & Forsberg, 1992).

Selv i de familiene der foreldrene opplevde situasjonen som vedvarende utfordrende, fremsto nettverksmøtet som viktig for foreldrene i vår studien. Foreldrenes opplevelse av støtte var ikke avhengig av at problematikken ble borte. De formidlet positive endringer i situasjonen for barnet, selv om de fortsatt kunne være i en krevende livssituasjon. Flere av familiene hadde hatt nettverksmøter over tid, og de formidlet det som viktig at tiltaket fortsatte. Også i andre studier om hjelpetiltak er det pekt på et behov for hjelp i et langsiktig perspektiv (Christiansen et al., 2015; Lorentsen, 2021). Betydningen av oppfølgende nettverksmøter fremheves også som viktig for å sikre at endringene varer over tid (Forkby, 2006).

Flere forfattere viser til at nettverksmøter gir best resultat med en god balanse mellom privat og offentlig nettverk i nettverksmøtene (Forsberg & Wallmark 2021e; Fyrand, 2005; Hjort, 2019). Som denne studien viser, gjennomføres det også nettverksmøter i barnevernet med få private deltagere. Både foreldre og ansatte viser til at disse møtene kan være nyttige, og at de bidrar til en annen prosess enn ansvarsgruppemøter. Med bakgrunn i litteraturen om nettverksmøter, kan det likevel være grunn til å se på sammensetningen av møtene for å sikre et best mulig resultat.

Nettverkstiltak og medvirkning

Beskrivelsene av nettverkstiltak, som er behandlet i denne studien; ressursperson, naturlige mentorer, familie- og nettverkstiltak som LINK mm og nettverksmøter, fremstår som tiltak som bidrar til å involvere barn, unge og foreldre. Et tiltak som ressursperson, ser ut til å fungere fleksibelt og tilpasses den enkelte familie. Det er likevel bare ansattes vurdering vi har om erfaringene med ressurspersoner, og vi må derfor være forsiktig med å trekke konklusjoner om hvordan det oppleves for barn, unge og foreldre. Ordningen med naturlige mentorer, som er beskrevet i litteraturen, innebærer at en bygger videre på personer i ungdommens nettverk som ungdommene allerede har en positiv relasjon til (Okland & Oterholm, 2022; van Dam et al., 2017).

Nettverksmøter beskrives som en møteform der foreldre opplever at de i større grad får medvirke til sammenligning med f.eks. ansvarsgruppemøter. Foreldrene formidlet at nettverksmøtene bidro til at de i mindre grad følte seg alene, og at de opplevde en anerkjennelse av de utfordringene de sto. Det tyder på at møtene bidro til en opplevelse av empowerment. Dette samsvarer også med andre beskrivelser av nettverksmøter. Der det vises til at nettverksmøter er en møteform som kan bidra til at mennesker får mer kontroll og styring over eget liv og empowerment (Källberg et al., 2018, s. 39). Ansvaret for løsningen legges i større grad til nettverket (Svedheim, 1985). Nettverksmøter bygger på en tenkning om at barn, unge og foreldre og deres nærmeste både offentlig og privat nettverk er viktige for å finne de beste løsningene. Det innebærer et demokratisk aspekt ved at hovedpersonen er delaktig (Källberg, et al., 2018; Størkersen, 2011). Ansatte i vår studie understreker samtidig at nettverksmøter er et tiltak som må være frivillig, og at ikke alle familier ønsker nettverksmøter, og det kan være utfordringer relatert til samtykke til nettverksmøter og

andre barnevernstiltak. Familier kan si ja til tiltak de ikke ønsker, for å ha en god relasjon til barnevernet. Det er likevel flere beskrivelser i mappegjennomgangen av at foreldre ber om at nettverksmøter fortsetter som tiltak lenger enn det barneverntjenesten mener er nødvendig. Noe som kan tyde på at møtene er noe de ønsker, og at de oppleves som hjelpsomme.

Hovedsakelig formidler de få ungdommene, som har deltatt i evalueringer av nettverksmøter, en positiv opplevelse av møtene, og at det har bidratt til endring (Forkby, 2006; Nyberg & Bons, 2013). Det vises også til at ungdommene blir mer engasjert i egen problemløsning (Døsvik & Finseraas 2005). Ungdom opplever også å nå frem med sine interesser i nettverksmøtene (Forkby, 2006, 2009). Likevel peker våre informanter på at det er viktig hvordan møtet forberedes og ledes for at ungdom skal medvirke på en hensiktsmessig måte. Det formidles både fra informantene i denne studien og andre at nettverksarbeid krever en etisk varsomhet for ikke å bli en skjult maktutøvelse (Forkby, 2006, 2009; Jensen, 2016). I vår studie var det ansatte som viste til at de hadde erfart at nettverksmøter fungerte godt der ungdom ble aktivt involvert i planleggingen av møtene. Det er imidlertid også eksempler på at ungdom kan oppleve det flaut å være i fokus for møtet og bekymre seg for hva andre familiemedlemmer vil synes om det de sier (Bakketeig, 2015b). Dette understreker betydningen av en god forberedelse, som også andre trekker frem (Nyberg & Bons, 2013). I vår studie har vi ikke intervjuet barn og ungdom, og det varierte om de deltok i møtene ifølge foreldre og ansatte. Barn og unge har rett til medvirkning i barnevernets arbeid. Det er vanskelig ut ifra data i denne studien å fastslå om de har hatt anledning til å medvirke i tilstrekkelig grad. Både foreldre og ansatte formidler at de drøfter møtene med barna og ungdommene, selv om de ikke alltid deltar. I en studie om hjelpetiltak generelt formidlet ungdommene at de ikke alltid visste hvilke typer møter de deltok i. Ungdommene formidlet samtidig at de ble hørt, og at de opplevde at deres mening ble tillagt vekt. Det etterlyses imidlertid mer kunnskap om innholdet i det barnevernet snakker med barna om (Bakketeig, 2015 a, b).

Hva kan bidra til å styrke kvaliteten?

Oppsummert fremstår nettverkstiltak å være hensiktsmessige hjelpetiltak i barnevernets arbeid, og at det kan benyttes i større utstrekning enn i dag, slik også tidligere forskning har

pekt på (Christiansen, et al., 2015; Oslo Economics, 2017). Barnevernsreformen skal bidra til å styrke arbeid med forebygging og tidlig innsats. Her vil økt bruk av nettverkstiltak kunne være et viktig bidrag.

Det synes å være flere grunner til at bruk av tiltakene varierer. Det varierer blant annet hvilke tiltak den enkelte kommune har utviklet og bygget opp kompetanse på. Når det gjelder nettverksmøter kan det handle både om holdninger, erfaring, kompetanse, tid og organisering med hensyn til hvor mye dette benyttes. Det kan se ut til å være behov for å styrke kompetanse om nettverksmøter generelt og om møteledelse spesielt i flere tjenester. Det vil være viktig for å gjøre bruk av nettverksmøter mindre avhengig av enkeltpersoner, slik det kan se ut til å være. Det kan også være nyttig å se arbeid med nettverksmøter i større grad i sammenheng med bruk av familieråd og hvordan disse tiltakene kan supplere hverandre. Det at noen tjenester benytter nettverksmøter over år, mens andre i mindre grad benytter dette tiltaket kan henge sammen med alle faktorene som er beskrevet, og vil være viktige å se på dersom en skal videreutvikle nettverksarbeidet. Arbeid med nettverkstiltak som hjelpetiltak bør også ses i sammenheng med utviklingen av grunnmodellen for hjelpetiltak⁹.

Ansatte som hadde erfaring med både nettverksmøter og familieråd, pekte på noen viktige forskjeller. Nettverksmøter involverer både barneverntjenesten og offentlige instanser gjennom hele møtet. Mens i familierådet er disse ikke til stede i familiens drøfting. Nettverksmøter kan derfor legge til rette for andre drøftinger mellom privat og offentlig nettverk enn i et familieråd. Der det er viktig at privat og offentlig nettverk er deltakende i en felles prosess, kan det være fordeler med nettverksmøter. Der prosessene mellom medlemmene i det private nettverket er mer i forgrunnen, kan disse få en større plass i et familieråd. Begge møteformene synes å bidra til økt involvering av privat nettverk.

Et tiltak som ikke er særlig benyttet i Norge er ulike mentorordninger. Det er imidlertid norske tiltak som kan ha likhetstrekk med mentorordninger. LINK-tiltaket og Gartnerhaugen i Trondheim arbeider med ungdommenes nettverk. DUE (Der ungdom er) er et bo- og

⁹ https://ny.bufdir.no/fagstotte/produkter/grunnmodell_for_hjelpetiltak_i_barnevernet/, lesedato 23.1.23

nærmiljøtiltak som tilbys ungdom mellom 16 og 23 år i Bergen¹⁰ og Bodø¹¹. Tiltaket er ikke bare rettet mot unge med barnevernsbakgrunn, men unge som kan ha behov for institusjonsopphold, støtte i overgang til egen bolig eller andre utfordringer. Ungdommene får oppfølging av en egen koordinator som også har kontakt med familie og nettverk. Med tanke på hvilken betydning sosial støtte har for menneskers livskvalitet, kan det være aktuelt å se nærmere på ulike mentorordninger også i relasjon til disse tiltakene som kan ligne og allerede eksisterer i Norge. Her er også Nattergalen et eksempel på en mentorordning som er positivt evaluert uten at det er et barnevernstiltak. Ulike mentorordninger benyttes i større utstrekning særlig i USA og overfor unge i fosterhjem og har vist seg å bidra positivt i utviklingen av ungdommens helse, utdanning og tilgang på ressurser (bl.a. Ahrens et al., 2011; Thomson et al., 2016). En antar at det å bygge på ungdommens eksisterende støttesystem vil kunne bidra til et mer langvarig engasjement (Cox, 2005).

Behov for videre forskning

Det er få evalueringsstudier av nettverkstiltak, særlig der barn og unge får formidlet sitt syn på tiltaket. Selv om det er komplisert å evaluere virkningene av enkelttiltak, er det likevel viktig å få mer systematisert kunnskap om ulike typer tiltak som benyttes i dag som bruk av ressurspersoner, mentorlignende tiltak som DUE, og også nettverksmøter. Det gjelder ikke minst barn og ungdoms erfaringer, men også andre deltakere fra det private nettverket og tiltaksutøvernes synspunkter.

Det er flere situasjoner der det kan være aktuelt å trekke inn nettverket mer systematisk og evaluere virkningene av dette. Det gjelder i situasjoner ved tilbakeføring av omsorg til foreldre. Da kan både barn, foreldre og nettverk ha særlig behov for støtte, men ha et komplisert forhold til barnevernet. Flere unge med barnevernsbakgrunn opplever ensomhet i overgangen til voksenlivet (bl.a. Paulsen, 2016; Tysnes, 2014). Også på dette området kan et økt fokus på nettverksarbeid være relevant med påfølgende forskning om erfaringene med dette.

¹⁰ <https://www.veiviseren.no/forstaa-helheten/eksempler-og-erfaringer/duer-der-ungdom-er>, lesedato 23.1.23

¹¹ <https://bodo.kommune.no/duer/category1734.html>, lesedato 23.1.23.

Etiske spørsmål knyttet til involvering av nettverk og ulike former for nettverkstiltak i en slik kontekst som barnevernet utgjør, er det mindre forsket på. Dersom arbeidet med å involvere familiers nettverk, skal styrkes, er det også viktig å styrke kunnskap om etiske spørsmål knyttet til barnevernets utøvelse av makt, men også maktforskjeller i familie og nettverk og deres muligheter for medvirkning.

For å få en mer utfyllende kunnskap om hva barneverntjenesten benytter av nettverkstiltak, vil det være nyttig å drøfte praksis om hva som registreres som nettverkstiltak og kanskje også utvide registreringskategoriene hos SSB.

9. Referanser

- Ahrens, K. R., DuBois, D. L., Garrison, M., Spencer, R., Richardson, L. P., & Lozano, P. (2011). Qualitative exploration of relationships with important non-parental adults in the lives of youth in foster care. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 1012-1023. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.01.006>
- Andenæs, A. (2004). Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid*, 24(1), 19-33. (14 s.)
- Andenæs, A. (1996). *Foreldre og barn i forandring*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Andreassen, T. (2003). *Behandling av ungdom i institusjoner: hva sier forskningen?* Kommuneforlaget.
- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Backe-Hansen, E., Smette, I., & Vislie, C. (2017). *Kunnskapsoppsummering. Vold mot barn og systemsvikt*. Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- Bakketeig, E. (2011) (Red.). *Gjensidig trivsel, glede og læring. Evaluering av mentorordningen «Nattergalen»*. NOVA rapport 26/11.
- Bakketeig, E. (2015a). Ungdoms erfaringer med hjelpetiltak. I Christiansen. *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus*. Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse.
- Bakketeig, E. (2015b). Ungdoms opplevelse av medvirkning. I Christiansen *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus*. Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse.
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester av 17. juli nr. 100.
- Barnevernsloven (2021). Lov om barnevern av 18. juni 2021 nr. 97.
- Braun, V. & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016). Retningslinjer om hjelpetiltak, jf § 4-4, rundskriv Q-0982.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M.D., Garvik, M., Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter, innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Briseid, K. & Brottveit, Å. (2007). *Stram struktur: Styrke eller svakhet? - En underveisevaluering av prosjektet Nettverksterapeutisketiltak (NTT) i barnevernet*. Rapport 2007/ Diaforsk.
- Bronfenbrenner, U. & Morris P. A. (2006). The bioecological model of human development. I R.M. Lerner & R.M. Damon (red). *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*. s. 793-828. Wiley.
- Bufetat region øst (2008). *Sluttrapport NTT prosjektet. Nettverksterapeutiske tiltak 2004-2007*. Bufetat.
- Christiansen, Ø. (2015a). *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus*. Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse.
- Christiansen, Ø. (2015b). Bakgrunn. I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. *Forskningskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Christiansen, Ø. (2015c). Er hjelpetiltakene til hjelp? I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. *Forskningskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, RKBU Vest.

- Christiansen, Ø. (2015d). Hvilken hjelp til hvilke problemer? En nærstudie av barnevernets hjelpetiltak. I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. *Forskingskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskingskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Cox, K. F. (2005). Examining the Role of Social Network Intervention as an Integral Component of Community-Based, Family-Focused Practice. *Journal of child and family studies*, 14(3), 443-454. <https://doi.org/10.1007/s10826-005-6855-1>
- Dijkstra, S., Creemers, H. E., Asscher, J. J., Dekovic, M. & Stams, G. J. J. M. (2017). Family group conferencing in Dutch child welfare: Which families are most likely to organize a family group conference? *Children and Youth Services Review*, 83, 255-263.
- Dimmen, S.A. & Trædal, F. (2013). Fosterhjemsplassing i slekt og nettverk – Handlingsrom og dilemmaer. *Tidsskriftet for Norges barnevern*, s. 158-173. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2013-03-04>
- Drange, N.E., Hernæs, Ø.M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O. & Slettebø, T. (2021). *Rapport fra delprosjekt 1: Beskrivende analyser – Barn og familier i barnevernet*. Frischsenteret.
- Døsvik, T. & Finseraas, E. (2005). FLIPOVER – en handlingsorientert nettverksmetode. I L. Schjelderup, C. Omre & E. Marthinsen. *Nye metoder i et moderne barnevern*. Fagbokforlaget.
- Einarsson, H. (2002). *Familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosess*. NOVA 9/02
- Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet. Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene Forskning*. 10, 2 s. 45-58.
- Forkby, T. (2006). *Sosialt nätverksarbeite: Alliansbildning, makt och retorik*. FOU i Väst. www.fouivast.com/download/18.../socialt_natverksarbete.pdf, 2007.
- Forkby, T. (2009). The power of ethics of social network intervention in working with at-risk youth. *Child Adolescent Social Work Journal*, 26, s. 545-560 (2009). <https://doi.org/10.1007/s10560-009-0186-9>
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021). *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021a). Grunnleggende system- og nätverksteori. I G. Forsberg & J. Wallmark. *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021b). Systemteorins fortsatta utveckling – observatören som medskapare. I G. Forsberg & J. Wallmark. *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021c). Nätverkslag och mötesperspektiv I G. Forsberg & J. Wallmark. *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021d). Strukturorienterade nätverksmöten. I G. Forsberg & J. Wallmark. *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021e). Mobilisering – om vägval vid förberedelse av nätverksmöten. I G. Forsberg & J. Wallmark. *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L. M. (2017). *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Universitetsforlaget.
- Havnen, K. J. S. & Christiansen, Ø. (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd – erfaringer og effekter*. Regionalt kunnskapscenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse.

- Herland, M., Syrstad, E., Oterholm, I., Paulsen, V. (2023). *Besøkshjem og støttekontakt. Delrapport 2 virkning av hjelpetiltak i barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning/VID (under arbeid)
- Hiles, D., Moss, D., Wright, J., & Dallos, R. (2013). Young people's experience of social support during the process of leaving care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 2059-2071. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.10.008>
- Hjort, E. (2019). *Att arbeta med det större systemet: Feedback-informerad terapi och nätverksterapi inom socialtjänsten*. Examensuppsats psykoterapiprogrammet inriktning familjeterapi. Linköpings universitet.
- Hjort, E. (2022). Digitalt nätverksarbete i pandemins tid. *Fokus på familien*, 1, 43-54.
- Hjort, E. & Holst, B. (2021). Nätverkslag inom socialtjänsten – en praktik förankrad i teori. I Forsberg, G. & Wallmark, J. (2021). *Nätverksboken: om mötets möjligheter*. Liber.
- Holtan, A., Thørnblad, R. & Skoglund, J. (2020). *Slektsfosterhjem. Mellom barnevern og familie*. Gyldendal Akademisk.
- Hyrve, G. (2005). Meldingsmøte. I L. Schjelderup, C. Omre & E. Marthinsen. *Nye metoder i et moderne barnevern. Fagbokforlaget*.
- Jensen, G. (2016). Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 3-4, 304-320.
- Jessen, J. T., Gundersen, T. & Hynek, K. A. (2018). *Evaluering av Nattergalen – en oppfølgingsstudie*. NOVA rapport nr. 2 /18.
- Klefbeck, J & Ogden, T, (1995). *Nettverk og økologi. Problembelastende arbeid med barn og unge*. TANO
- Klefbeck, J. & Forsberg, G. (1992). Erfaringer og eksempler fra nettverksprosjektet i Botkyrka. I Fyrand, L. (Red.). *Perspektiver på sosialt nettverk*. Universitetsforlaget.
- Kojan, B.H. & Storhaug, A.S. (red.) (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Institutt for sosialt arbeid.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). Det kvalitative forskningsintervju. Gyldendal akademisk.
- Källberg. M. M., Eriksson, K.H., Ström, M. & Tenerez, B. (2018). *Engagerande nätverksmöten*. Studentlitteratur.
- Lorentsen, A. B. (2021). *Hverdagslivsperspektiv i barnevernet? En kvalitativ studie av mødres erfarte hverdagsliv*. PhD avhandling UiT.
- Neumann, C. B. (2010). Evaluering av et hjemmebasert hjelpetiltak. AFI-notat 1/2010.
- Nyberg, E. & Bons, T. (2013). *Med mobilisering i fokus – röster om nätverksarbete. En ny rapport om mobilisering till nätverksmöten*. FoU Södertörns skriftserie 118/13.
- Okland, I. & Oterholm, I. (2022). Strengthening supportive networks for care leavers: A scoping review of social support interventions in child welfare services. *Children and Youth Services Review* 138, 106502 <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106502>
- Oslo Economics (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet*. Rapport 1.
- Oslo Kommune, Kommunerevisjonen (2020). Barneverntjenestens bruk av tolketjenester. Bydel Grorud og Bydel Søndre Nordstrand, rapport 8.
- Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Norges barnevern*, 93(1), 36-51.

- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J., & Caspersen, J. (2020). *Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av unge med barnevernerfaring*. NTNU Samfunnsforskning.
- Prop. 106 L (2020-2021). Endringer i barnevernloven. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Qvale, K. (1993). *Nettverksprosjektet i Barnevernets regi Resursmobilisering – samarbeidsmodeller*. Bydel Sogn og Bydel Stovner.
- Paulsen, V., Aune, J. A., Melting, J. K., Stormyr, O., & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(2), 84-94. doi:10.18261/issn.1891-1838-2017-02-02
- Rittel, Horst W.J. & Webber, Melvin M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences*, 4, 155-169.
- Schjelderup, L., More, C. & Marthinsen, E. (2005). *Nye metoder i et moderne barnevern*. Fagbokforlaget
- Schellenberg, L. (2011). Oppstartsmøter og brukermedvirkning. I Aamodt et al. *Samhandling mellom barnevern og BUP. Kunnskapsutvikling i praksis*. Gyldendal.
- Seikkula, J. (2012). *Åpne samtaler*. 2. Utg. Universitetsforlaget.
- Sentio Research (2019). Bruk av familieråd i vold og høykonfliktsaker. Evaluering av et samarbeidsprosjekt /pilot mellom fem kommuner og Bufetat region Øst.
- Skilbred, D. & Havnen, K. J. S. (2015). Råd og veiledning som hjelpetiltak. I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, RKBU Vest.
- Slettebø, T., Paulsen, V., Christoffersen, H., & Aadnanes, M. (2020). Familieråd i barneverntjenestens arbeid med akuttsaker. Delrapport fra prosjektet «Familieråd når det haster med å finne en løsning». VID vitenskapelige høgskole/NTNU Samfunnsforskning.
- Slettebø, T., Paulsen, V., Christoffersen, H., & Aadnanes, M. (2021). *Familieråd når det haster: En studie av akutt familieråd i den kommunale barneverntjenestens arbeid med hastesaker*. VID vitenskapelige høgskole/NTNU Samfunnsforskning.
- Slettebø, T., Paulsen, V & Axberg, U. (2022). *Journalstudie av ordinære akuttvedtak og akutt familieråd i barnevernet. En kartlegging av 329 akuttsaker i barnevernet*. VID/NTNU Samfunnsforskning
- Storhaug, A. S., Kojan, B. H. & Kvaran, I. (2012). Enslige mødre i kontakt med barnevernet. *Fontene forskning*, 5(2), 4-17.
- Størkersen, L. (2011). Nettverksmøter som hjelpetiltak i barneverntjenesten. I Aamodt et al. *Samhandling mellom barnevern og BUP. Kunnskapsutvikling i praksis*. Gyldendal.
- Sundell, K. (2000). Family Group conferences in Sweden. I G. Burford & J. Hudson. *Family Group Conferencing*, Routledge.
- Svedheim, L. (red.) (1985). *Nätverksterapi teori och praktik*. Carlssons.
- Thompson, A. E., Greeson, J. K. P., & Brunsink, A. M. (2016). Natural mentoring among older youth in and aging out of foster care: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 61, 40–50. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.12.006>
- Tjelflaat, T. & Ulset, G. (2008). *Vekst – Ivaretagelse – Trivsel. Evaluering av VIT – et hjelpetiltak i barneverntjenesten i Ålesund kommune*. NTNU Samfunnsforskning rapport nr. 13 2008.

- Tysnes, I. B. (2014). *Ungdommenes opplevelse av plassering, opphold og ettervern: en studie av institusjonsplasseringer etter lov om barneverntjenester § 4.24*. PhD. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Tøssebro, J., Midjo, T., Paulsen, V. & Berg, B. (2014). *Foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning AS.
- Ulset, G., Thoresen, S., Thaulow, K., Melby, L., Bruteig, R. & Paulsen, V. (2023). *Barn og unges medvirkning i spesialiserte hjelpetiltak. En kvalitativ studie av PMTO, MST og FFT*. NTNU Samfunnsforskning.
- van Dam, L., Neels, S., de Winter, M., Branje, S., Wijsbroek, S., Hutschemaekers, G., ... Stams, G. J. (2017). Youth initiated mentors: Do they offer an alternative for out-of-home placement in youth care? *The British Journal of Social Work*, 47(6), 1764–1780. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx092>
- Vik, S. (2009). Familieråd i Norge: fra trylleformel til realisme. *Tidsskriftet Norges barnevern* (3), 172-182.
- Visscher, L., Jansen, D.E.M.C., Scholte, R.H.J., van Yperen, T.A., Evenboer, K.E., & Reijneveld, S.A. (2022). Elements fo care that matter: perspectives fo families with multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 138, 106495 <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2022.106495>
- Westby, L.C. L. (2021). *Sårbare barnefamiliers erfaringer fra møter med Norsk barnevern – en narrativ studie*. PhD Høgskolen i Innlandet.
- Aamodt, L. et al. (2011). *Samhandling mellom barnevern og BUP. Kunnskapsutvikling i praksis*. Gyldendal.

Vedlegg 1 Intervjuguide leder/saksbehandler/kontaktperson i barneverntjenesten

Noen spørsmål vil være mer aktuelt til ledere, andre til saksbehandler/kontaktperson. Hvilke spørsmål som er aktuelle vil også avhenge av hvilke tiltak de har erfaring med.

Kjennetegn ved familier som mottar hjelpetiltak i barnevernet

- Hvilke problemer og utfordringer er vanlige i familiene som mottar hjelpetiltak, og hvilken alvorlighetsgrad har disse utfordringene?
- Er det noen grupper hvor dere møter større utfordringer i tiltaksarbeidet enn ellers?
- Hvilke hjelpetiltak er mest vanlige?
- Er det tiltak dere savner?

Innhold i og gjennomføring av tiltaksarbeidet

- Hva vil dere si er de mest brukte tiltakene i deres tjeneste, hvilken problematikk er disse rettet mot og hva er innholdet i dem?
- Hvordan besluttes det hvilke tiltak som skal iverksettes?
- Hvordan planlegger dere gjennomføring av tiltakene når de iverksettes?
- Hvordan jobber dere med tiltaksplaner og evaluering av tiltakene?
- Hvordan tilpasses tiltakene individuelt og hvordan ivaretas hjelpebehovet til familien helhetlig?
 - Er det noen familier/saker som krever en annen tilrettelegging eller tilnærming?
 - Stikkord: Kort botid i Norge/innvanderbakgrunn/kognitive vansker etc?
 - (Kultur)sensitivitet – hvordan tilrettelegges/tilpasses tiltak?
- Hvordan jobber dere med tverretattlig samarbeid?
- Kan dere si noe om tiltaksarbeid som barneverntjenesten selv følger opp og tiltaksarbeid dere henter inn eksternt? Hvordan fordeler internt og eksternt tiltaksarbeid seg?
- Er tiltakene omfattende nok?
- Hva kan dere si om omfang, varighet og forebyggende virkning av tiltaksarbeidet?

Medvirkning

- Hva kjennetegner tiltaksarbeid der man får til godt samarbeid?
- Hvordan jobber dere for å ivareta medvirkning i valg av tiltak, under oppfølgingen og etter tiltaksslutt?
- Hvordan jobber dere for å involvere både mødre, fedre og barna i hjelpetiltaket?

Virkning av tiltakene

- Hvordan jobber dere med evaluering av hjelpetiltakene?
- Hva er deres oppfatning av hva som virker?
- Hvordan oppfatter dere at familiene er fornøyd med hjelpen de har fått?
- Hvordan kan kvaliteten på tiltaksarbeidet bli bedre?
- Hvordan avsluttes tiltak?

- Involvering av foreldre og barn/unge?
- Informasjon til samarbeidspartnere som skole etc?

Hjelpetiltaksarbeid i minoritetsfamilier

- Hvilke tiltak er etter deres forståelse mest brukt i barnevernssaker der familien har minoritetsetnisk bakgrunn? Og hvilke behov adresserer disse tiltakene?
- Opplever dere å se andre behov hos barn og foreldre med minoritetsetnisk bakgrunn enn i familier med majoritetsetnisk bakgrunn, og i så fall hvilke?
- Har dere behov for/utviklet tiltaksapparat dere mener er tilpasset spesielle behov hos denne gruppen barn og foreldre? I så fall, hvilke og hva er begrunnelsene for et slikt tiltaksapparat?
- Jobbere/tenker dere annerledes i møte med minoritetsfamilier enn i møte med majoritetsfamilier? I så fall, hvordan?
- Hvordan jobber dere med tillits- og relasjonsbygging, og jobber dere med dette på en annen måte enn i møte med minoritetsetniske familier? I så fall, hvorfor, hvordan?

Kultur-, kjønn- og klasse-perspektiver

- Hva legger dere i begrepet kultursensitivitet? Hva med kulturkompetanse?
- Jobber dere opp mot rasisme og diskriminering, og i så fall på hvilken måte? (ev. hvorfor ikke?)
- Hvilke sosioøkonomiske og helsemessige situasjoner opplever dere at de minoritetsetniske familiene dere møter lever i?
- Ser dere likheter og ulikheter langs disse aksene (sosioøkonomisk og helsemessig) mellom minoritetsfamilier og majoritetsfamilier, hvilke?
- Hvilken betydning har kjønns- og likestillingsperspektiv i arbeidet med både minoritets- og majoritetsfamilier? Samarbeid med mødre og fedre?
- Opplever dere kommunikasjonsutfordringer i møte med minoritetsetniske familier, og i så fall hvordan arter disse seg? Hva med majoritetsetniske familier?
- Bruk av tolk

Hjelpetiltaksarbeid hvor foreldre har kognitive vansker

- Kan dere fortelle om arbeidet med foreldre med kognitive vansker? Et typisk eksempel?
- Hvilke utfordringer ser dere i familier hvor foreldrene har kognitive vansker?
- Er det hjelpetiltak som dere tenker er særlig egnet overfor foreldre med kognitive vansker?
- I hvilken grad brukes besøkshjem, støttekontakt, COS-P
- I hvilken grad jobbes det med nettverk overfor denne foreldregruppen?
- Hvordan tenker dere rundt tidsaspekt på tiltakene? Er det kortvarige/langvarige tiltak som iverksettes? Tenkes det annerledes rundt tidsaspektet når foreldrene har kognitive vansker?

Spesielt om samarbeid med fedre/mødre

- Involveres både mødre og fedre i barnevernets arbeid
- Er det spesielle hensyn/utfordringer i arbeidet med å involvere fedre, evt. involvere den barnet ikke bor hos?

Om konkrete tiltak (delprosjektene)

Spørsmålene vil ikke stilles til alle, men de som de er aktuelle for.

Pålagte hjelpetiltak

- Hvilken erfaring har dere med pålagte hjelpetiltak?
- Hvilke tiltak har vært pålagt? Hvordan har disse fungert?
- Hva kan identifiseres som utfordringer og begrensninger (strukturer, lovverk, praksis, ideologi og verdier) ved pålagte hjelpetiltak?
- Hvordan jobbes det med motivasjon hos foreldre/barn, og hvorvidt påvirker (opplevd) motivasjon hvordan tiltakene fungerer?
- Hvordan fungerer pålagte tiltak som retter seg mot unge med alvorlige atferdsvansker og/eller gjentatt kriminalitet? Og hvordan fungerer foreldrestøttende tiltak dersom det er motstand/ikke ønskelig fra ungdommen selv?
- Er det noen felleskjennetegn ved familienes situasjon og barnevernets arbeid (hvilke tiltak som har iverksatt og hvordan disse har fungert) før pålegg om hjelpetiltak vedtas?

Besøkshjem/støttekontakt

- I hvilke situasjoner settes brukes støttekontakt og besøkshjem? Var det andre tiltak som ble vurdert? Hvilke målsettinger er vanlige ved bruk av støttekontakt/besøkshjem?
- Kan du fortelle om en typisk situasjon der støttekontakt/besøkshjem ble brukt?
- Hvordan evalueres tiltaket? Oppnå målsettingene?
- Hvordan rekrutteres støttekontakt/besøkshjem? Krav til faglige kvalifikasjoner?
- Godkjenningssprosess? Kvalitetssikring? Opplæring? Oppfølging?
- I hvilken grad brukes nettverk og slekt som besøkshjem/støttekontakt, evt. begrunnelse?
- Hva er fordelene og hva er utfordringene ved å inngå oppdragsavtaler med nært nettverk eller familiemedlemmer?
- Hvordan samarbeider barn/ungdom/foreldre og støttekontakt/besøkshjem?
- Hvordan opplever dere samarbeidet mellom saksbehandler- og besøkshjem/støttekontakt og barnet/familien?
- Anvendes det gruppetiltak (både besøkshjem/støttekontakt)? Hvilke erfaringer har dere med det?

Nettverksarbeid

- Hvordan arbeider dere med barn/unge/foreldres nettverk?
- Kartlegger dere nettverket og mulige støttende ressurser/belastninger for barn/unge/foreldre? Er det en del av undersøkelse/tiltak?
- Hvilke typer nettverkstiltak bruker dere? I hvilke situasjoner/problemer settes nettverkstiltak inn, med hvilken hensikt, og hvordan fungerer de? Hvilke faser i barnevernssaken?
- Er det tiltak barneverntjenesten utøver selv eller bruker dere eksterne nettverkstiltak? Hva er evt. begrunnelsene for å gjøre det selv, bruke eksterne, hva er erfaringene?
- I hvilken grad bidrar nettverksmobiliserende tiltak til måloppnåelse/endringer i barnets omsorgssituasjon slik saksbehandlere erfarer det?
- Er det spesielt dedikerte ansatte som driver nettverksmøter mm?

Cos-P

- I hvilken grad benytter dere COS-P veiledning barnevernkontor?
- Hvem gjennomfører COS-P veiledning? (ansatte ved BV eller eksterne veiledere, familieteam etc.?). Hva slags opplæring har de?
- I hvilke situasjoner bruker dere COS-P? Hva kjennetegner målgruppen for deltakelse i COS-P veiledning? Kan du fortelle om en typisk familie?
- Hva er målsetting ved å bruke COS-P, foreldre med minoritetsetnisk bakgrunn, foreldre med kognitive vansker?
- Hvordan gjennomføres vanligvis veiledningen (enkeltvis, parvis, grupper)
- Hvordan evalueres tiltaket, oppnås målsettingene?
- Hva er styrker og svakheter ved denne metodikken?
- Hva slags oppfølging får foreldre i etterkant av COS-P veiledning? (samhandler de profesjonelle der det er eksterne veiledere? Tas tematikk fra COS-P inn i samtaler med saksbehandler?)
- Hvordan ser dere på COS-P i forhold til andre foreldreveiledningstiltak?

Vedlegg 2 Intervjuguide foreldre

Hvilke spørsmål som stilles vil være avhengig av hvilke tiltak familien har hatt.

Erfaringer med hjelpetiltak

- Hva var etter deres syn grunnen til kontakten med barnevernet?
- Hvilke behov opplevde dere å ha, og hvordan opplevde dere at disse ble møtt?
- Hvilken informasjon fikk dere om barnevernet, hvilken hjelp de kunne gi og hvilke rettigheter dere hadde?
- Hvordan er samarbeidet med kontaktperson/saksbehandler?

- Hva slags hjelpetiltak fikk dere fra barnevernet?
- Opplevdes tiltaket som frivillig, ønsket, «frivillig tvang»?
- På hvilken måte ble dere involvert eller fikk påvirke hjelpen dere mottok? Arbeid med tiltaksplan?

- Kan dere fortelle om erfaringer knyttet til hjelpetiltaket (konkretisere ut ifra tiltaket) dere fikk?
 - Lenge nok?
- For lenge/for omfattende? Hva var hensikten med tiltaket?
- Hvor lenge varte tiltaket?
 -
- Er du fornøyd/misfornøyd med tiltakene du har fått.
 - Opplever du at de bidrar til at situasjonen for deg/dere og barna blir bedre?
- Var det noe dere synes burde vært annerledes i møte med barnevernet?

Spørsmål til mødre/fedre

- I hvilken grad involveres du i diskusjoner med barnevernet om aktuelle hjelpetiltak?
- Opplever du at du og din partner/tidligere partner involveres i samme grad?
 - Har du eksempler på forskjeller/likheter
- Opplever du at barnevernet foreslår hjelpetiltak som er rettet både mot deg og din partner/tidligere partner? (be om eksempler/konkretiseringer eventuelle begrunnelser).
- Hva har betydning for deg i møte med barnevernet når aktuelle hjelpetiltak drøftes?
- Hvordan opplever du samarbeidet med barnevernet?

Pålagte hjelpetiltak

- Kan du fortelle om erfaringer med tiltaket?
- Hvordan var det å starte opp med noe du ikke var enig i. (evt. ungdommen ikke var enig i)
- Hvordan har det fungert, har det bidratt til endring av situasjonen?
- Hvordan er tiltaket evaluert?
- Hvordan har samarbeidet med barneverntjenesten vært?

Støttekontakt

- Hva var bakgrunnen for at barnet ditt/deres fikk støttekontakt? Hvordan opplevde du/dere at tiltaket støttekontakt ble iverksatt? Hva var hensikten med støttekontakten?
- Hvordan opplever du at barnets/ungdommen har det sammen med støttekontakten sin? Får du/dere vite hva de skal gjøre sammen/hva de har gjort sammen? Har dere kontakt ut over avtalte tidspunkt?
- Hvor lenge har det vart? Hvordan er det evaluert?
- Fungerer det etter hensikten?

Besøkshjem

- Hva var bakgrunnen for at barnet ditt/deres fikk besøkshjem? Hva tenker du om dette? Hvordan opplevde du/dere at tiltaket besøkshjem ble iverksatt?
- Hvordan tror du barnet/ungdommen opplever helgene i besøkshjemmet?
- Hvilken informasjon pleier du/dere å få fra besøkshjemmet om aktiviteter og/eller andre ting barnet er med på eller er opptatt av når det er der? Forteller barnet/ungdommen om hva de gjorde eller snakket om og/eller hvordan det har det i besøkshjemmet? Opplever du å få tilstrekkelig med informasjon?
- Hvordan opplever du samarbeidet med barnevernet? Har dere kontakt før eller etter besøkene?
- Opplever du at dine innspill blir tatt med i beslutninger vedrørende tiltakene?
- Hvor lenge har det vart? Hvordan er det evaluert?
- Fungerer besøkshjemmet etter hensikten?

Nettverksarbeid

- På hvilken måte har barnevernet fått innblikk i nettverket deres? (venner/familie som kan være ressurser for dere). (Tegnet/kartlagt nettverk, hatt nettverksmøte, spurt om involvering av nettverk)
- Har du erfaring med nettverksmøte/familieråd andre typer møter- undersøkelse/tiltak. Hva har vært bra/fungert dårlig i slike møter?
- Hva var bakgrunnen for at dere hadde nettverksmøte evt. andre nettverkstiltak? Hvordan opplevde du møtet og hvordan ble det som ble snakket om eller bestemt i møtet fulgt opp?
- Får du støtte i ditt nettverk (venner/familie/naboer), og kjenner barnevernet til dette?
- Har det å trekke inn nettverket bidratt til en bedre situasjon i deres familie? For deg/dere og eller barna? (har det påvirket barnas omsorgssituasjon?)

Erfaringer med rasisme og diskriminering

- Har dere opplevd noe som diskriminerende eller rasistisk i møte med barnevernet? I så fall, på hvilken måte? Hva skjedde?
- Hvordan synes dere barnevernet bør jobbe for å forhindre rasisme og diskriminering i møtet mellom det norske barnevernet og familier med innvandrer- og minoritetsetnisk bakgrunn?

Foreldreveiledning. For de som har fulgt COS-P

- Hvordan fikk du vite om COS-P?
 - kan du si noe om bakgrunnen for at du ble med i foreldreveiledningsprogrammet COS-P?
- Hva viste du om COS-P fra før?
- Har du erfaring fra foreldreveiledning i andre sammenhenger?
- Var du med i en gruppe, som par, eller var du til veiledning alene?
 - Hvorfor ble det slik. Var det en løsning du ønsket deg og i så fall hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva tenkte du om å delta i COS-P på forhånd (utforske forventninger, forforståelse)
- Hvordan opplevde du det å delta underveis? (konkrete situasjoner, diskusjoner, tema som var interessante, lærerrike, provoserende, irrelevante)
 - Veilederens rolle
 - CD-en og kursmaterialet
 - Samtaler med andre foreldre, og/eller partner
 - Din egen deltakelse og hvordan du ble møtt
- Hva tenker du om innholdet i COS-P etter at du er ferdig med veiledningen
 - Har du nytte av noe av det dere diskuterte i ditt daglige liv? I så fall hva?
- Har du merket at det påvirker deg i møtet med dine barn? (eksempler). Har det bidratt til endring?

Vedlegg 3 Registreringsskjema barnevernsmappene

Dette er en oversikt over hovedspørsmålene vi brukte i kartlegging av arbeidet med hjelpetiltak i barnevernsmappene. Det ble benyttet et nettskjema, og det er vanskelig å gjengi. Her er temaene sammenfattet knyttet til hovedspørsmålene.

Bakgrunnsspørsmål

Kommunennummer

Hva heter du?

Befolkningsgrunnlag til tjenesten

Bakgrunnsinformasjon om barnet

- Kjønn
- Fødselsår for barnet
- Hvem bor barnet hos i det daglige?
- Hvis andre, hvem:
- Antall barn i husstand
- Hvor er barnet født?
- Hvor lenge har barnet vært i kontakt med barnevernet?

Saken er relevant for følgende målgruppe(r) i prosjektet

Har det vært brukt tolk med foresatte eller barnet?

Hvordan fungerte arbeidet med tolk?

Ta utgangspunkt i vedtak om hjelpetiltak for to år siden, følg saken videre

Tidspunkt for vedtak - måned/år

Hvilke vedtak er fattet?

Undersøkelserapport

Begrunnelse

Beskriv begrunnelsene for vedtaket

Begrunnelser relatert til barnet?

Begrunnelser relatert til foreldres omsorg?

Begrunnelser relatert til omliggende forhold (nettverk, familiemiljø et

Tiltak

Hvilke hjelpetiltak ble vedtatt?

Foreligger det tiltaksplan?

Samtykke/medvirkning

Er mor/far/barn involvert i arbeidet med tiltaksplanen?

Har mor/far/barn gitt samtykke?

Beskriv samarbeidet med foresatte (medvirkning og involvering)

Beskriv samarbeidet med barnet (medvirkning og involvering):

Samarbeid med andre tjenester

Hvilke andre tjenester samarbeides det med?

Er det ansvarsgruppemøter eller andre faste samarbeidsfora?

Hvordan deltar barneverntjenesten i ansvarsgruppa/samarbeidsfora?

Samarbeid med nettverk

Er det samarbeid med familienettverk?

Er det benyttet familieråd?

Gjennomføring av tiltaket

Beskriv hva som var målsettingen med tiltaket og hvordan tiltaket er gjennomført

Her var det avkrysningsmuligheter knyttet til konkrete tiltak og deretter oppfølgingsspørsmål knyttet til det tiltaket en hadde krysset av for. Tiltakene som ble oppgitt var:

De som prosjektet handlet om: COS-P individuelt, COS-P gruppe, besøkshjem/ressurshjem, støttekontakt/fritidskontakt/miljøarbeider/ressursperson og nettverkstiltak/nettverksarbeid (utenom familieråd)

I tillegg: MST, PMTO, FFT, ICDP, Marte Meo, råd og veiledning, miljøarbeider i hjemmet/hjemkonsulent, senter for foreldre og barn, barnehage, SFO, økonomisk støtte, familieråd, tilsyn og kontroll, ansvarsgruppe/samarbeidsgruppe, oppfølging i egen bolig, individuell plan og andre tiltak.

Evaluering

Er det dokumentert at barnevernet har gjort en evaluering av tiltaket?

Hvis det har vært evaluering, beskriv: Om det var møter, hvem var med

Hvilke vurderinger har barnevernet gjort ang. virkning av tiltaket?

Vurderer barnevernet at tiltaket hadde ønsket virkning?

Her ble det så videre spurt om virkning knyttet til tiltakskategoriene nevnt over og forskerens vurdering av om tiltakene hadde hatt ønskelig virkning.

Hva skjer videre?

Hva er begrunnelsen for videreføring av tiltak og for nye tiltak?

Foreligger det flere vedtak? Hvis ja, fyll ut videre vedtak under. Hvis nei

Foreligger det nye vedtak i saken?

Foreligger det flere vedtak? Hvis ja, fyll ut videre vedtak under.

Det var videre lagt inn de samme spørsmålene og kategoriene knyttet til ytterligere fire vedtak dersom det var flere vedtak i saken.

